

INTERDISCIPLINARNA STROKOVNA REVIIJA SOCIOLOŠKA SPOZKANJA

ZALOŽNIK

Bojan Macuh
Žolgarjeva 19
SI-2000 Maribor
Mail: bojan.macuh@guest.arnes.si
GSM: +386 41 526 206

GLAVNI UREDNIK

doc. dr. Bojan Macuh

ODGOVORNI UREDNIK

zasl. prof. ddr. Matjaž Mulej

UREDNIŠKI ODBOR

zasl. prof. ddr. Matjaž Mulej, Slovenija
prof. dr. Marjana Merkač, Slovenija
prof. dr. Andrej Raspor, Slovenija
prof. dr. Duško Vejnović, Srbija
dr. Leonida Zalokar, Slovenija
prof. dr. Darko Lacmanović, Črna Gora
doc. dr. Bojan Macuh, Slovenija
dr. Darija Cvikel, Slovenija

JEZIKOVNI PREGLED

Avtorji prispevkov so osebno poskrbeli za lektorski pregled. Za ustreznost le-tega odgovarjajajo sami.
Enako velja za ustreznost navajanja virov.

LETO

2026

LETNIK 3, ŠT. 6

FOTOGRAFIJA

www.canva.com

ARHIV IZDANIH REVIIJ

Letnik 2, št. 5., 2025
Letnik 2, št. 4., 2025
Letnik 2, št. 3., 2025
Letnik 1, št. 2., 2024
Letnik 1, št. 1., 2024

Mednarodna standardna serijska številka:
ISSN 3023-9958

PODROČJE IN OPIS REVIIJE

Revija Sociološka spoznanja je strokovna interdisciplinarna revija, ki objavlja prispevke s področja sociologije, ekonomije, socialnega dela, socialne gerontologije in vzgoje in izobraževanja.

Revija je namenjena sociologom, socialnim gerontologom, socialnim delavcem, učiteljem in vzgojiteljem, kakor tudi ekonomistom, ki želijo svoje strokovne rešitve, izkušnje in dobre prakse predstaviti v Socioloških spoznanjih.

Cilj strokovne interdisciplinarne revije je, da zadosti čim večjemu številu zainteresiranih bralcev, ki se bodo morda odločili za objavo v njej.

POGOSTOST IZHAJANJA

Revija izhaja enkrat do dvakrat letno.

POLITIKA PROSTEGA DOSTOPA

Interdisciplinarna revija omogoča odprt dostop do strokovnih vsebin, ki temeljijo na načelu strokovnih in tudi znanstvenih spoznanj.

VABILO K OBJAVI PRISPEVKOV

Vabimo vas, da svoje prispevke objavite v strokovni reviji Sociološka spoznanja. Vsebina ni omejena zgolj na navedene tematske sklope, ampak bomo z veseljem prisluhnili vašim predlogom.

Naša želja je objavljanje prispevkov, ki obravnavajo nove in aktualne teme ter predstavljajo dosežke v stroki ter njihovo uporabno vrednost v praksi.

Prispevek oblikujte skladno z navodili za avtorje na za to pripravljeni predlogi.

- [INFORMACIJE AVTORJEM ČLANKA](#)
- [PREDLOGA ZA PISANJE ČLANKA](#)

Končni prispevek pošljite na naslov
bojan.macuh@guest.arnes.si

Nagovor glavnega urednika

doc. dr. mag. Bojan Macuh

Pred vami je posebna številka revije Sociološka spoznanja, ki jo s ponosom v celoti posvečamo pronicljivim prispevkom študentk in študentov Fakultete za poslovne in komercialne vede v Celju. Prispevki, ki so pred vami, so plod intenzivnega dela pri predmetu Sociologija na študijskem programu Menedžment v socialni dejavnosti.

Študenti niso le spoznavali teoretičnih konceptov, temveč so sociološko domišljijo uporabili za aktivno proučevanje in analiziranje sodobne družbene realnosti. Vsak avtor in avtorica sta skozi lastno perspektivo bodočega menedžerja v socialni dejavnosti skušala osvetliti kompleksne dinamike med generacijami.

Ključni poudarki pričujoče številke:

Medgeneracijski preplet: Avtorji se poglobljeno ukvarjajo s tematiko mladih in starejših, pri čemer ne iščejo le razlik, temveč točke povezovanja v hitro spreminjajočem se svetu.

Družbene tegobe in stiske: Prispevki ne bežijo od težavnih tem. Analizirajo osamljenost, socialno izključenost in sistemske izzive, s katerimi se soočajo ranljive skupine.

Moč medosebnih odnosov: Poseben poudarek je namenjen kakovosti človeških vezi, ki v digitalni dobi postajajo ključni steber socialne varnosti in duševnega zdravja.

»Sociološki pogled nam omogoča, da osebne težave posameznika razumemo kot širša družbena vprašanja.« — Ta misel prežema celoten opus zbranih besedil.

Namen izdaje te številke revije Sociološka spoznanja ni le predstavitev študentskih dosežkov, temveč tudi spodbuda k širšemu družbenemu dialogu. Verjamemo, da bodo njihovi sveži pogledi, podkovani s strokovnimi znanji menedžmenta v socialnih dejavnostih, ponudili nove rešitve in poglobljeno razumevanje medčloveških odnosov.

Vabimo vas k branju, ki vas bo spodbudilo k razmišljanju o vlogi vsakega posameznika pri soustvarjanju bolj sočutne in povezane družbe.

KAZALO VSEBINE

Kaja Fakin

SAMOMOR: KO TIŠINA KLIČE PO POMOČI

■ stran 5

Edisa Kadrić

MLADI IN PRESTOPNIŠTVO

■ stran 12

Robert Krajnc

STAREJŠI ZAPOSLENI – IZZIV V DRUŽBI IN NA DELOVNEM MESTU

■ stran 17

Anja Oblak

OD PREPOZNAVE DO ZAŠČITE: SISTEMSKI ODZIV NA NASILJE V DRUŽINI

■ stran 26

Alen Pokupec

MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

■ stran 31

Tina Šuhel

NASILJE NAD OTROKI

■ stran 36

Ika Vončina

MEDVRSTNIŠKO NASILJE V ŠOLSKEM OKOLJU

■ stran 42

SAMOMOR: KO TIŠINA KLIČE PO POMOČI

Povzetek: V članku se lotevam raziskovanja izredno občutljive teme – samomora. Opisujem, kaj samomor sploh je, kaj vse štejemo med opozorilne znake osebe, ki se spopada s samomorilnimi mislimi. Nato kratko predstavim zgodovino samomora na Slovenskem, vse od 60 let prejšnjega stoletja pa vse do danes, kako so slovenski strokovnjaki skozi leta pripomogli k razvoju raznoraznih društev, ustanovitvi oddelkov na klinikah, celo ustanovitvi centra za raziskovanje samomora. Nadalje opisujem povezavo med duševnimi motnjami in samomorilnimi mislimi, kako lahko depresija, anksioznost ter tudi shizofrenija, finančne težave, spori v odnosih, kronične bolečine in bolezni vplivajo na posameznikovo odločitev, da je končanje lastnega življenja edina možna rešitev v njegovi težki situaciji. Predstavljam tudi, kako družbena stigma pripomore, da marsikdo, ki se spopada s težavami, o njih ne spregovori, saj so prepričani, da jim nihče ne želi ali jim ne bo znal pomagati ter le čakajo na pravi trenutek, da si vzamejo življenje. Na kratko predstavim tudi, kakšno je stanje glede samomora v Sloveniji. Med moškimi je več žrtev samomora kot med ženskami ter kakšne so razlike med slovenskimi regijami glede samomorilnosti. Na koncu navajam tudi nekatere primere dobrih praks v Sloveniji, kam vse se lahko ljudje v stiski obrnejo po pomoč.

Ključne besede: samomor, samomorilne misli, duševno zdravje, družba, stigma.

UVOD

Samomor lahko definiramo kot enega izmed najbolj občutljivih družbenih pojavov sodobnega časa po vsem svetu, saj se o njem le redko govori na glas. Na tisoče ljudi letno umre zaradi samomora, na vsako smrt pa obstaja toliko več oseb, ki se ali spopadajo s samomorilnimi mislimi ali pa poskušajo storiti samomor, pa jim ta spodleti. Kljub vsem napredkom pri zatiranju stigme glede samomora le-ta mnogokrat še vedno ostaja tabu tema in nekaj, o čemer kot družba neradi govorimo. Zavedati se moramo, da vsaka oseba s seboj nosi neko zgodbo in da žrtve svojih stisk ne izrazijo na glas. Če pa le spregovorijo o svojih težavah, pa se okolica tej temi v veliki večini primerov najraje izogne, bodisi zaradi občutljivosti teme kot take, bodisi ker menijo, da nimajo ustreznih znanj ali kompetenc za pomoč. Kot družba lahko pripomoremo, da z ozaveščanjem in razumevanjem problematike zmanjšamo stigo. Obstaja velika verjetnost, da se ravno v tem trenutku nekdo, ki ga srečujemo vsakodnevno, na primer naš sodelavec, trgovka v trgovini, poštni uslužbenec, tudi sosed, najboljši prijatelj ali celo družinski član, bori s svojimi črnimi mislimi, čeprav navzven deluje srečno in zadovoljno. V mnogih primerih je dovolj že, če s takšno osebo preživimo popoldne, se z njo pogovarjamo in ji damo vedeti, da ni sama ter da smo ji na voljo za kakršno koli pomoč. K sreči je bilo v preteklosti v Sloveniji narejenih ogromno korakov, ki pripomorejo k temu, da osebe v stiski pridejo do ustrezne strokovne pomoči.

KAJ JE SAMOMOR?

Samomor, z drugo besedo suicid, je dejanje, s katerim človek sam namerno vzame življenje oziroma povzroči svojo smrt (sl.wikipedia.org/wiki/Samomor).

Samomor spada med prvih dvajset vzrokov smrti po svetu in je vzrok za približno 800.000 smrti letno. To pomeni, da se vsakih 40 sekund zgodi en samomor in je 10–20-krat pogostejši od skupnega števila nasilnih smrti zaradi vojne in umorov, zmanjšanje umrljivosti zaradi samomora za eno tretjino do leta 2030 pa je eden od prioritarnih ciljev Akcijskega načrta za duševno zdravje 2013–2030, ki ga je izdala Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) (Roškar, 2021, str. 64).

Valetič v knjigi Samomor: večplastni fenomen samomor definira kot »zavestno dejanje, ki je predvideno gotovo povzroči lastno smrt«. Ugotovljeno pa je, da se dejanja in samomor zgodile na med 8 in 30 poskusi samomora. Neuspešne poskuse označujemo z besedo para suicid (Valetič, 2009, str. 30–31).

Na vsak samomor pride veliko več tistih, ki vsako leto poskusijo samomor. Previdna ocena kaže, da se vsako leto več kot 20 milijonov ljudi zaplete v samomorilno vedenje (www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2019.00214/full).

V knjigi Monografija Slovenija s samomorom ali brez Marušič omeni tri ključne dejavnike situacij, kateri z zvečano možnostjo pri človeku povzročijo misel na samomor. Prvi dejavnik je ta, da ljudje v določenih situacijah občutijo poraz, ki pa sam po sebi še ni toliko problematičen, oseba iz situacije, v kateri je bila poražena, lahko umakne. Drugi dejavnik je nezmožnost pobega ali umika iz situacije, v kateri je oseba poražena in lahko človeka pripelje do občutkov ujetosti v past in nezmožnost ukrepanja. Tretji dejavnik, ki pogosto sproži misel na samomor, pa je, da je oseba ujeta v situaciji, v kateri je bila poražena in iz nje nikakor ne more uiti in ne zaznava rešilnih dejavnikov, ki bi ji lahko situacijo pomagali razrešiti (Marušič in Roškar, 2003, str. 31–32).

Slika 1: oranžno-rumena pentlja, mednarodni simbol za ozaveščanje o samomoru
Vir: www.facebook.com/photo/?fbid=2563454467208558&set=a.1531048627115819

Svetovna zdravstvena organizacija navaja kar 800 različnih vzgibov za samomorov, med njimi so depresija ali druge duševne motnje, uživanje drog in prekomerno uživanje alkohola, ekonomske težave, bolezenska stanja skupaj s hudim trpljenjem, poslovni neuspeh, razočaranje v odnosih, strah pred starostnimi težavami, osamljenost, verski nazori, filozofsko prepričanje, ... (Pavlič, 2016, str. 14).

Med opozorilne znake štejemo, da oseba govori o želji po smrti ali samomoru, ima občutek praznine ali brezupnosti, nima več razloga za življenje, se počuti ujetega, občuti neznosno čustveno ali fizično bolečino, se umika od družine in prijateljev ali se od njih poslavlja, pogosto govori ali razmišlja o smrti, njeno razpoloženje niha, en trenutek je žalostna, nato pa srečna, spremenijo se njene prehranjevalne in spalne navade (www.nimh.nih.gov/health/publications/suicide-faq). Poleg tega lahko oseba spremeni svojo ustaljeno rutino, pridobiva sredstva za samomor, kot so na pri mer nakup strelnega orožja ali kopiči tablete, daje izjave »Ubil se bom.«, »Želim si, da bi bil mrtev.« ali »Želim si, da se ne bi rodil.« (www.mayoclinichealthsystem.org/hometown-health/speaking-of-health/8-common-myths-about-suicide).

Tisti ljudje, ki so preživeli poskus samomora, kot razloge posebej navajajo tudi željo po pobegu iz brezizhodne situacije, lajšanje bolečine, brezup, nemoč, pomanjkanje nadzora nad situacijo, nevzdržna negativna čustva, z drugimi besedami – navajajo neizmerno psihološko bolečino. Posamezniku se namreč mora poroditi ideja, da je samomor rešitev, oziroma mora priti do zaključka, da mu je smrt ljubša od življenja. Oseba samomor najprej sprejme kot idejo, kot možnost, kmalu pa smrt postane potencialna in sčasoma tudi edina rešitev. Samomor ni impulzivno dejanje pod vplivom afekta, ampak razumska odločitev (revijapanika.si/2022/08/27/samomor-kot-odlocitev/).

Vsak samomor je tragedija, ki prizadene družine, skupnosti in celotne države ter ima dolgotrajne posledice za ljudi, ki ostanejo za njimi (www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide).

ZGODOVINA SAMOMORA NA SLOVENSKEM

V Sloveniji se je šele v 60. letih prejšnjega stoletja začelo metodološko načrtovano ter preverjeno raziskovanje samomorilnosti, čeprav se poljudno in znanstveno opisovanje samomorilnega vedenja vseh vrst in različnih tveganj pojavlja že v zadnjih 120 letih (Tekavčič Grad, 2021, str. 38). Temelji za raziskovanje fenomena samomorilnosti na Slovenskem ter hkrati mejnik raziskovanja samomorilnega vedenja v Sloveniji je bila ustanovitev Registra samomorov in samomorilnih poskusov na Psihiatrični kliniki v Ljubljani leta 1970 (prav tam, str. 39).

Z ustanovitvijo Oddelka za psihiatrično hitro pomoč na Centru za mentalno zdravje Psihiatrične klinike Ljubljana leta 1974 je bil narejen naslednji korak v skrbi in oskrbi posameznikov, ki so v življenjski krizi ali poskušali storiti ali razmišljali o samomoru. Takoj naslednje leto, leta 1975, se je temu oddelku pridružil tudi Oddelek za mladostnike, ki je bil namenjen mladim med 14. in 20. letom starosti. Na Psihiatrični kliniki Ljubljana so konec 70. let 20. stoletja na takratnem Psihiatričnem dispanzerju, ki se sedaj imenuje Center za izvenbolnišnično psihiatrijo) ustanovili Center za preprečevanje samomora, ta pa se je v 90. letih preimenoval v Službo za preprečevanje samomora. Leta 1980 pa je znotraj Centra za mentalno zdravje je začela delovati prva slovenska telefonska krizna linija Klic v duševni stiski, ki je bila namenjena posameznikom, ki so bili v najhujši stiski in razmišljali o samomoru (Tekavčič Grad, 2021, str. 43).

Slovenski suicidologi so leta 1987 pri Slovenskem zdravniškem društvu ustanovili Sekcijo za preprečevanje samomora. Ko pa se je Slovensko zdravniško društvo po osamosvojitvi Slovenije reorganiziralo tako, da so v svoje vrste sprejemali le zdravnike in zobozdravnike, so drugi profili strokovnjakov, med njimi tudi suicidologi, ostali brez svoje krovne organizacije. Zato je bilo leta 2001 ustanovljeno Slovensko združenje za preprečevanje samomora (Tekavčič Grad, 2021, str. 44). Leta 1989 je bila organizirana prva skupina žalujočih po samomoru, namenjena vsem bližnjim osebe, ki je storila samomor – svojcem, prijateljem, sodelavcem. Nedolgo zatem je bila odprta tudi Ambulanta za žalujoče po samomoru. Ta je postala del Službe za preprečevanje samomora na Psihiatrični kliniki Ljubljana in je neprekinjeno delovala do leta 2017, čeprav so še dandanes potrebe po nadaljevanju dela v tovrstni ambulanti jasno izražene. Žalujočim sedaj po samomoru pomagajo v Centru za psihološko svetovanje Posvet (prav tam, str. 45).

V okviru Ministrstva za zdravje (MZ) je bila leta 2003 oblikovana multidisciplinarna skupina za pripravo nacionalnega programa, ki je ponovno napisala osnutek nacionalnega programa za preprečevanje samomora (Nacionalni program za znižanje samomora, 2003), kar bi moral biti samostojni načrt različnih aktivnosti nacionalnega pomena, a žal ni bil realiziran. Nato se je leta 2009 izoblikoval Nacionalni program varovanja duševnega zdravja, ki prav tako ni bil realiziran. Šele leta 2018 v okviru Nacionalnega programa duševnega zdravja (MIRA) je prišlo do končne verzije programa za preprečevanje samomora (Tekavčič Grad, 2021, str. 46).

Po smrti Andreja Marušiča se je skupina njegovih nekdanjih mlajših sodelavcev v okviru Slovenskega centra za raziskovanje samomora, Inštitut Andrej Marušič (IAM) odločila nadaljevati njegovo delo na mednarodnih in nacionalnih projektih preučevanja in preprečevanja samomora v okviru Univerze na Primorskem. Glede vsebine se center usmerja v različne dejavnosti in ranljive skupine (Tekavčič Grad, 2021, str. 48). Nekateri izmed ciljev centra pa so zmanjševati samomorilni količnik v Slovenij, učinkovito preprečevati spekter samomorilnih vedenj, uporabljati široko paleto visoko kakovostnih raziskovalnih metod za boljše razumevanje in razlago samomorilnega vedenja, izvajati raziskave na multidisciplinaren način, z zavedanjem kompleksnosti fenomena samomora in upoštevanjem kulturnih razlik, prizadevanje za odpravljanje stigme, povezane s samomorilnim vedenjem, ... (Macuh, 2014).

Leta 2006 je na pobudo strokovnjakov ter z moralno in finančno podporo Mestne občine Ljubljana in njene takratne županje Danice Simšič je leta 2006 odprl vrata Center za psihološko svetovanje Posvet. Kot svetovalci so v njem začeli delati izkušeni strokovnjaki različnih strok, psihologi in klinični psihologi, socialni delavci, sociologi, pedagogi z dodatno psihoterapevtsko izobrazbo, ... (Tekavčič Grad, 2021, str. 49).

POVEZAVA MED SAMOMORILNOSTJO IN DUŠEVNIMI MOTNJAMI

Samomor lahko razumemo kot vedenje, ki ga motivira želja po pobegu pred nezno psihično bolečino. Zdi se, da imajo vlogo tudi drugi psihološki dejavniki, kot so osebnostne lastnosti, čustvene značilnosti in disregulacija, pri čemer postaja vse pomembnejši primanjkljaj pri odločanju med samomorilnimi posamezniki (www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2019.00214/full).

Po oceni Svetovne zdravstvene organizacije naj bi imelo skoraj 95 % ljudi, ki so storili samomor, eno izmed duševnih motenj. Med njimi so najpogostejše depresivne motnje, shizofrenija in odvisnosti od psihoaktivnih snovi. Pri najmanj 25 % samomorilcev pa je ugotovljena tudi zloraba ali odvisnost od alkohola (Pavlič, 2016, str. 27).

V državah z visokim dohodkom je povezava med samomorom in duševnimi motnjami (zlasti depresijo in motnjami zaradi uživanja alkohola) ter prejšnjim poskusom samomora dobro uveljavljena. Vendar pa se veliko samomorov zgodi impulzivno v trenutkih krize, ko se zmanjša sposobnost spopadanja z življenjskimi

stresi, kot so finančne težave, spori v odnosih ali kronične bolečine in bolezni (www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide).

Pri nastanku samomorilnega vedenja pa imata pomembno vlogo tudi agresivno in impulzivno vedenje v interakciji s tem spodbadajočim okoljem (Marušič in Roškar, 2003, str. 34). Med bolj ogrožene skupine spadajo depresivni pacienti s psihotičnimi simptomi, vsi psihiatrično obravnavani pacienti pa so kar tri do 12 % bolj dovzetni za samomorilno vedenje kot zdrava populacija (Pavlič, 2016, str. 27). Na vedno bolj razširjene duševne motnje danes ni nihče imun, zbolimo lahko mi ali pa nam bližnja oseba (prav tam, str. 29).

Z neenakostjo povezana naraščajoča anksioznost, ki jo povzroča v veliki meri stres, vpliva na porast duševnih motenj. Stopnja stresa in anksioznosti se kljub vedno večjemu ugodju in lagodju vedno bolj povečuje navaja Pavlič (2016, str. 37). Tudi z depresivnostjo, ki gre mnogokrat z roko v roki z anksioznostjo, je podobno (prav tam, str. 38).

Prav tako je v zadnjem času postalo jasno, da so posamezniki, ki poročajo o spolni ali spolno manjšinski usmerjenosti, bolj izpostavljeni tveganju za samomorilne misli in poskuse samomora (www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-clinpsy-021815-093204). Stopnje samomorov so visoke tudi med ranljivimi skupinami, ki doživljajo diskriminacijo, kot so begunci in migranti, lezbijke, geji, biseksualci, transseksualci, interseksualne osebe (LGBTI) in zaporniki (www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide).

Nekatere osebe samomor slabo načrtujejo in jim spodleti. Drugi v resnici ne želijo umreti, z dejanjem pa sprožijo le nekakšen apel oziroma klic na pomoč, ki je lahko različno interpretiran. Tovrstne klice na pomoč je vedno potrebno vzeti resno, saj se lahko tudi zgodi, da v primeru neustreznih reakcij, to še dodatno okrepi posameznikovo tesnobo. Namera človeka tako dokončno postane resna, samomor pa uspešno izvršen (Valetič, 2009, str. 30–31).

DRUŽBENA STIGMA

Samomorilne misli in vedenje so še pogostejše kot smrt zaradi samomora ter vključujejo širok spekter dejanj, ki jih posamezniki uporabljajo za namerno povzročanje telesnih poškodb, ki niso smrtni ali smrtni. Lahko se pojavijo po posebej hudih socialnih stresorjih, zlasti pri tistih z atipičnimi biološkimi odzivi na akutni stres. Za zdrave posameznike je lahko prag stresa precej visok. Vendar pa je za tiste z depresivnimi simptomi ta prag nižji, zaradi česar je samomor bolj verjetna možnost (www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-clinpsy-050718-095625).

Samomorilno naravnane osebe včasih odkrito spregovorijo o svojih namerah, a ne naletijo na ustrezen odziv okolice. Posebno ogrožene pa so tudi tiste osebe, katerih neuspeli poskusi samomora se okolici ne zdijo dovolj resni. Med ljudmi večkrat vlada zmotno mišljenje, da kdor govori o samomoru ali ga večkrat poskuša izvesti, tega sploh ne namerava zares storiti (Pavlič, 2016, str. 43). Najhujši so primeri tistih ljudi v tiski, ki vse svoje težave zadržujejo zase, predvsem težave psihične narave. Ti le čakajo in iščejo pravi trenutek, da si vzamejo življenje (Macuh, 2014).

Oseba, ki se spopada s samomorilnimi mislimi, mora vedeti, da smo ji ne glede na vse v oporo, ji verjamemo in z njo iskreno sočustvujemo. Pomembno je, da posameznika v kriznih časih ne obremenjujemo z dodatnim obsojanjem oziroma izpostavljanjem krivde. Pogovor je pomembna opora, ne služi samo razbremenitvi napetosti, temveč tudi za iskanje rešitve. Včasih se tudi zdi, da je po pogovoru osebi lažje, vendar kljub temu potrebuje vsaj še eno osebo, ki ji bo nudila oporo v času stisk. Torej se je pomembno pozanimati o njeni socialni mreži ter z izbrano oporno osebo (prijatelj, sorodnik, tudi strokovnjak) opraviti razgovor in jo opremiti s pomembnimi informacijami (Pavlič, 2016, str. 42).

Stigma, zlasti tista, ki se nanaša na duševne motnje in samomor, pomeni, da mnogi ljudje, ki razmišljajo o samomoru ali so ga že poskusili storiti, ne iščejo pomoči in zato ne dobijo potrebne pomoči. Preprečevanje samomora ni ustrezno obravnavano zaradi pomanjkanja ozaveščenosti o samomoru kot velikem javnozdravstvenem problemu in tabuja v mnogih družbah, da bi o njem odkrito razpravljali. Ozaveščanje skupnosti in odpravljanje tabujev pa sta pomembna za napredek držav pri preprečevanju samomorov (www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide).

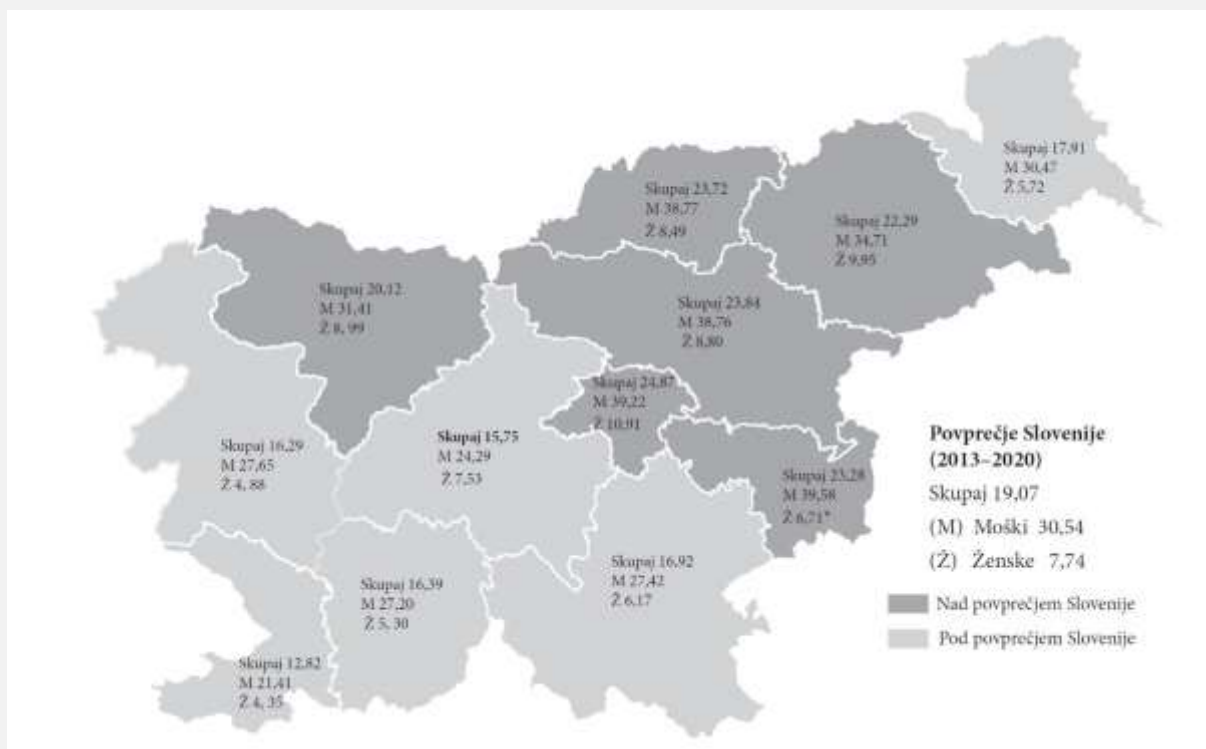
Velik problem je tudi različno razumevanje družbe v odnosu do problema samomorilnosti. Mnogi menijo, da je poskus ali izvedba samomora slabost posameznika, ki se ne more soočiti s svojo situacijo ter menijo, da so to slabi in egoisti, ki se ne zavedajo posledic svojega dejanja ter kako le-to vpliva na njihove sorodnike, prijatelje, znance (zofijini.net/je-samomorilnost-se-vedno-tabu-tema/). Ti lahko ob tem dejanju občutijo šok, jezo, krivdo, osamljenost, nemoč, zmedenost ter se sprašujejo, zakaj njihov odnos ni bil dovolj, da bi osebo obvaroval pred samomorom (www.mayoclinic.org/diseases-conditions/complicated-grief/in-depth/suicide/art-20044900).

STANJE V SLOVENIJI

Po vsem svetu zaradi samomora letno umre okrog 800.000 ljudi, med vsemi smrtmi pa delež samomorov znaša 1,4 %. Glede umrljivosti zaradi samomora obstajajo v svetu velike razlike, tako v umrljivosti med spoloma kot uporabi metode samomora. Prav tako tveganje za samomor narašča s starostjo (Roškar, 2021, str. 74). Slovenci smo, glede na statistične podatke, bolj nagnjeni k samomorilnosti, saj je stopnja samomorilnosti v nekaterih državah EU med najvišjimi na svetu, mednje sodi tudi Slovenija. Sodimo med šest samomorilno najbolj ogroženih držav na svetu. Prav tako so v Sloveniji samomori eden od najpogostejših nasilnih smrti ter eden od treh glavnih vzrokov smrti mladih do 25. leta v svetu (Macuh, 2014). Vzpodbudno je sicer, da je v Sloveniji umrljivost zaradi samomora v zadnjih dveh desetletjih upadla za približno 30 %, a to nas vseeno uvršča med bolj ogrožene države v Evropi (prav tam, str. 70).

Moški v Sloveniji storijo samomor 3.5-krat pogosteje od žensk, najmanjše tveganje je med samskimi in poročenimi ženskami, največje pa med ovdovelimi in ločenimi moškimi. Povprečna starost umrle osebe zaradi samomora v Sloveniji je 51 let (Macuh, 2014).

Glede na posamezne slovenske regije obstajajo zelo velike razlike v umrljivosti zaradi samomora. Regije na vzhodu države beležijo višji samomorilni količnik kot regije na zahodnem delu države. Izjemi sta le pomurska regija na vzhodu ter gorenjska na zahodu (Roškar, 2021, str. 73).

Slika 1: Povprečni samomorilni količnik v statističnih regijah med leti 2013–2020

Vir: Roškar, 2021, str. 73

Samomor je zelo kompleksen in večplasten pojav s številnimi prispevajajočimi in olajševalnimi spremenljivkami (www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2019.00214/full).

Obstaja splošno prepričanje, da če ima nekdo, ki poskuša storiti samomor, blokirano možnost izbire, bo preprosto našel drugo metodo. Če je nekoga mogoče ohraniti pri življenju med samomorilno krizo, je zelo verjetno, da posameznik v bližnji ali celo daljni prihodnosti ne bo več poskušal storiti samomora (www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-clinpsy-021815-093204).

V Sloveniji bi se bilo smiselno v prihodnje usmeriti v krepitev tistih dejavnikov, ki so se izkazali kot pomembni varovalni dejavniki samomorilnosti ne samo na nacionalni, temveč tudi na regionalni in občinski ravni ter jih je mogoče ustrezno nasloviti. Mednje sodijo enaka dostopnost do različnih oblik pomoči, zmanjševanje socialno-ekonomske depriviligiranosti, ... (Roškar, 2021, str. 75).

KAM SE OBRNITI PO POMOČ?

Samomorilne misli in vedenje je še vedno težko zdraviti in žal ni zlatega standarda zdravljenja (www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-clinpsy-021815-093204).

Iskanje najboljšega zdravljenja lahko traja nekaj časa, vendar lahko pravilno zdravljenje znatno zmanjša tveganje za samomor. Čeprav samomor ni predvidljiv, ga je mogoče preprečiti z obravnavanjem socialnih, kulturnih in okoljskih dejavnikov tveganja. Pogovor o samomoru lahko zmanjša, ne pa poveča, samomorilne misli. Izboljša rezultate, povezane z duševnim zdravjem in verjetnost, da bo oseba poiskala zdravljenje (www.mayoclinichealthsystem.org/hometown-health/speaking-of-health/8-common-myths-about-suicide).

V Sloveniji razviti izbrani javnozdravstveni programi, projekti ter pristopi k varovanju in promociji duševnega zdravja, preventivi težav v duševnem zdravju ter preprečevanju samomorilnega vedenja posegajo na področja univerzalne, selektivne in indicirane preventive. Namenjeni so tako otrokom, kot tudi mladostnikom ter odraslim. V Sloveniji poznamo kar nekaj primerov dobrih praks, na primer program za duševno zdravje mladih To sem jaz; program krepitev duševnega zdravja in preventive samomorilnega vedenja za mladostnike A (se) štekaš!?!; program starševstva ter program za vzgojitelje in učitelje Neverjetna leta; program psihološkega svetovanja posameznikom, parom in družinam v duševni stiski v mreži svetovalnic Posvet – Tu smo zate; program psihoedukativnih delavnic za odrasle, ki se soočajo z depresijo, tesnobo ali obremenjujočim stresom; regionalna mreža centrov za duševno zdravje; primer celostno zasnovanega projekta Znanje strokovnjakov, pomoč ljudem – MOČ ter pristop k razvoju, implementaciji in evalvaciji medijskih smernic za odgovorno poročanje o samomoru (Konec Juričič, 2021, str. 297–298).

Vsi opisani programi so v Sloveniji uveljavljeni kot primeri dobrih javnozdravstvenih praks na področju krepitev duševnega zdravja in preprečevanja samomorilnosti ter dobro prepoznani. Snovalci le-teh pa menijo, da lahko s postopnim sistemskim uvajanjem teh programov v dejavnosti šolskega, zdravstvenega in socialnega ter nevladnega sektorja lahko zagotovimo njihovo široko dostopnost, pa tudi sistematičnost, kontinuiteto in trajnost v izvajanju ter verjamejo, da je to moč doseči ob konstruktivni in strokovni razpravi odločevalcev v medsektorskih skupinah na nacionalni ravni ter regijskih in lokalnih ravneh. Za sistemsko podporo in uvajanje pa zbuja upanje tudi Nacionalni program duševnega zdravja 2018–2028 ter njegovi akcijski načrti (prav tam, ista stran).

ZAKLJUČEK

Osebe, ki se spopadajo s samomorilnimi mislimi, niso slabi ali šibki. So preprosto ljudje, ki se z vsemi bremenami sveta ne zmorejo ali znajo spopasti sami. Ko oseba končno spregovori o svoji stiski, pokaže svojo ranljivost, pa tudi moč, da lahko brez sramu spregovori o najtežjih trenutkih svojega življenja. K sreči ostajajo institucije in različne oblike pomoči, ki jim lahko nudijo ustrezno strokovno pomoč. Kljub temu, da samomor v današnjih časih ni več takšna tabu tema, kot je to bila v času naših starih staršev, pa tudi staršev, bi kljub temu družba kot taka morali poskrbeti za rušenje stigme glede duševnih motenj in samomorilnih misli z več pogovori ter empatijo, ki jo, roko na srce, v današnjih časih vse bolj primanjkuje. Kljub vsem možnim opcijam oblik pomoči je odstotek umrljivosti zaradi samomora še vedno zelo visok, ne samo v Sloveniji, temveč po celem svetu. Svojci ter prijatelji osebe, ki si je vzela življenje, izgube nikoli zares ne prebolijo. Zato mora biti preprečevanje samomora skupna odgovornost in sodelovanje vseh nas, vsakega posameznika, medijev ter institucij.

Literatura in viri

8 common myths about suicide. (2024). Pridobljeno 11. 10. 2025 s spletne strani www.mayoclinichealthsystem.org/hometown-health/speaking-of-health/8-common-myths-about-suicide

Bryant Miller, A. in Prinstein, M. J. (2019) Adolescent Suicide as a Failure of Acute Stress-Response Systems. V Cannon, T. D. in Widiger, T. (ur.), *Annual Review of Clinical Psychology – Volume 15*, str. 425–450).

Frequently Asked Questions About Suicide. (2023). Pridobljeno 11. 10. 2025 s spletne strani www.nimh.nih.gov/health/publications/suicide-faq

Klonsky, D., May, A. M. in Saffer, B. Y. (2016). Suicide, Suicide Attempts, and Suicidal Ideation. V Cannon, T. D. in Widiger, T. (ur.), *Annual Review of Clinical Psychology – Volume 12*, str. 307–330.

Konec Juričič, N. et al. (2021). Dobre preventivne prakse za varovanje duševnega zdravja in preprečevanje samomorilnosti v Sloveniji. V Roškar, S. in Videtič Paska, A. (ur.). *Samomor v Sloveniji in svetu: opredelitev, raziskovanje, preprečevanje in obravnava*. (str. 297–320). Ljubljana: NIJZ.

Levi-Belz, Y., Gvion, Y. in Apter, A. (2019). *Editorial: The Psychology of Suicide: From Research Understandings to Intervention and Treatment*. Pridobljeno 24. 10. 2025 s spletne strani www.frontiersin.org/journals/psychiatry/articles/10.3389/fpsy.2019.00214/full

Macuh, B. (2014). *Je samomorilnost še vedno tabu tema?* Pridobljeno 12. 10. 2025 s spletne strani zofijini.net/je-samomorilnost-se-vedno-tabu-tema/

Maršič, A. (2022). *Samomor kot odločitev*. Pridobljeno 12. 10. 2025 s spletne strani revijapanika.si/2022/08/27/samomor-kot-odlocitev/

Marušič, A. in Roškar, S. (2003). *Slovenija s samomorom ali brez* (1. izd., 1 natis). Ljubljana: DZS.

Pavlič, L. (2016). *Stališča mladih do samomorilnosti*. (Diplomska naloga). Ljubljana.

Roškar, S. in Videtič Paska, A. (2022). *Samomorilnost – kompleksen pojav na stičišču posameznika in okolja*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.alternator.science/en/long/samomorilnost-kompleksen-pojav-na-sticiscu-posameznika-in-okolja/

Roškar, S., Vinko, M., Konec Juričič, N. (2021). Samomorilno vedenje v populaciji – prikaz stanja, trendov in značilnosti po svetu in v Sloveniji. V Roškar, S. in Videtič Paska, A. (ur.), (2021). *Samomor v Sloveniji in svetu: opredelitev, raziskovanje, preprečevanje in obravnava*, str. 63–76. Ljubljana: NIJZ.

Samomor. (2025). Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani sl.wikipedia.org/wiki/Samomor

Suicide. (2025). Pridobljeno 11. 10. 2025 s spletne strani www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/suicide

Suicide grief. (2022). Pridobljeno 11. 10. 2025 s spletne strani www.mayoclinic.org/diseases-conditions/complicated-grief/in-depth/suicide/art-20044900

Tekavčič Grad, O. (2021). Zgodovina suicidologije na Slovenskem. V Roškar, S. in Videtič Paska, A. (ur.), (2021). *Samomor v Sloveniji in svetu: opredelitev, raziskovanje, preprečevanje in obravnava*, str. 37–51. Ljubljana: NIJZ.

Valentič, Ž. (2009). *Samomor: večplastni fenomen*. Ljubljana: Ozara.

MLADI IN PRESTOPNIŠTVO

Povzetek: Članek obravnava problematiko prestopništva med mladimi, njegove vzroke, oblike in možnosti preprečevanja. Mladi so v Sloveniji opredeljeni kot osebe, stare od 15 do 29 let, ki se nahajajo v prehodnem obdobju med otroštvom in odraslostjo. To obdobje zaznamujejo procesi oblikovanja vrednot, identitete in življenjskih ciljev, hkrati pa nanj močno vplivata družbeno in kulturno okolje. Prestopništvo pomeni vedenje, ki odstopa od splošno sprejetih družbenih norm in zakonov. Macuh (2010) ga razume kot posledico družbenih razmer, v katerih posameznik odraščá, medtem ko Dekleva (2010) opozarja, da prestopništvo zajema različne oblike odklonskega vedenja, od kršitev pravil do nasilja in zlorabe prepovedanih substanc. Vzroki za prestopništvo so številni, prepleteni in vključujejo vplive družine, šole, vrstnikov in širšega družbenega okolja. Med najpogostejše dejavnike tveganja sodijo pomanjkanje starševske podpore, šibki socialni odnosi, revščina in socialna izključenost. Posebno pozornost članek namenja nasilju med mladimi, ki se kaže v fizični, verbalni, socialni in spletni obliki. Nekatere raziskave kažejo, da fizično nasilje med mladimi postopoma upada, medtem, ko psihološko in spletno nasilje naraščata ter pogosto puščata dolgotrajne čustvene posledice. V zaključku so predstavljeni pristopi za preprečevanje prestopništva, ki temeljijo na sodelovanju družine, šole in strokovnih institucij. Poudarjena je vloga preventivnih programov, kot je PUM-O+, ki mladim omogočajo razvoj socialnih veščin, samorefleksijo ter ponovno vključitev v družbo. Članek poudarja, da je dolgoročna, celostna in podporna pomoč mladim učinkovitejša od kaznovanja, saj spodbuja odgovornost, zrelost in osebni razvoj.

Ključne besede: mladi, prestopništvo, nasilje, vzroki prestopništva, preventiva, družina, šola, PUM-O+.

UVOD

Mladost je obdobje prehoda, v katerem posameznik postopoma oblikuje svojo identiteto, vrednote in socialne vloge ter prevzema odgovornost za svoje življenje in mesto v družbi. To je čas sprememb, preizkušanja meja in iskanja lastne poti v svetu odraslih. Čeprav prinaša številne priložnosti za rast in razvoj, je hkrati tudi občutljivo obdobje, saj so mladi izpostavljeni vplivom družine, vrstnikov, šole in širšega okolja.

V sodobni družbi se mladi pogosto srečujejo z negotovostjo, socialnimi pritiski, tekmovalnostjo in pomanjkanjem možnosti za samostojnost. Takšni pritiski lahko povzročijo občutek izključenosti in nemoči, kar se pri nekaterih izrazi v tveganim ali prestopniškem vedenju. Prestopništvo mladih ni zgolj pravni ali moralni problem, temveč družbeni pojav, ki razkriva globlje vzroke, povezane z neenakostjo in socialno stisko. Za njegovo razumevanje je potreben celovit pristop, ki povezuje psihološke, družinske in širše družbene dejavnike.

Pomemben izziv predstavlja tudi nasilje med mladimi, ki se v zadnjih letih vse pogosteje prenaša v digitalno okolje. Medvrstniško nasilje, bodisi fizično, verbalno, socialno ali spletno, pri mladih pušča dolgotrajne posledice, ki vplivajo na njihovo samopodobo in vključevanje v družbo. Zato je naloga celotne skupnosti in strokovnih institucij, da razvijajo učinkovite oblike podpore, preprečevanja in pomoči.

Članek obravnava pojav prestopništva med mladimi, njegove vzroke, povezanost z nasiljem ter pomen preventivnih programov. Namen prispevka je poudariti, da kaznovanje samo po sebi ne prinaša trajnih rešitev, temveč da je ključnega pomena podpora mladim, njihovo vključevanje v družbo in krepitev občutka pripadnosti.

KDO SO MLADI?

Vprašanje, kdo pravzaprav šteje za mladega človeka, nima enotnega odgovora. V slovenskem prostoru Urad Republike Slovenije za mladino opredeljuje mlade kot osebe, stare od petnajst do devetindvajset let, ki se nahajajo v obdobju prehoda med otroštvom in odraslostjo (www.mlad.si/informacije/osnovne-definicije/). Podobno starostno obdobje opredeljuje tudi Statistični urad Republike Slovenije, ki mladino razume kot skupino ljudi v prehodnem obdobju med otroštvom in odraslostjo. Z vidika sociologije je mladost proces

odraščanja, v katerem posameznik postopno oblikuje svojo identiteto, vrednote in življenjske cilje ter razvija občutek samostojnosti in odgovornosti (www.stat.si/StatWeb/News/Index/5345).

Mladost je čas, ko posameznik išče svoje mesto v družbi, preizkuša meje in razvija samostojnost. Mladi ne predstavljajo enotne skupine, temveč raznoliko generacijo, ki se med seboj razlikuje glede na družbeni položaj, stopnjo izobrazbe, spol in okolje, v katerem odrasča. Zato jih je treba obravnavati v širšem družbenem in kulturnem kontekstu, kjer njihovo vedenje oblikujejo številni medsebojno povezani vplivi (www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/upravljanje-mladine_ebook_final-%28002%29.pdf).

KAJ JE PRESTOPNIŠTVO?

Prestopništvo pomeni način vedenja, ki se oddaljuje od družbenih pravil in vrednot ter pomeni kršitev zakonov ali moralnih norm skupnosti. Pojem se najpogosteje uporablja za mlade, ki storijo kazniva dejanja ali prekrške. Macuh (2010) poudarja, da otroško prestopništvo ne izhaja iz prirojene zlobnosti, temveč iz družbenih razmer, v katerih posameznik odrasča. Na vedenje mladih pomembno vplivajo družina, šolsko okolje in širša družbena skupnost. Pomanjkanje čustvene topline, neustrezna vzgoja ter občutki izključenosti lahko posameznika vodijo v prestopniško vedenje in težave pri socialni prilagoditvi (zofijini.net/cenzurirano_otroci/). Dekleva (2010, str. 384–385) razume prestopništvo kot skupek različnih oblik odklonskega vedenja mladih, ki kršijo družbene norme. V širšem smislu pomeni odstopanje od pričakovanj okolja, v ožjem pa dejanja, ki jih zakon opredeljuje kot kazniva. Med pogostejše oblike sodijo kraje, uničevanje tuje lastnine, nasilno vedenje, zloraba alkohola in drog ter različne oblike tveganega ravnanja. Takšna dejanja so pogosto povezana z iskanjem lastne identitete, vplivom vrstnikov in pomanjkanjem čustvene ali socialne podpore. V zadnjih letih se med mladimi vse pogosteje pojavljajo tudi sodobnejše oblike, kot sta spletno nasilje in nadlegovanje. Prestopništvo zato ni zgolj kaznivo dejanje, temveč širši družbeni pojav, ki razkriva težave mladih pri vključevanju v družbo ter sprejemanju njenih pravil in vrednot (revija.zzsp.org/pdf/soc_ped_2010_4%20%28tisk%29.pdf?utm_source).

VZROKI PRESTOPNIŠTVA

Macuh (zofijini.net/cenzurirano_otroci) poudarja, da otroško in mladostniško prestopništvo ne izhaja iz prirojene zlobnosti ali osebne pokvarjenosti, temveč je posledica družbenih razmer, v katerih mlada oseba odrasča. Gre za zapleten preplet vplivov družinskega okolja, šole, vrstnikov in širših družbenih okoliščin, ki skupaj oblikujejo vedenjske vzorce posameznika.

Družinsko okolje

Po mnenju avtorja ima družina osrednjo vlogo pri oblikovanju otrokovega vedenja in čustvenega razvoja. Kadar so odnosi med družinskimi člani napeti, primanjkuje topline, se pojavljata nasilje ali zanemarjanje, otrok pogosto doživlja občutek negotovosti in odtujenosti. Mladostnik, ki doma ne občuti sprejetosti in varnosti, zato pogosto išče priznanje ter občutek pripadnosti zunaj družine, kjer lahko prestopniško vedenje postane način, s katerim si pridobi pozornost in mesto v skupini vrstnikov.

Vrstniki

Pomemben vpliv imajo tudi vrstniki. Skupine, v katerih prevladujejo odklonski vzorci vedenja, mladim ponujajo občutek pripadnosti in sprejetosti, kar povečuje tveganje za prestopništvo. V takšnih skupinah mladostniki pogosto posnemajo vedenje, ki presega družbene meje in pravila.

Šolsko okolje

Šolsko okolje lahko deluje kot pomemben dejavnik pri oblikovanju vedenja mladih. V nekaterih primerih ima zaščitno vlogo, spet drugič pa lahko spodbuja odklonsko ravnanje. Kadar učenec doživlja neuspeh pri učenju, se zapleta v konflikte z učitelji ali občuti izključenost iz šolske skupnosti, se lahko pri njem razvije uporniško vedenje in nagnjenost k kršenju pravil. Nasprotno pa spodbudno okolje, razumevajoči učitelji in občutek sprejetosti zmanjšujejo možnost, da bi mladi razvili prestopniške vzorce vedenja.

Širši družbeni dejavniki

Macuh opozarja tudi, da na pojav prestopništva vplivajo tudi širši družbeni dejavniki, kot so revščina, brezposelnost, socialna neenakost in omejene možnosti za vključevanje mladih v družbeno življenje. Takšne razmere lahko povzročijo občutek nemoči, odrinjenosti in pomanjkanja nadzora nad lastnim življenjem, kar mlade pogosto vodi v upor proti družbenim pravilom in avtoritetam.

Poudarja, da prestopništva ni mogoče pojasniti z enim samim vzrokom, saj gre za zapleteno delovanje več dejavnikov hkrati. Prav preplet osebnih značilnosti, družinskih odnosov in družbenih okoliščin ustvarja pogoje, v katerih mlad človek lahko preseže meje vedenja, ki ga družba sprejema kot sprejemljivega.

NASILJE MED MLADIMI

Olweus (1993, str. 9) pojasnjuje, da so negativna dejanja tista vedenja, s katerimi posameznik namenoma povzroča bolečino, nelagodje ali škodo drugi osebi. To se lahko izraža v fizični, verbalni ali kateri koli drugi obliki, pri čemer je namen vedno prizadeti ali ponižati drugo osebo. Medvrstniško nasilje med mladimi je zapleten družbeni pojav na katerega vplivajo številni osebni in okoljski dejavniki. Javornik in Klemenčič (toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-25-3/papers/ML19-039.pdf) ugotavljata, da je razširjenost nasilja med osnovnošolci v Sloveniji tesno povezana s socialno in ekonomsko situacijo družin. Učenci, ki prihajajo iz socialno šibkejših okolij, so pogosteje izpostavljeni nasilju in se v šoli počutijo manj varne, kar dodatno vpliva na njihovo počutje in odnos do šolskega okolja. Dekleva ugotavlja, da otroci različne oblike nasilja dojemajo na različne načine in da pogosto ne prepoznajo verbalnega ter socialnega nasilja, čeprav imata ti obliki lahko enako hude posledice kot fizično nasilje. (www.policija.si/images/stories/Publications/JCIC/PDF/2001/01/JCIC2001-01_BojanDekleva_SemanticsOfPeerViolence.pdf).

Košir (2021, str. 110–113) piše, da ima vrstniška kultura pomembno vlogo pri oblikovanju vedenjskih vzorcev mladostnikov. Mladi v skupinah iščejo pripadnost, priznanje in družbeni položaj, kar lahko vpliva na pojav ali zadrževanje nasilnega vedenja. Avtorica poudarja, da je šolski razred ključno okolje za socialno in čustveno učenje, kjer se učenci med seboj primerjajo, gradijo odnose, oblikujejo manjše skupine in določajo svoj položaj v razredu. Pri tem lahko nasilje doživljajo, ga izvajajo ali mu le prisostvujejo. Nasilno vedenje je pogosto povezano s priljubljenostjo med vrstniki. Posamezniki z višjim statusom v skupini lahko nasilje uporabljajo kot sredstvo za ohranjanje moči ali vpliva, medtem ko so učenci, ki se ne prilagodijo skupinskemu pravilu in pričakovanjem, pogosto tarče dolgotrajnega izključevanja ali trpinčenja. Takšna dinamika v vrstniški skupini kaže, da nasilje med mladimi ni le posledica posameznikovih značilnosti, temveč rezultat širših družbenih odnosov, kjer želja po sprejetosti in statusu lahko vodi v vedenja, ki drugim povzročajo škodo.

Najnovejša metaanaliza, ki so jo pripravili Peras in sodelavci (2024, str. 27–30), kaže, da se pojavnost fizičnega nasilja med mladimi v zadnjih letih zmanjšuje, medtem ko sta psihološko in spletno nasilje v porastu. Šole, ki se izkažejo kot uspešnejše pri preprečevanju nasilja, so tiste, ki izvajajo celostne preventivne programe ter ustvarjajo varno, spodbudno in vključujoče učno okolje (www.pei.si/wp-content/uploads/2024/04/2024_03_24-LDN-Bullying_koncno-porocilo.pdf).

Vrste nasilja

Medvrstniško nasilje se lahko pojavlja v različnih oblikah, ki se med seboj pogosto prepletajo. Vsem je skupno to, da žrtvi povzročajo občutke ogroženosti, sramu in izključenosti iz družbenega okolja.

Fizično nasilje je najlažje prepoznavno in pogosto tudi najbolj očitno. Vključuje udarjanje, brcanje, potiskanje, spotikanje, metanje predmetov in namerno poškodovanje osebnih stvari žrtve. Takšna dejanja ne povzročajo le telesne bolečine, temveč tudi psihološko stisko, saj žrtev občuti strah in nemoč. Med mlajšimi otroki je fizično nasilje pogostejše, s starostjo pa ga pogosto nadomestijo bolj prikrite oblike nasilja.

Verbalno nasilje se kaže v žaljenju, posmehovanju, grožnjah, zbadljivkah in širjenju ponižujočih opazk. Pogosto ostane spregledano, ker se dogaja v okviru vsakdanjega pogovora. Kljub temu ima enako resne posledice kot fizično nasilje, saj pri žrtvi ruši samozavest in povzroča občutek manjvrednosti.

Socialno nasilje se kaže v izključevanju posameznika iz skupine, ignoriranju, širjenju govoric in manipuliranju odnosov. Značilno je predvsem za skupine deklet, kjer se družbeni položaj in moč izražata prek sprejetosti in ugleda. Takšno nasilje je posebej nevarno, ker je prikrito in ga je težko dokazati, žrtev pa pogosto ostaja sama v občutku zavrženosti.

Spletno nasilje predstavlja sodobnejšo obliko nasilja, ki poteka prek digitalnih medijev in družbenih omrežij. Pogosto je anonimno, razširi se hitro in doseže veliko ljudi. Med najpogostejšimi oblikami so žaljiva sporočila, širjenje zasebnih vsebin brez dovoljenja in ustvarjanje lažnih profilov z namenom poniževanja.

Zaradi stalne prisotnosti digitalnih medijev se žrtev težko umakne, kar pogloblja občutek nemoči in ogroženosti.

Posebne oblike nasilja, kot so rasno, versko, spolno nasilje, temeljijo na predsodkih in diskriminaciji. Žrtve so izbrane zaradi osebnih značilnosti, kulturne pripadnosti ali spolne identitete. Takšno nasilje povzroča osebno škodo in hkrati ohranja družbene neenakosti.

Vsaka oblika medvrstniškega nasilja lahko pusti dolgotrajne posledice, kot so tesnoba, depresija, osamljenost in zmanjšano samospoštovanje. Zato je nujno, da okolje pravočasno prepozna različne oblike nasilja in jih ustavi. Organizacija PREVNet (2024) poudarja, da morajo šole, starši in strokovni delavci razvijati občutljivost za vse oblike nasilja, tudi tiste, ki niso vidne navzven, saj so prav prikrite oblike pogosto najbolj boleče in trajne (www.prevnet.ca/bullying/types-of-bullying/?utm_source).

VZROKI PREPREČEVANJE PRESTOPNIŠTVA

Preprečevanje prestopništva temelji na krepitvi dejavnikov, ki mladostnike varujejo pred razvojem neprimerne vedenja. Kokoravec in Meško (2020, str. 208–210) poudarjata, da so učinkoviti pristopi tisti, ki spodbujajo varno, spodbudno in vključujoče okolje. V takšnem prostoru mladi razvijajo pozitivne vrednote, občutek lastne vrednosti in pripadnost skupnosti, kar zmanjšuje možnost za pojav prestopniškega vedenja.

Vloga družine

Eden ključnih zaščitnih dejavnikov pri preprečevanju prestopništva je družina. Stabilni odnosi, čustvena bližina, jasna pravila vedenja, dosledno in spodbudno starševstvo zmanjšujejo tveganje za razvoj odklonskega vedenja. Družina mora mladostniku zagotavljati občutek varnosti, zaupanja in sprejetosti, saj mu to omogoča oblikovanje zdrave samopodobe, samospoštovanja in odgovornosti. Pomemben je tudi starševski nadzor, ki ne temelji na kaznovanju, temveč na razumevanju, spremljanju otrokovega vsakdana in pravočasnem prepoznavanju morebitnih težav (Kokoravec in Meško, 2020, str. 209).

Šolsko okolje

Pomembno vlogo pri preprečevanju prestopništva ima tudi šolsko okolje, ki mora mladim zagotavljati varnost, podporo in občutek pripadnosti. Učitelji s spodbujanjem spoštljivih odnosov, odprto komunikacijo in vključevanjem učencev v različne odločitve zmanjšujejo občutek izključenosti ter s tem tveganje za nasilno ali odklonsko vedenje. Šola ima hkrati tudi povezovalno funkcijo med družino, socialnimi službami in širšo skupnostjo, kar omogoča zgodnje prepoznavanje težav in pravočasno pomoč mladim, ki se znajdejo v stiski (Kokoravec in Meško, 2020, str. 209).

Prosti čas

Pomemben del preprečevanja prestopništva predstavlja tudi kakovostno preživljanje prostega časa. Mladostniki, ki so vključeni v športne, kulturne ali prostovoljne dejavnosti, lažje razvijajo občutek pripadnosti, odgovornosti in spoštovanja do drugih. Takšne aktivnosti krepijo njihovo samozavest, spodbujajo ustvarjalnost ter zmanjšujejo občutek dolgčasa in vpliv vrstnikov, ki bi jih lahko usmerjali v tvegano vedenje (Kokoravec in Meško, 2020, str. 210).

Družbene institucije

Na širši ravni preprečevanje prestopništva zahteva povezano in usklajeno delovanje vseh družbenih institucij. Sodelovanje šol, centrov za socialno delo, zdravstvenih ustanov, lokalnih skupnosti in policije omogoča celovit pristop k reševanju težav s katerimi se mladi soočajo. Pomembno vlogo imajo preventivni programi, ki so usmerjeni v zgodnje prepoznavanje stisk, razvijanje socialnih veščin ter ozaveščanje o posledicah prestopniškega vedenja. S celostnim pristopom družba ne zmanjšuje le pojavnosti prestopništva, temveč mladim omogoča, da se razvijajo v odgovorne, samostojne in socialno vključene posameznike, ki znajo prispevati k dobremu (Kokoravec in Meško, 2020, str. 210).

VLOGA STROKOVNIH SLUŽB IN PREVENTIVNIH PROGRAMOV

Pri preprečevanju prestopništva imajo pomembno vlogo strokovne službe, kot so centri za socialno delo, svetovalne službe v šolah, mladinski centri in nevladne organizacije. Njihovo delo temelji na zgodnjem prepoznavanju stisk, individualnem pristopu ter pomoči pri vključevanju mladih v družbo. Centri za socialno delo sodelujejo s šolami, policijo in družinami, izvajajo svetovanja, pogovore ter pripravljajo načrte

pomoči, ki so prilagojeni posamezniku. Posebno vrednost imajo preventivni programi, med katerimi izstopajo Program PUM-O+ (Projektno učenje za mlajše odrasle, od petnajst do devetindvajset let), Mladi za mlade, To sem jaz in različni programi Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ti programi mladim omogočajo vključevanje v izobraževanje, pridobivanje socialnih veščin in razvijanje odgovornosti do sebe in drugih. Vzgojno izobraževalne ustanove in mladinski centri pogosto izvajajo delavnice, namenjene nenasilni komunikaciji, sprejemanju različnosti in mirnemu reševanju konfliktov. Glavni cilj teh programov je krepiti pozitivne značilnosti mladostništva, zmanjševati občutek izključenosti ter zagotavljati varno okolje, kjer mladi lahko izražajo svoje mnenje, razvijajo svoje sposobnosti in gradijo občutek pripadnosti skupnosti. Takšni pristopi dokazano zmanjšujejo možnost ponavljanja prestopniškega vedenja in krepijo povezanost mladih z družbo.

ZAKLJUČEK

Prestopništvo mladih je kompleksen družbeni pojav, ki ga ni mogoče razumeti zgolj skozi kaznovanje ali pravne okvire. Vzroki zanj segajo od osebnih stisk in družinskih razmer do širših družbenih dejavnikov, kot sta revščina in socialna izključenost. Ključ do uspešnega preprečevanja je v zgodnjem prepoznavanju težav, medsebojnem sodelovanju strokovnih institucij ter ustvarjanju okolja, v katerem se mladi počutijo slišane in sprejete. Strokovne službe imajo pri tem posebno vlogo, saj s svojim delom povezujejo družino, šolo in skupnost. Preventivni programi dokazujejo, da je podpora mladim učinkovitejša od kaznovanja, še posebej, ko jim družba ponudi možnost, da se razvijejo v odgovorne in samozavestne odrasle. Le z usklajenim delovanjem institucij, odprto komunikacijo in vključevanjem mladih v družbeno življenje lahko zmanjšamo pojav prestopništva ter hkrati gradimo varnejšo in bolj sočutno skupnost. Iz lastnih strokovnih izkušenj lahko potrdim, da se pomen takšnega pristopa potrjuje tudi v praksi. Kot mentorica programa PUM-O+ v katerem delujem že štiri leta, opažam, da imajo izobraževanja, pogovori, delavnice ter sodelovanje strokovnih delavcev izjemno pozitiven vpliv na mlade, ki so se že znašli na robu družbenih pravil. Skozi individualno obravnavo, usmerjeno podporo in skupinsko delo se pri udeležencih kažejo opazni napredki, od večje samorefleksije in odgovornosti do večje motivacije ter ponovne vključitve v izobraževalne in delovne procese. Ti rezultati jasno potrjujejo, da je celostna, človeška in vztrajna podpora mladim najučinkovitejši način za preprečevanje prestopništva in spodbujanje njihovega ponovnega vključevanja v družbo. Ko mladi začutijo, da jim nekdo zaupa in verjame v njihove sposobnosti, se poveča tudi njihova pripravljenost za spremembe in prav v tem se skriva resnična moč preventivnega dela.

Literatura in viri

- Banjac, M. (2024). *Upravljanje mladine: zgodovina evropskih mladinskih politik* (Fakulteta za družbene vede). Ljubljana: Založba FDV za založbo Hermina Krajnc. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/upravljanje-mladine_ebook_final-%28002%29.pdf
- Dekleva, B. (2010). Mladinsko prestopništvo v Sloveniji v mednarodni primerjavi. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-K5KSDTVD/6674aafb-fda0-4ba0-9ff8-6c385f5272cf/PDF
- Dekleva, B. (2001). Semantics of peer violence. *Journal of Criminal Investigation and Criminology / Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 52(1), 38–48. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.policija.si/images/stories/Publications/JCIC/PDF/2001/01/JCIC2001-01_BojanDekleva_SemanticsOfPeerViolence.pdf
- Javornik, Š. in Klemenčič, E. (2019). Peer violence in the eighth grade of elementary schools in Slovenia: Association between peer violence and socio-economic status. *Management, Knowledge and Learning International Conference Proceedings*, 2019(1), 187–193. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-25-3/papers/ML19-039.pdf
- Kokoravec, I., & Meško, G. (2020). Mladoletniško prestopništvo v Sloveniji skozi leta. V G. Meško (ur.), *Varnost v lokalnih skupnostih – med ruralnimi in urbanimi perspektivami* (str. 201–225). Maribor: Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede
- Košir, K. (2022). Peer culture as the crucial developmental context in adolescence. *Socialno-čustveni razvoj otrok in mladostnikov*, 1(1), 107–126. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.pei.si/ISBN/978-961-270-341-7/978-961-270-341-7.107-126.pdf
- Macuh, B. (2010). Otroci, prestopništvo in kazniva dejanja. *Zofijini ljubimci: Društvo za razvoj humanistike*, letnik 2010. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani zofijini.net/cenzurirano_otroci/
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do* (ill. izd.). Malden, MA: Blackwell Publishers. Pridobljeno 2. 11. 2025 s spletne strani books.google.com/books?id=0Fz1jD9paoQC&printsec=frontcover
- Peras, I., Sorič, I., Štirn, K. idr. (2024). Šola in medvrstniško nasilje v Sloveniji: Raziskovalni pristopi, metode in metaanaliza dosedanjega raziskovanja v Sloveniji. *Pedagoški inštitut – Letno poročilo, 2024(3)*, 1–85. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.pei.si/wp-content/uploads/2024/04/2024_03_24-LDN-Bullying_koncno-porocilo.pdf
- PREVNet. (2024). Types of Bullying. Pridobljeno 2. 11. 2025 s spletne strani www.prevnet.ca/bullying/types-of-bullying/
- Statistični urad Republike Slovenije. (2009). *Mladi v Sloveniji*. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani www.stat.si/doc/pub/mladi2009-SLO.pdf
- Ule, M. (2012). Rekonstrukcija mladosti in mladine v slovenski družbi v času tranzicije: Družboslovne razprave, 28(70), 7–24. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/upravljanje-mladine_ebook_final-%28002%29.pdf
- Urad Republike Slovenije za mladino. (2024). *Osnovne definicije – Mladi*. Ljubljana: Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.

STAREJŠI ZAPOSLENI – IZZIV V DRUŽBI IN NA DELOVNEM MESTU

Povzetek: Starost in staranje sta življenjski dejstvi, s katerima se soočamo vsi. V zadnjih šestdesetih letih se je pričakovano življenjsko obdobje podaljšalo za 13 let, imamo tudi več zdravih let kot naši predniki. Slovenska družba se, tako kot številne druge, sooča s staranjem prebivalstva – univerzalnim izzivom sodobnega časa. Povečuje se pritisk na delovno aktivno populacijo, kar ponazarja tudi koeficient starostne odvisnosti starejših. Demografske spremembe vplivajo na trg dela in s tem tudi na pokojninski, zdravstveni in socialni sistem. Eden od odgovorov na te izzive je koncept aktivnega staranja, ki ga podpirajo država z zakonodajo in podjetja z ustreznimi ukrepi. Ključno je načrtovanje in izvajanje ukrepov, ki omogočajo, da starejši delavci ostanejo dlje časa aktivni in učinkoviti. To vključuje prilagojeno delovno okolje, ustrezno organizacijo dela, spodbujanje zdravega življenjskega sloga, dobre medosebne odnose, medgeneracijsko sodelovanje in vseživljenjsko učenje. Starejši zaposleni imajo številne prednosti, ki lahko koristijo podjetju. Pomembno pa je zavedanje, da gre za heterogeno skupino, zato moramo biti pri obravnavi starejših posebej pozorni, da se izognemo posploševanju in stereotipom, ki vodijo v starizem. V starajoči se družbi je ključno tudi medgeneracijsko sodelovanje, ki vključuje izmenjavo izkušenj, znanja, druženje, pomoč med generacijami ter ohranjanje socialne mreže, materialne varnosti in kulturne dediščine. Zmožnosti in znanje starejših predstavljajo pomemben del človeškega in družbenega kapitala. Njihova aktivacija in uporaba bi okrepili družbeni položaj starejših ter razbremenili mlajše generacije. Za trajnostni družbeni razvoj je ključno, da se dosežki preteklih rodov prenašajo na mlajše.

Ključne besede: starost, staranje, demografske spremembe, delovno mesto, medgeneracijsko sodelovanje.

UVOD

Sodobne družbe se intenzivno soočajo z izzivi starajoče se populacije. Podaljševanje življenjske dobe, spremembe v starostni strukturi in upad rodnosti vplivajo na številne družbene sisteme – od trga dela do pokojninskega in zdravstvenega sistema. Tako postajajo starejši zaposleni ključni akterji prihodnjega razvoja, saj predstavljajo vse večji delež delovno aktivnega prebivalstva. Spreminjajo se tako vloge starejših zaposlenih kot tudi družbena pričakovanja, pri čemer gre za vzajemen proces. Članek obravnava izzive in priložnosti, ki jih prinaša staranje delovne sile ter poudarja pomen aktivnega staranja, medgeneracijskega sodelovanja in prilagajanja delovnega okolja potrebam starejših zaposlenih.

Cilj je osvetliti vpliv staranja prebivalstva na trg dela ter predstaviti izzive in priložnosti, ki jih prinaša vključevanje starejših zaposlenih v delovno okolje.

GERONTOLOGIJA

V gerontologiji pomeni staranje proces kronološkega, funkcionalnega in doživljajskega razvoja od začetka do konca človekovega življenja (Ramovš, 2017). Gerontologija (*geron* – gr. star, starec, *logos* – veda) je veda o starosti, staranju in starih ljudeh, ki obravnava socialne in medicinske vidike staranja. Na začetku so gerontologi poudarjali predvsem medicinske vidike staranja (biomedicinski model). Starost povezovali s psihološkimi, bolezenskimi in biološkimi znamenji staranja. A ravno prevelika povezanost gerontologije z medicino je povzročila, da se je gerontologije ločila od medicine. Tako je gerontologija v svoje raziskave vključila znanja iz sociologije, psihologije in demografije. V sedanjem času gerontologija obsega različna področja: npr. od področji, ki se osredotočajo zgolj na telesno zdravje (biologizacija gerontologije), področji ki poudarjajo predvsem materialno preskrbljenost starih ljudi (ekonomizacija gerontologije), področji ki poudarjajo duševnost starega človeka (psihologizacija gerontologije). Za socialno delo pa je najpomembnejša socialna gerontologija, ki preučuje socialne vidike staranja in starosti, vplive družbenih sprememb na staranje in starost ter obratno (Mali, Hrovatič, 2015).

STAROST

Starost je socialni konstrukt, ki se oblikuje in razvija v nenehni izmenjavi med posameznikom in družbo. Pri tem je vključevanje, vzpostavljanje stikov, socialna interakcija, utrjevanje socialnih odnosov in življenjskih pričakovanj odvisno od presoje na individualni in družbeni ravni. Ta pa integrira tudi vrednostne in normativne elemente in predstavlja večdimenzionalni prostor, v katerem se prepletajo izkušnje, življenjske potrebe, interesi in kompetence posameznika (Baltes, 1990; povz. po Macuh 2017, str. 3). Vidimo, da starost, kot jo dojemamo v družbi ni le biološko dejstvo, temveč je družbeno pogojena in oblikovana. Družba določa, kaj pomeni biti 'mlad', 'srednjih let', 'star' in kakšna vedenja, pravice ali dolžnosti so s tem povezana.

Ko govorimo o starosti v laičnem jeziku, običajno govorimo o kronološki starosti, ki je opredeljena glede na letnico rojstva in torej na število let, ki jih je posameznik doživel. V družbi običajno postavimo mejo, po kateri nekoga opredelimo kot starega – sedaj je ta meja določena pri starosti 65 let.

Obstaja več teorij in definicij o tem, kaj je starost, večina pa jih govori o

- kronološki starosti, ki je opredeljena glede na letnico rojstva in gre za število let, ki jih je doživel posameznik;
- biološki starosti, ki je povezana z biološkim delovanjem telesa, s telesnimi funkcijami in procesi. Pomeni ohranjenost organizma glede na kronološko starost;
- psihološki starosti predstavlja psihološke zmožnosti človeka, da se prilagodi danim zahtevam družbenega okolja. Gre za delovanje psiholoških sposobnosti (spomin, inteligenca, čustva, motivacije in veščine, ki vzdržujejo samozavest in samonadzor), ki jih ljudje uporabljajo pri prilagajanju spreminjajočim se zahtevam okolja;
- socialni starosti (tudi družbeno-kulturni), kjer gre za pričakovanja, kako naj bi se vedli ljudje določene kronološke starosti. Do kakšne mere posameznik kaže navade, ki so pričakovane za njegovo starost v družbi, v kateri živi (oblačenje, jezik, aktivnosti ...);
- doživljajski starosti, ki je subjektivno starostna identiteta – kako vsak posameznik doživlja in občuti svojo starost in staranje. Posamezniki se običajno »čutijo« mlajši, kot pa je njihova kronološka starost (Filipovič Hrast, Hlebec, 2015).

Nekateri avtorji govorijo tudi o funkcionalni starosti, ki zajema zajema biološko, psihološko in socialno starost. Gre za sposobnost opravljanja osnovnih življenjskih opravil – stari smo toliko, kot se počutimo (Šiplič, Kadiš, 2002).

Na kronološko starost nimamo nikakršnega vpliva. Biološko in funkcionalno lahko občutno nižamo z zdravim življenjem in redno krepitvijo telesnega, duševnega, socialnega in duhovnega zdravja. Doživljajska starost pa je v celoti odvisna od človeka, gre za osebno doživljanje stanja starosti – tudi devetdesetletnik je lahko mladosten v svojem doživljanju in sožitju z drugimi.

V gerontologiji je starost tretje in zadnje glavno življenjsko obdobje, ki sledi srednjim letom življenja, ta pa mladosti. Prehod iz srednjih let v starost v industrijski družbi najboljše nakazuje upokojitvev, ki je danes večinoma med 60. in 65. letom starosti, z daljšanjem življenja in staranjem družbe pa se pomika navzgor.

Starost je kot obdobje življenja podobno raznolika kot sta mladost ali srednja leta življenja, zato jo členimo v tri pod obdobja: zgodnja starost je do 75. leta, sledi srednja do 85. leta in visoka po 85. letu. Človekove zmožnosti in potrebe v zgodnji in pozni starosti so lahko tako različne, kakor so v mladosti različne pri dojenčku in mladostniku. Delitev človekovega življenja v obdobja je potrebna, da razumemo značilne potrebe, zmožnosti in naloge v določenem starostnem obdobju. Narobe pa je, če pri tem spregledamo dejstvo, da je življenje ena sama nedeljiva celota. Pri posamezniku lahko vsako naslednje obdobje življenja razumemo šele iz vseh prejšnjih (zato je pri oskrbi starih ljudi pomemben pojem »osebna zgodovina«, njeno poznavanje in upoštevanje temelj za humano oskrbovanje) (Ramovš, 2010b).

Starost je obdobje, ko človek dozori do polne človeške uresničitve, ob tem pa mu pojemajo moči, zlasti telesne in duševne. Skrb za materialni razvoj prepušča naslednji generaciji, njemu pa se z upokojitvijo pojavi nova kakovost svobode in življenjskih možnosti za dejavno življenje, ki samo po sebi ni manj razgibano in polno kakor v srednjih letih, pač pa bolj sproščeno in izbrano v skladu z osebni potrebami, sposobnostmi in okoliščinami. Značilna življenjska naloga tretjega življenjskega obdobja je tudi, da človek svoja zrela življenjska spoznanja in izkušnje predaja neposredno soljudem ali posredno kulturi. Dejavno kljubuje starostnemu usihanju in boleznim; kolikor pa to ni možno, oboje sprejema v svoji življenjski svet vključno s

smrtjo, ki je zadnji mejnik življenja. V ospredje stopajo človekove življenjske izkušnje in zavest, da ga nekoč več ne bo in to ga spodbuja k življenjskemu zorenju in smiselni uporabi svojega časa (Ramovš, 2010c).

STARANJE

Staranje je biološki proces, ki prinaša v življenje posameznika psihološke in socialne spremembe (Lah, Svetin, Razpotnik, 2013). Gre za splošen in nepovraten proces. Opredeljuje ga s časom postopno slabenje fizičnega, duševnega in biološkega stanja organizma. Začne se po reproduktivni zrelosti organizma. Starost je tudi glavni dejavnik tveganja pri pojavu različnih bolezni (bolezni srca in ožilja, nevrološke motnje, motnje presnove, motnje v delovanju imunskega sistema, rak itd.) (Budič, 2021). Staranje poteka od rojstva dalje in ga zaradi gradnje novih tkiv pri živem organizmu ne opazimo takoj. Znamenja staranja pa so opazna, ko procesi propadanja tkiv prevladajo nad gradnjo novih (Accetto, 1968).

Staranje je torej proces, ki prizadene vse organizme in vodi v upad življenjskih funkcij. Za staranje je značilno postopno propadanje telesne zgradbe in postopno pešanje telesnih funkcij, postopno odpovedovanje ravnovesja tudi v odsotnosti bolezni in kopičenje poškodb vseh celic našega organizma. Teorije staranja bi lahko v grobem razdelili na tiste, ki razlagajo, da je staranje posledica genetskih lastnosti, ter tiste, ki staranje razlagajo kot posledico okoljskih dejavnikov. Staranje pa je dejansko posledica interakcije obojega. Procesov staranja ne moremo ustaviti, lahko jih le upočasnimo. Vse več je dokazov, kako pomembno vlogo pri tem igra hrana in telesna aktivnost (Poljšak, 2012).

Razlikujemo med kronološkim, biološkim in doživljajskim staranjem. Na kronološko staranje ne moremo vplivati, določa ga datum rojstva. Na biološko in doživljajsko staranje pa v določeni meri lahko vplivamo z zdravim in aktivnim življenjskim slogom, duševno stabilnostjo in kakovostjo sožitja skozi vsa obdobja življenja (Ramovš, 2010a).

DEMOGRAFSKA SLIKA STARANJA PREBIVALSTVA V SLOVENIJI

Število prebivalcev Slovenije je od leta 1953 naraslo za 41 % in je v letu 2023 znašalo 2.120.937 prebivalcev. Število prebivalcev Slovenije je od leta 1953 počasi naraščalo predvsem na račun priseljevanja, saj je število živorojenih otrok v celotnem obdobju upadalo. Število živorojenih otrok na 1.000 prebivalcev pa se je v tem obdobju zmanjšalo za 65 %.

Zaradi velikih sprememb v starostni strukturi prebivalstva prebivalstvena piramida že dalj časa nima več oblike piramide. Delež otrok in mladih prebivalcev do 25 let starosti se je občutno zmanjšal, hkrati pa je delež prebivalcev, starih 50 let in več, naraščal. Dinamika staranja prebivalstva je zelo hitra, kar je potrebno upoštevati pri pripravi strategij države (NIJZ, 2023).

Prikazani so nekateri demografski podatki, ki so ključni za razumevanje staranja prebivalstva in njegovih družbenih ter ekonomskih posledic.

Tabela 1: Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji, po spolu za posamezna leta
Vir: pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05L4002S.px/table/tableViewLayout2/

	1960-1961	1986-1987	1990-1991	2000-2001	2010	2024
Moški	66,11	68,14	69,54	72,13	76,30	79,47
Ženske	71,96	76,10	77,38	79,57	82,65	84,72

Tabela 2: Prebivalstvo Slovenije, izbrani kazalniki za posamezna leta
Vir: pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05C1006S.px/table/tableViewLayout2

	2010	2015	2020	2025
	Spol (skupaj)			
Povprečna starost (leta)	41,4	42,5	43,5	44,4
Indeks staranja	117,7	121,4	134,3	152,8
Delež prebivalcev, starih 0-14 let (%)	14,0	14,8	15,1	14,5
Delež prebivalcev, starih 15-64 let (%)	69,4	67,3	64,7	63,4
Delež prebivalcev, starih 65 ali več let (%)	16,5	17,9	20,2	22,1

	2010	2015	2020	2025
	Spol (skupaj)			
Delež prebivalcev, starih 80 ali več let (%)	3,9	4,8	5,4	5,9
Koeficient starostne odvisnosti starih	23,8	26,6	31,3	34,9

Indeks staranja je razmerje med starim (stari 65 let ali več) in mladim prebivalstvom (stari od 0 do 14 let) pomnoženo s 100 (Razpotnik, 2024).

Koeficient starostne odvisnosti starih je razmerje med številom starejših (65 let ali več) in številom delovno sposobnih prebivalcev, torej prebivalcev, starih 15 do 64 let, pomnoženo s 100. Koeficient starostne odvisnosti starih pove, koliko starejših je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev (SURs, 2024).

Delovno aktivno prebivalstvo sestavljajo zaposlene in samozaposlene osebe, stare med 15 in 64 let (Zaletel, 2016). Delovno aktivno prebivalstvo ne smemo enačiti z aktivnim prebivalstvom, ki ga sestavljajo delovno aktivni prebivalci in brezposelne osebe skupaj (Osvald Zaletelj, b. d.).

Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah v posameznih letih
Vir: pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0700997S.px/table/tableViewLayout2/

2010			2015			2020			2025		
50-54	55-59	60+	50-54	55-59	60+	50-54	55-59	60+	50-54	55-59	60+
112.442	63.100	13.361	118.180	78.107	18.359	122.475	102.495	46.616	129.322	111.995	67.004

Stopnja delovne aktivnosti prikazuje odstotni delež delovno aktivnega prebivalstva, starega med 15 in 64 let med vsemi prebivalci, starih med 15 in 64 let. Stopnja delovne aktivnosti, torej delež delovno aktivnega prebivalstva, velja za ključni socialni kazalnik za analitično preučevanje razvoja na trgu dela (Zaletel, 2016).

Tabela 4: Stopnja delovne aktivnosti pa starostnih skupinah v Sloveniji
Vir: pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0762003S.px/table/tableViewLayout2/

	Stopnja delovne aktivnosti (v %)			
	2010	2015	2020	2025
15-24 let	33,0	30,1	23,3	28,5
25-49 let	85,7	83,3	88,1	89,3
50-64 let	50,6	52,1	62,7	68,8
65 let in več	6,9	4,7	3,2	4,4
15-64 let	66,5	65,5	70,0	72,5

Z zdravstvenim napredkom se podaljšuje življenjska doba in tudi zdrava življenjska doba, kar pomeni, da posamezniki v primerjavi s preteklostjo dalj časa ostanejo zdravi. To nam omogoča, da smo dlje delovno aktivni in dejavni tudi v starosti. Spreminja se torej naš odnos do staranja in naše doživljanje staranja (Filipovič Hrast, Hlebec, 2015). Kazalnik »Zdrava leta življenja« opazuje omejitve posameznika pri običajnih aktivnostih in predstavlja pričakovano trajanje življenja brez oviranosti. Meri število let, za katera lahko oseba pričakuje preživetje brez oviranosti pri običajnih aktivnostih. Kazalnik podaja odgovor na vprašanje ali se podaljševanje življenjske dobe preživi v dobrem ali v slabem zdravju.

V letu 2023 se je rodilo 16.787 otrok, ki lahko pričakujejo 82 let dolgo življenjsko dobo, s skoraj 67 leti življenja brez večjih zdravstvenih težav oziroma oviranosti (81,3 % zdravih let). Deklice, rojene v letu 2023, lahko v povprečju pričakujejo 85 let, dečki pa 79 let življenja (NIJZ, 2025).

Tabela 5: Pričakovano trajanje in zdrava leta življenja v Sloveniji, v letu 2023: ob rojstvu, v starosti 50 in 65 let
Vir: NIJZ, 2025

	Spol	Pričakovano trajanje življenja	Zdrava leta življenja
Ob rojstvu	Moški	79,1	64,7
	Ženske	84,9	68,8
Ob starosti 50 let	Moški	30,8	20,0
	Ženske	35,8	22,3

	Spol	Pričakovano trajanje življenja	Zdrava leta življenja
Ob starosti 65 let	Moški	18,3	10,6
	Ženske	22,1	12,4

Iz zgornjih podatkov lahko vidimo, da se:

- povprečna starost prebivalcev v Sloveniji zvišuje (z 41,4 let leta 2010 na 44,4 let leta 2025), kar kaže na staranje prebivalstva;
- je v Sloveniji indeks staranja povečal iz 118 v letu 2010 na 153 v letu 2025. Višji indeks staranja pomeni več starejših kot mladih;
- večja pritisk na delovno aktivno populacijo, kar kaže koeficient starostne odvisnosti starih. V Sloveniji je bilo v letu 2025 na 100 delovnih oseb skoraj 35 starejših oseb, ki so odvisni od njihove podpore;
- oz. kako se spreminja delež prebivalcev, ki so vključeni v delovno silo. Stopnja delovne aktivnosti v Sloveniji pada pri najmlajši kategoriji (15–24 let), stagnira pri starih med 25 in 49, pri starih med 50 in 64 let pa se dviguje. Rahel dvig beležimo tudi pri starih nad 65 let;
- po podatki o zdravih letih pričakuje, da imajo osebe ki so bile leta 2023 let stare 65 let pred sabo v povprečju še 11,5 let zdravega življenja (moški 10,6 in žensk 12,4 let), brez oviranosti pri običajnih aktivnostih (NIJZ, 2025).

Na nacionalni ravni demografske spremembe vplivajo na strukturna razmerja med starostnimi skupinami, kar ima pomembne posledice na trgu delovne sile (zmanjševanje delovno aktivnega prebivalstva in večanje deleža delavno neaktivnega prebivalstva) in s tem posledično vpliva na številne sisteme, na npr. pokojninske sisteme in njihovo vzdržnost, na potrebe po prilagoditvi zdravstvenih sistemov in sisteme socialne varnosti, ter na številne druge družbene sisteme (posredno ali neposredno). Prehajamo v t. i. dolgoživo družbo, kjer so razmerja med starostnimi skupinami drugačna kot doslej, kar vpliva tudi na odnose med posameznimi skupinami oziroma na vprašanje medgeneracijske solidarnosti kot vrednote. (Filipovič Hrast, Hlebec, 2015).

ZAKONODAJNI OKVIR

Zakona, ki obravnavata tematiko starejših delavcev sta Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1) iz leta 2013 (o starejših delavcih in delavcih pred upokojitvijo) ter Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) iz 2010.

Pomembni členi za starejše delavce v ZDR-1 so:

- 6. člen ... prepoved diskriminacije zaradi katere koli osebne okoliščine (tudi starosti);
- 67. b člen ... stopi v veljavo 1. 1. 2025, govori o krajšem delovnem času delavca pred upokojitvijo. Veljalo za delavca, ki je dopolnil starost 60 let ali ima dopolnjenih 35 let pokojninske dobe. Gre za t. i. sistem 80/90/100, ki pomeni, da bo delavec še vedno pri delodajalcu zaposlen za 100 %, njegova osnova plača bo določena v višini 90 % dosedanje, delal pa bo 80 % polnega delovnega časa. Če je pri delodajalcu polni delovni čas 40 ur, bo delal 32 ur/teden (www.minimax.si/sl-si/sistem-8090100-in-drugi-ukrepi-za-starejse-delavce);
- 159. člen ... starejši delavec ima pravico do najmanj treh dodatnih dni letnega dopusta;
- 197. člen ... opredeljuje starejšega delavca (starejši od 55 let);
- 198. člen ... pravica starejšega delavca do delo s krajšim delovnim časom (delna upokojitvev);
- 199. člen ... omejuje nadurno in nočno dela starejšega delavca brez njegovega soglasja.

Se pa v 114. člen ZDR-1 pojavlja še kategorija: delavec pred upokojitvijo. Nanašajo na varstvo zaposlenega pred odpovedjo. Delavec pred upokojitvijo je delavec, ki dopolni starost 58 let ali mu do izpolnitve pogojev za starostno upokojitvev manjka do pet let pokojninske dobe.

Z razumevanjem posebnih pravic in ugodnosti, ki jih zakonodaja priznava starejšemu delavcu, lahko zagotovimo, da so pravice starejših delavcev upoštevane in spoštovane. Kot ključna skupina v delovnem okolju si zaslužijo priznanje in zaščito svojih posebnih potreb. Skrb za starejše delavce ni samo pravna obveza, ampak tudi priznanje njihove vrednosti in prispevka v delovnem okolju. (data.si/blog/starejsi-delavec-2).

Zadnje spremembe Zakona o urejanju trga dela (novela ZUTD-I) so bile objavljene v Uradnem listu 70/25 dne 19. 9. 2025. Prinašajo spremembe za upokojene in delodajalce. Od 20. septembra dalje lahko upokojenec na mesec dela do 85 ur (prej 60), trikrat letno pa do 125 ur (prej 90) na mesec. Večja je letna kvota ur upokojenkega dela, in sicer 1.020 ur (prej 720). Zaradi tega je večji tudi dovoljeni letni bruto

prihodek upokojenca in za leto 2025 ne sme presežati 15.332,64 EUR (12-kratnik min. plače v koledarskem letu). Nov je način izračuna najnižje urne postavke za upokojsko delo (znesek minimalne plače se deli s 174 urami). Do 28. februarja 2026 ostaja najnižja urna postavka 7,34 € bruto (www.minimax.si/sl-si/sistem-8090100-in-drugi-ukrepi-za-starejse-delavce).

STARANJE PREBIVALSTVA KOT IZZIV ZA DELODAJALCE IN DRUŽBO

Po prikazanih demografskih kazalcih lahko vidimo, da staranje prebivalstva spreminja demografsko sliko države in močno vpliva na razpoložljivost usposobljene delovne sile. Število prebivalcev se z leti ne bo bistveno spremenilo, se pa v povprečju aktivno prebivalstvo (delovno aktivni in brezposelni) zmanjšuje za cca. 8 tisoč oseb/leto, zato bodo ravno starejši zaposleni v prihodnje predstavljali vse večji delež delovne sile. No, ni pa soglasja o tem, kdaj zaposleni postane starejši delavec. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) opredeljuje kot starejše zaposlene posameznike, stare 50 let ali več. V Sloveniji pa štejemo med delovno aktivno prebivalstvo posameznike stare med 15 in 64 let, ki jih delimo v štiri večje starostne skupine. Najstarejšo skupino predstavljajo osebe stare med 50 in 64 let. Prihodnja gospodarska rast, konkurenčnost in dosežki bodo vse bolj odvisni od tega, kako učinkovito bodo delodajalci upravljali s starajočo se delovno silo (Peklar, 2021).

Staranje prebivalstva (do leta 2060 se bo delež starih nad 65 let povečal iz 18 na 30 odstotkov, delež starejših od 80 let pa se bo podvojil) in zmanjševanje števila prebivalstva v starosti 20–64 let bo ob nespremenjeni strukturi delovne aktivnosti, urejenosti trga dela in upokojitvenih pogojih postalo omejitveni dejavnik za gospodarsko rast (Peklar, 2021).

V preteklosti so se za zgodnje upokojevanje odločali večinoma zaposleni, ki so opravljali manj zahtevna in pretežno fizična dela. Povečana intenziteta in večopravnost dela, ki je za starejše zaposlene obremenjujoča, povzroča hitrejšo upokojevanja, ki ni značilno le za manj zahtevna delovna mesta. Mnogi ob hitrem tempu na delovnem mestu ne zdržijo do izpolnjevanja obstoječih pogojev upokojitve in tako ogrožajo svojo socialno varnost, kar predstavlja nov izziv za družbo – kako obdržati starejše dlje časa delovno aktivne in jim zagotoviti socialno varnost (Novak, 2023).

Po Allianzovem indeksu pokojninske vzdržnosti, se slovenski pokojninski sistem z oceno 4,1 (od 7) uvršča v spodnjo sredino, kjer so reforme za zaščito pokojninskih sistemov zaradi učinkov demografskih sprememb nujne. Druga težava v Sloveniji je pomanjkanje delovnih mest za starejše prebivalce (po 65. letu starosti je namreč zaposlenih le še 7 % moških). Slovenski pokojninski sistem tako ni dolgoročno vzdržen brez reform. Ena od potrebnih sprememb je povečanje zaposlenosti starejših in izboljšati razmerje med delovno aktivnimi zaposlenimi ter upokojevalci (www.allianz-slovenija.si/sl_SL/zasebni-uporabniki/onas/press/allianzovo-globalno-porocilo-o-pokojninah-za-2025.html). O prenovi pokojninskega sistema je potrebno reševati probleme v delovnem okolju, upoštevati zmožnosti starejšega posameznika in se pripraviti na nove, starejšim bolj prilagojene in primerne oblike dela. Za delodajalce so še posebej pomembni spremenjeni pogledi na ravnanje s starejšimi (Novak, 2023).

ZAPOSLOVANJE STAREJŠIH

Za posameznika redno delo oz. zaposlitev predstavlja vir finančnih sredstev in gotovost za prihodnost ter s tem večjo samozavest pri življenjskih odločitvah. Ob tem delo predstavlja enega ključnih dejavnikov za socialno vključevanje posameznika v družbo. Zaposlitev omogoča zadovoljevanje številnih pomembnih življenjskih potreb. Z boljšimi eksistencialnimi izhodišči je posameznik bolj samozavesten v odnosu do družbe, kar se odraža na vseh nivojih bivanja in tudi na zdravstvenem stanju. Gmotno stanje veliko krat posredno in neposredno vpliva na možnosti za zdrav življenjski slog in vključevanje v družbo. Izguba ali prenehanje redne zaposlitve se lahko odraža tudi na samozavesti. S tem posredno vpliva na večje tveganje za pojav duševnih bolezni, predvsem motenj razpoloženja (Zaletel, 2016).

Za uspešno delo v starejših letih je pomembno prilagoditi obstoječa delovna mesta zmožnostim in potrebam starejših zaposlenih. Potrebno je načrtovanje in izvedba ukrepov namenjenih starejšim delavcem, da bodo ti lahko delali dlje in učinkovito. To je najbolje opraviti v sodelovanju z njimi in vključevanju njihovih predlogov pri oblikovanju delovnega mesta in organizacije dela. Veliko krat je mogoče že s preprostimi ukrepi prilagoditi delovno mesto starejšemu zaposlenemu in mu omogočiti uspešno opravljanje delovnih nalog, kljub morebitnim omejitvam, ki so lahko posledice staranja. Zato je pomembno, da se delodajalci zavedajo specifičnih potreb starejših in jim glede na te potrebe prilagodijo delovna mesta, saj se bo v prihodnosti število in delež starejših v delovni sili le še povečevalo (Peklar, 2021).

Starejši delavci imajo številne prednosti, ki lahko koristijo podjetju. Te so:

- imajo bogate delovne izkušnje in strokovno znanje;
- sposobnost mentoriranja – zaradi svojih izkušenj lahko prenašajo znanje na mlajše sodelavce in jih usmerjajo;
- zanesljivost, saj so običajno bolj disciplinirani, odgovorni in predani delu;
- imajo dobro razvite delovne navade in so navajeni delovne discipline, organiziranosti in učinkovitega reševanja težav;
- so lojalni podjetju, ne fluktuirajo kar zmanjšuje stroške usposabljanja novih delavcev;
- so čustveno stabilnejši in tako bolj potrpežljivi, umirjeni ter sposobni reševanja konfliktov;
- v dolgi kariere so ustvarili široko mrežo poznanstev in poslovnih stikov, kar koristi podjetju;
- predstavljajo drugačen pogled in lahko prispevajo k izboljšanju procesov;
- običajno so zaradi dosežene finančne stabilnosti manj obremenjeni s finančnimi težavami, kar lahko pomeni večjo osredotočenost na delo;
- mnogi so še aktivnih zaradi želje po osebnem razvoju, ne zgolj zaradi finančnih razlogov in imajo motivacija za delo.

Pri zgoraj naštetem se moramo zavedati, da starejši zaposleni niso homogena skupina in kot velja za druge skupine (npr. mlade), tudi zanje velja pestrost sposobnosti, znanj, navad, vedenj, želja, stanj, vrednot, itd. Zaradi te raznolikosti, moramo biti pri obravnavi starejših zaposlenih še posebej pozorni da ne zapademo v posploševanja ali stereotipe, ki vodijo v starizem.

Pri oblikovanju delovnega mesta moramo vedeti, da prilagajamo delo človeku in ne človeka delu. Delovno okolje, kjer so upoštevani ergonomski standardi pripomore k večji udobnosti, varnosti, zdravju in seveda produktivnosti (Peklar, 2021).

Zagotoviti primerno delovno okolje, ustrezna organizacija dela, spodbujanje zdravega življenjskega sloga zaposlenih, gojiti dobre medsebojne odnose, spodbujati medgeneracijsko sodelovanje in vseživljenjsko izobraževanja – to so naloge delodajalca in družbe, ki razume aktivno staranje in nujnost zaposlovanja starejših.

AKTIVNO STARANJE

Koncept aktivnega staranja temelji na prepoznavanju človekovih pravic starih ljudi in na načelih neodvisnosti, udeležbi, dostojanstvu, oskrbi in samouresničevanju. Govorimo o pravici ljudi do enakih možnosti in obravnave na vseh področjih življenja, tudi v starosti. Celotna družba je odgovorna za omogočanje aktivnega staranja saj se nanaša tako na posameznike kot na prebivalstvo in na skupino. Aktivna starost omogoča ljudem, da uresničijo svoje možnosti za dobro telesno, socialno in duševno počutje skozi celoten tok življenja, da se udeležujejo v družbi v skladu s svojimi potrebami, željami, zmožnostmi, ter se jim zagotovi ustrezna zaščita, varnost in oskrba, ko potrebujejo pomoč. Medgeneracijsko sodelovanje, medsebojna odvisnost in solidarnost so pomembna načela aktivnega staranja (Hvalič Touzery, 2010).

MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

Pri medgeneracijskem sodelovanju gre za povezovanja med generacijami, predvsem pa gre za medčloveški odnos in uresničevanje medgeneracijske solidarnosti v današnjih družbi. Govorimo o sožitje med mladimi, srednje starimi in starimi, a tudi sožitju različnih generacij starih med seboj. Medgeneracijsko povezovanje je v družbi, ki se stara družbena nuja in le potreba. Razumemo jo kot izmenjavo izkušenj in spoznanj, druženje, učenje, pomoč ene generacije drugi, ustvarjanje, ohranjanje in širjenje socialne mreže ter ohranjanje materialne varnost in kulturne dediščine. Medgeneracijsko povezovanje prinaša sodelujočim novo kvaliteto življenja, zagotavlja občutek sprejetosti in varnosti, lajša osamljenost ter krepi duševno in telesno zdravje (Kralj, 2009).

Zmožnosti in znanje starejših so pomemben del človeškega in družbenega kapitala. Aktiviranje in uporaba teh zmožnosti utrdi družbeni položaj starejših in kar je še pomembnejše, razbremeni mlajše generacije. Za družbeni razvoj je pomembno, da se dosežki preteklih rodov prenašajo na mlajše. V primerjavi z mlajšimi imajo starejši v izobilju predvsem izkustveno pridobljeno znanje. Njihovo znanje je z leti pridobilo določeno širino ter se je v praksi preverilo in uporabilo. Sodelovanje obeh generacij bi mlajši zmanjšalo vložene

napore na poti do ciljev ter pripomogle k sprejemanju bolj pravilnih odločitev. Kljub temu, da veljajo starejši za neizčrpen vir znanja in izkušenj, jim tega tudi primanjkuje. To pa jim lahko nudijo mlajši. Dejstvo je, da se svet spreminja in da so vse generacije primorane, da stopijo v korak s spremembami in se jim znajo ustrezno prilagoditi. Pomembno je, da se pri tem ne izključimo in ne dovolimo, da bi nas drugi potisnili na družbeni rob. Medgeneracijsko sodelovanje tukaj odigra ključno vlogo, saj poskrbi, da se znanja in izkušnje izmenjujejo konstantno (Kralj, 2009).

Vedno večji pomen sobivanja različnih generacij je privedel do razvoja različnih konceptov medgeneracijskega sodelovanja. Med najpogosteje omenjenimi koncepti so mentorske sheme, medgeneracijski management, »coaching« in medgeneracijsko učenje. V nadaljevanju jih na kratko predstavljamo. To so:

- Mentorske sheme so najbolj učinkovit in naraven prenos izkušenj in znanj, ki temelji na mentorstvu, kjer se znanje prenaša od izkušenih (starejših) na manj izkušene (mlajše).
- Medgeneracijski management predstavlja koordinacijo in nadzor različnih starostnih skupin, zaposlenih v podjetju. Namen je uspešno doseganje zadanih strateških ciljev.
- »Coaching« (trening) je proces, v katerem »coach« (trener) v pogovoru s posameznikom z izbranimi vprašanji spodbuja miselni proces, s katerim posameznik sam poišče rešitve, nove strategije oz. alternative npr. novih vzorcev razmišljanja, sodelovanja, razumevanja.
- Medgeneracijsko učenje predstavlja pretok znanja med različnimi generacijami in lahko poteka na različnih ravneh – spoznavanje druge starostne skupine, srečevanja, dejavnosti, medgeneracijski projekti itd.

Ti koncepti so orodje za spodbujanje medsebojnega sodelovanja in razumevanja med generacijami (Kotnik, 2023).

Medgeneracijsko sodelovanje temelji na medgeneracijskem učenju, ki zagotavlja prenos in izmenjavo znanja in izkušenj na področju dela ter solidarno pomoč med generacijami. Mlade generacije s prenosom znanja in izkušenj veliko pridobijo in lažje vstopajo na trg dela, starejši pa ostajajo dlje časa aktivnejši na trgu dela (Pavlin, 2012).

ZAKLJUČEK

Staranje prebivalstva je družben izziv, ki zahteva celovit in dolgoročen pristop. Zavedanje, da je starost socialni konstrukt, ki se oblikuje in razvija z in med odnosom posameznika do družbe (in obratno) nam omogoča razvoj nove paradigme razumevanja starosti. Danes je starost drugačna, kot je bila nekoč. Vedno je tako – *panta rei*. Žal pa še vedno prepogosto gledamo na starejše preko stereotipov in predsodkov. Gre za prepričanja, da je to pretežno obdobje upada, bolezni in pozabljivosti. A sedaj je čas da začnemo razmišljati drugače. To nam sporoča demografija, pokojninski, zdravstveni in socialni sistem. Indeks staranja, ki kaže razmerje med starim (65 let in več) in mladim (do 14 let) prebivalstvom se je v Sloveniji v zadnjih 15 letih povečal za skoraj 30 % (z 118 na 153), kar kaže na hitro staranje slovenske družbe. Seveda se s tem večja pritisk na delovno aktivno populacijo, ki skrbi za vedno več starejših oseb. Ena od potrebnih sprememb je povečanje zaposlenosti starejših in izboljšati razmerje med delovno aktivnimi zaposlenimi ter upokojnenci. Poenostavljeno bi lahko rekli: »Ker živimo dlje, bomo morali tudi dlje časa delati«.

Država že uveljavlja zakonodajo, ki spodbuja zaposlovanje starejših. Tudi delodajalci se morajo prilagoditi temu in upoštevati zmožnosti starejšega zaposlenega, prilagoditi delovno okolje, ponuditi primerne oblike dela ter krepiti medgeneracijsko sodelovanje. Vključevanje starejših v delovno okolje predstavlja pomembno dodano vrednost in ima pozitiven vpliv na razvoj družbe. Kljub številnim prednostim pa ostajajo odprti za nova znanja in se uspešno vključujejo v procese učenja ter prilagajanja sodobnim izzivom. Dejstvo je, da se svet spreminja in da so vse generacije primorane, da stopijo v korak s spremembami. Generacije se učijo in učijo. Na eni strani mladi s prenosom znanja in izkušenj pridobivajo dragocene kompetence, ki jim olajšajo vstop na trg dela, na drugi strani pa starejši ostajajo dlje časa delovno aktivni ter hkrati pridobivajo znanja o sodobnih tehnologijah.

Literatura in viri

Accetto, B. (1968). *Starost, staranje in starostno varstvo*. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa Slovenije.

Allianz Slovenija. (2025). *Allianzovo globalno poročilo o pokojninah za 2025: Pokojninski sistemi so pod velikim pritiskom reform*. Pridobljeno 31. 10. 2025 s spletne strani www.allianz-slovenija.si/sl_SL/zasebni-uporabniki/o-nas/press/allianzovo-globalno-porocilo-o-pokojninah-za-2025.html

Budič, M. (2021). Staranje in (epi)genetika. *Kakovostna starost*, 24(3), 3–22. Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani inst-antontrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=2243

Data d.o.o. (2024). *Starejši delavci – kako so zaščiteni, kakšne ugodnosti imajo?* Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani data.si/blog/starejsi-delavec-2/

Filipovič Hrast, M., & Hlebec, V. (2015). *Staranje prebivalstva: oskrba, blaginja in solidarnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Pridobljeno 29. 10. 2025 s spletne strani www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CUYUGCF8/84482235-1000-4808-9bd0-db94c859d260/PDF

Hvalič Touzery, S. (2010). *Slovar: Aktivno staranje*. Inštitut Antona Trstenjaka. www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1028.html

Kdo so 'starejši delavci' in kakšne so njihove pravice? (2025). Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani cekin.si/zaposlitev/zaposleni/pravice-delavcev-po-55-letu-starosti.html

Kotnik, N. (2023). Medgeneracijsko sodelovanje kot osnova solidarne družbe prihodnosti. V *Center za zaslužne profesorje in upokojene visokošolske učitelje Univerze v Mariboru: 2019–2023* (str. 123–135). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani doi.org/10.18690/um.3.2023.8

Kralj, A. (2009). *Medgeneracijsko povezovanje*. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani www.ventilatorbesed.com/?opcija=komp_clanki&oce=64&id=176

Lah, L. M., Svetin, I., & Razpotnik, B. (2013). *Starejši na trgu dela*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-ADRYU3EE

Macuh, B. (2017). *Učinki vseživljenjskega učenja na življenjski slog starostnikov v domovih za starejše v Pomurju* (Doktorska disertacija). Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem. Pridobljeno 29. 10. 2025 s spletne strani repozitorij.upr.si/IzpisGradiva.php?id=9122&lang=slv

Mali, J., & Hrovatič, D. (2015). Razvoj gerontologije in gerontološke dejavnosti v Sloveniji nekdaj in danes. *Socialno delo*, 54(1), 11–20. Inštitut za socialno delo. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.revija-socialnodelo.si/mma/Razvoj_URN_NBN_SI_DOC-9D0G3HPH.pdf

Minimax. (2025). *Sistem 80/90/100 in drugi ukrepi za starejše delavce*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.minimax.si/sl-si/sistem-8090100-in-drugi-ukrepi-za-starejse-delavce

Nacionalni inštitut za javno zdravje. (2023). *Zdravstveni statistični letopis Slovenije 2023*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani nizj.si/wp-content/uploads/2025/03/1_DEMOGRAFIJA_2023_Z_2.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje. (2025). *Prva objava: Zdrava leta življenja 2023*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani nizj.si/podatki/prva-objava-zdrava-leta-zivljenja-2023/

Novak, V. (2023). Izzivi dolgožive družbe: staranje prebivalstva, trg dela in ravnanje s starejšimi zaposlenimi = *The challenges of a long-lived society: An aging population, the labour market, and the managing older employees*. V M. Bernik (ur.), *Transformacija kadrovskega managementa* (str. 19–43). Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani press.um.si/index.php/ump/catalog/book/766

Osvald Zaletelj, T. (n.d.). *Metodološko pojasnilo: Aktivno in neaktivno prebivalstvo*. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno s www.stat.si/statweb/File/DocSysFile/7788

Pavlin, L. (2012). *Ohranjanje delovne aktivnosti starejših zaposlenih in medgeneracijsko sodelovanje pri zaposlovanju* [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta]. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=26742

Peklar, J. (2021). *Kako učinkovito in celostno naslavljati aktivno in zdravo staranje na delovnem mestu?* Izobraževalni raziskovalni inštitut Ljubljana. zalet.eu/podrocja-aktivnega-in-zdravega-staranja/kako-ucinkovito-in-celostno-naslavljanje-aktivno-in-zdravo-staranje-na-delovnem-mestu/

Poljšak, B. (2012). *Kaj lahko storim sam, da bi se staral počasneje?* Ljubljana. 143 str.

Ramovš, J. (2010a). *Slovar: Staranje*. Inštitut Antona Trstenjaka. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1430.html

Ramovš, J. (2010b). *Slovar: Starost*. Inštitut Antona Trstenjaka. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne stran www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1349.html

Ramovš, J. (2010c). *Slovar: Življenjska obdobja*. Inštitut Antona Trstenjaka. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne stran www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1432.html

Ramovš, J. (2017). *Kakovostna starost. Kakovostna starost*, 20(3), 42–43. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Razpotnik, B. (2024). *Metodološko pojasnilo: Prebivalstvo*. Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7808

Statistični urad Republike Slovenije. (2024). *Metodološko pojasnilo: Prebivalstvo*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7808

Statistični urad Republike Slovenije. (2025a). *SiStat podatkovna baza*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05L4002S.px/table/tableViewLayout2/

Statistični urad Republike Slovenije. (2025b). *SiStat podatkovna baza*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/05C1006S.px/table/tableViewLayout2/

Statistični urad Republike Slovenije. (2025c). *SiStat podatkovna baza*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0700997S.px/table/tableViewLayout2/

Statistični urad Republike Slovenije. (2025d). *SiStat podatkovna baza*. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/Data/0762003S.px/table/tableViewLayout2/

Šiplič, V., & Kadiš, D. (2002). *Psihosocialni vidik staranja*. *Socialno delo*, 41(5). Fakulteta za socialno delo. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-C4Z9B0KD

Zakon o delovnih razmerjih. (2013). Uradni list RS, št. 21/13. Pridobljeno 25. 10. 2025 s spletne strani pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAK05944

Zaletelj, M. (2016). *Stopnja delovne aktivnosti (Kazalnik K1.5)*. Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani obcine.nizj.si/kazalniki/K1.5

OD PREPOZNAVE DO ZAŠČITE: SISTEMSKI ODZIV NA NASILJE V DRUŽINI

Povzetek: Nasilje v družini je kompleksen družbeni pojav, ki sega preko meja posameznikovega vedenja in razkriva širše strukturne neenakosti v družbi. Članek obravnava sociološke in psihološke vidike nasilja, s poudarkom na njegovih posledicah ter vlogi institucij, ki sodelujejo pri preprečevanju in obravnavi nasilja. Slovenski pravni okvir, zlasti Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND), zagotavlja ustrezno podlago za zaščito žrtev, vendar praksa kaže na neenotne odzive institucij in preobremenjenost strokovnih delavcev. Posebna pozornost je namenjena vlogi centrov za socialno delo, policije, sodišč, zdravstvenih ustanov in nevladnih organizacij, pri čemer primer Materinskega doma Celje ponazarja pomen celostne in interdisciplinarne obravnave žrtev. Članek opozarja na potrebo po večjem vlaganju v preventivne programe, stalno strokovno izobraževanje zaposlenih in trajnostno financiranje organizacij, ki delujejo na področju pomoči žrtvam nasilja. Le z usklajenim delovanjem institucij in družbeno zavestjo o ničelni toleranci do nasilja je mogoče zagotoviti učinkovito zaščito, okrevanje in opolnomočenje žrtev.

Ključne besede: nasilje v družini, žrtve nasilja, institucije, preventiva, socialno delo, zaščita žrtev, interdisciplinarna podpora.

UVOD

Družina je osnovna celica družbe in temeljni okvir, v katerem posameznik pridobiva prve izkušnje varnosti, ljubezni in medosebnih odnosov. Kot univerzalna družbena institucija ima ključno vlogo pri socializaciji in oblikovanju vrednot, hkrati pa zagotavlja čustveno in materialno podporo svojim članom (Flere, 2001, str. 121). Družina naj bi bila prostor sprejetosti in razumevanja, v katerem posameznik najde oporo tudi v času stisk (Satir, 1995, str. 17). V praksi pa žal ni vedno tako. Za številne posameznike družina ne pomeni varnega zatočišča, temveč prostor, kjer se dogajajo različne oblike nasilja, ki ogrožajo telesno in duševno integriteto članov. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/2008) nasilje opredeljuje kot uporabo fizične sile, psihičnega pritiska, spolne prisile ali ekonomskega nadzora enega družinskega člana nad drugim. Svetovna zdravstvena organizacija WHO opozarja, da nasilje v družini predstavlja globalni javnozdravstveni problem, ki prizadene predvsem ženske in otroke ter ima številne dolgoročne posledice za posameznika in družbo (www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women). Nasilje v družini presega zasebno sfero in postaja družbeni problem, saj razkriva porušeno ravnotežje moči med spoloma ter vpliv širših družbenih in kulturnih dejavnikov (Ule, 2011, str. 96). Gre za pojav, ki ga je treba razumeti v kontekstu družbenih vlog, stereotipov in sistemskih neenakosti, zato zahteva celovit pristop, ki presega individualne razlage in vključuje sodelovanje različnih institucij. Namen članka je, predstaviti nasilje v družini kot kompleksen družbeni pojav, prikazati njegove učinke na posameznika in skupnost ter poudariti pomen medinstitucionalnega sodelovanja pri zaščiti in opolnomočenju žrtev.

DRUŽBENI IN TEORETIČNI VIDIKI NASILJA V DRUŽINI

Opredelitev nasilja v družini

Nasilje v družini predstavlja eno najpogostejših, a pogosto prikritih oblik nasilja v sodobni družbi. Ker se dogaja znotraj zasebnega okolja in praviloma brez prič, ga je pogosto težko prepoznati in dokazati. Družinski člani ga včasih zanikajo ali prikrivajo zaradi strahu, občutkov sramu ali želje po ohranitvi družbenih norm. Kljub temu ima vsak posameznik pravico do življenja brez nasilja in do varnega domačega okolja. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Uradni list RS, št. 16/2008) v 3. členu določa, da je nasilje uporaba psihičnega, fizičnega, spolnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana nad drugim ter zanemarjanje družinskega člana, ne glede na osebne okoliščine žrtve ali povzročitelja. Zaradi umestitve nasilja v intimni prostor družine je njegova zaznava pogosto otežena, kar potrjuje tudi Filipič (2008, str. 9), ki opozarja, da gre za pojav, ki se redko razkrije brez zunanje pomoči. Pomembno je razumeti, da je za nasilje vedno odgovorna oseba, ki ga povzroča, saj je nasilno vedenje zavestna izbira, ne pa neizogibna posledica življenjskih okoliščin.

Oblike nasilja v družini

Nasilje v družini se redko pojavi le v eni obliki – pogosteje se različne oblike prepletajo in medsebojno krepijo. Razumevanje vseh pojavnih oblik je ključno za pravočasno prepoznavanje tveganj in ustrezno zaščito žrtev.

- **Fizično nasilje** vključuje uporabo sile ali grožnje, ki povzročajo telesno poškodbo ali ogrožajo zdravje žrtve. Pogosto se začne z blažjimi oblikami, kot so odrivanje ali klofute, in sčasoma stopnjuje v hujše napade (www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html).
- **Psihično nasilje** zajema ravnanja, ki žrtev ponižujejo, zastrašujejo ali čustveno nadzorujejo. Gre za oblike groženj, žalitev, manipulacij in izolacije, ki povzročajo dolgotrajne duševne posledice (www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html).
- **Spolno nasilje** se nanaša na vse oblike prisilne ali neželene spolne aktivnosti, vključno z vsiljenimi spolnimi odnosi in omejevanjem uporabe kontracepcije (prav tam).
- **Ekonomsko nasilje** pomeni nadzor nad finančnimi viri ali onemogočanje ekonomske samostojnosti žrtve. Pogosto se kaže v odvzemu denarja, preprečevanju zaposlitve ali finančni odvisnosti (www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html). Različne oblike nasilja imajo skupno značilnost – povzročitelj želi z nadzorom, ustrahovanjem ali silo ohraniti prevlado nad drugim družinskim članom. Razumevanje te dinamike je nujno za učinkovito delovanje institucij in podpornih mrež, ki lahko nasilje prepoznajo, ustavijo ter pomagajo žrtvi pri ponovni vzpostavitvi občutka varnosti in samostojnosti (prav tam).

Sociološki vidiki nasilja v družini

Nasilje v družini je družbeni pojav, ki presega meje zasebnega življenja in razkriva temeljna razmerja moči v družbi. Njegovega izvora ne moremo pojasniti zgolj z individualnimi značilnostmi povzročitelja ali žrtve, temveč ga moramo razumeti v kontekstu širših družbenih struktur, norm in vrednot (Medarić, 2011, str. 14). Sociološki pristopi poudarjajo, da so tradicionalne vloge spolov, kulturni stereotipi in družbena pričakovanja pogosto temelj, na katerem nasilje nastaja in se ohranja. Feministična teorija je ena izmed najvplivnejših razlag družinskega nasilja. Po mnenju Dobash in Dobash (1979, povz. po Medarić, 2011, str. 21) je nasilje nad ženskami posledica patriarhalne ureditve, ki utrjuje moško nadvlado in ohranja podrejen položaj žensk. Yllö (1993, povz. po Medarić, 2011, str. 22) dodaja, da nasilje ni le individualno dejanje, temveč družbeni mehanizem, ki utrjuje razmerja moči med spoloma in omogoča ohranjanje patriarhalnih struktur. Ta pristop izpostavlja potrebo po družbeni spremembi, saj nasilje nad ženskami ni posledica njihove osebne nemoči, temveč sistemske neenakosti. Sistemska teorija ponuja drugačen pogled, saj družino razume kot dinamičen sistem, v katerem se nasilje reproducira skozi medosebne odnose in vzorce vedenja. Straus (1973, povz. po Medarić, 2011, str. 19–20) poudarja, da nasilje ni nujno izraz patologije posameznika, temveč rezultat neravnovesja v družinskih odnosih ter neustrezne komunikacije. V tem kontekstu je razumevanje družinske dinamike ključno za preprečevanje ponavljanja nasilnih vedenj. Teorija socialne menjave (Gelles, 1983, povz. po Medarić, 2011, str. 23) razlaga nasilje kot vedenje, pri katerem povzročitelj oceni, da mu nasilno ravnanje prinaša več koristi kot tveganj. Kadar so družbene sankcije šibke ali tolerantnost do nasilja visoka, se nasilni vzorci lažje utrjujejo. Michalski (2004, povz. po Medarić, 2011, str. 62–63) opozarja, da se nasilje pogosteje pojavlja v družbah z večjo socialno neenakostjo in šibkimi socialnimi mrežami, medtem ko dostop do podpore in enakopravnost zmanjšujeta njegovo pogostost. Skupni imenovalac vseh socioloških razlag je razumevanje nasilja kot družbeno pogojenega pojava, ki zahteva sistemske spremembe in skupnostni odziv. Nasilje v družini odraža vrednote, norme in strukture družbe; zato ga je mogoče učinkovito preprečevati le z izobraževanjem, krepitvijo enakopravnosti spolov in z delovanjem institucij, ki nasilje prepoznajo in nanj ustrezno reagirajo (Medarić, 2011, str. 19–24).

POSLEDICE NASILJA V DRUŽINI

Nasilje v družini ima dolgoročne in večplastne posledice, ki segajo na telesno, duševno, socialno in ekonomsko raven. Žrtve nasilja se pogosto soočajo z občutki strahu, nemoči, krivde in sramu, ki vplivajo na njihovo samopodobo in sposobnost samostojnega odločanja (Lalić, 2009). Nasilje ne pušča le vidnih telesnih poškodb, temveč povzroča tudi nevidne rane, ki se lahko izražajo še dolgo po koncu nasilnega odnosa. Whitfield (1995, povz. po Lalić, 2009) navaja, da so z izkušnjo nasilja in zlorabe pogosto povezana številna zdravstvena in duševna stanja, kot so kronične bolečine, nespečnost, depresija, anksioznost, motnje hranjenja ter zloraba alkohola ali drugih substanc. Ta stanja so posledica dolgotrajnega stresa in občutka ogroženosti, ki ga žrtve doživljajo v nasilnem okolju. Kopčavar Guček (2015) poudarja, da se mnoge ženske zaradi občutka sramu in stigmatizacije ne odločijo za iskanje pomoči, kar pogosto vodi v poglobljanje psihičnih težav in socialno izolacijo. Posledice nasilja se kažejo tudi na socialni ravni. Žrtve pogosto izgubijo

stik s širšo družino, prijatelji in skupnostjo, kar zmanjšuje njihovo socialno mrežo in dostop do podpore (Muršič, 2015). Poleg tega nasilje pogosto vodi v ekonomsko odvisnost, saj povzročitelji omejujejo dostop do denarja ali preprečujejo zaposlitev. Takšna odvisnost dodatno otežuje odhod iz nasilnega odnosa in povečuje tveganje za ponavljajoče se nasilje (www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html).

Številne raziskave kažejo, da ima nasilje v družini izrazite medgeneracijske posledice. Otroci, ki so priče nasilju, pogosteje razvijejo vedenjske in čustvene motnje, težave v odnosih in nižjo samopodobo (Muršič, 2015). Campbell (2002) ugotavlja, da se pri žrtvah nasilja pogosto pojavljajo tudi somatske bolezni, kot so srčno-žilna obolenja, prebavne motnje in kronične bolečine, kar potrjuje, da ima nasilje neposreden vpliv na telesno zdravje. Iz strokovnega vidika je pomembno poudariti, da se posledice nasilja ne končajo z odhodom žrtve iz nasilnega odnosa. Mnoge ženske potrebujejo dolgotrajno psihosocialno podporo, svetovanje in pomoč pri ponovni socialni vključenosti. Kljub temu institucionalni odzivi pogosto niso dovolj povezani ali celostni, kar lahko vodi v ponovne travmatizacije žrtev. Zato je nujno, da institucije med seboj učinkovito sodelujejo in žrtvam omogočijo varno ter trajno podporno mrežo.

VLOGA INSTITUCIJ PRI PREPREČEVANJU IN OBRAVNAVI NASILJA

Učinkovito preprečevanje in obravnava nasilja v družini zahtevata sodelovanje številnih institucij, ki delujejo na različnih ravneh – od državne in lokalne uprave do nevladnih organizacij. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND, 2008) določa, da so za zaščito žrtev in obravnavo povzročiteljev odgovorni centri za socialno delo, policija, sodišča, zdravstvene ustanove ter organizacije, ki izvajajo programe pomoči žrtvam. V praksi to pomeni, da mora vsaka institucija prepoznati nasilje, ustrezno ukrepati in sodelovati z drugimi pri zagotavljanju varnosti žrtve.

Center za socialno delo (CSD)

Centri za socialno delo imajo osrednjo vlogo pri koordinaciji postopkov pomoči žrtvam nasilja. Lalić (2009) poudarja, da je CSD pogosto prva institucija, na katero se žrtve obrnejo po pomoč, zato je ključnega pomena usposobljenost strokovnih delavk in delavcev za prepoznavanje nasilja ter vodenje postopkov zaščite. Med njihove naloge sodijo sprejem prijav, ocena ogroženosti, priprava varnostnih načrtov, sodelovanje s policijo in sodišči ter povezovanje z nevladnimi organizacijami.

V praksi centri za socialno delo pogosto delujejo tudi kot koordinacijski organi multidisciplinarnih timov, v katerih sodelujejo različni strokovnjaki – socialni delavci, psihologi, policisti, učitelji in zdravniki. Takšno sodelovanje omogoča celostno pomoč, saj se nasilje obravnava tako z vidika zaščite kot tudi rehabilitacije žrtev. Kljub temu se v praksi še vedno pojavljajo izzivi, kot so preobremenjenost zaposlenih in dolgotrajnost postopkov, kar lahko zmanjša učinkovitost ukrepov zaščite (Lalić, 2009).

Policija

Policija je pogosto prva, ki pride v stik z žrtvijo v akutnih primerih nasilja. Zakon določa, da policisti ob prijavi nasilja ocenijo ogroženost in izvedejo ukrepe za zaščito, kot so odstranitev povzročitelja iz skupnega bivališča, prepoved približevanja ali odvzem orožja (ZPND, 2008). Pomembno je, da policija ravna senzibilno in v skladu z načelom spoštovanja dostojanstva žrtve, saj lahko neustrezen pristop povzroči dodatno viktimizacijo. Lalić (2009) navaja, da so bila v zadnjih letih izboljšana izobraževanja policistov o prepoznavanju znakov nasilja, vendar v praksi še vedno prihaja do razlik v odzivu med posameznimi enotami. Učinkovitost policijskih ukrepov je v veliki meri odvisna od sodelovanja z drugimi institucijami – predvsem z CSD in sodišči – ter od zmožnosti hitre in ustrezne ocene ogroženosti žrtve.

Sodišča in pravosodni organi

Sodišča imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju pravne zaščite žrtev nasilja. Na podlagi predloga CSD ali policije lahko izdajo ukrepe prepovedi približevanja ali odstranitev povzročitelja iz skupnega bivališča. Postopki pogosto vključujejo tudi odločanje o skrbništvu nad otroki, preživninah in stikih med starši. Lalić (2009) poudarja, da je za žrtve izjemno pomembno, da imajo dostop do brezplačne pravne pomoči in da so postopki izvedeni hitro, saj dolgotrajni sodni postopki pogosto povzročajo dodatno travmo.

Z vidika prakse je pomembno, da pravosodni organi sodelujejo z drugimi institucijami, zlasti s CSD in organizacijami, ki nudijo psihosocialno podporo, saj to omogoča celostno obravnavo nasilja.

Zdravstvene ustanove

Zdravstveni delavci so pogosto tisti, ki prvi zaznajo znake nasilja, saj žrtve zaradi poškodb, tesnobe ali psihosomatskih težav pogosto poiščejo zdravniško pomoč. Kopčavar Guček (2015) opozarja, da je prepoznavanje nasilja v zdravstvenem sistemu še vedno nezadostno, deloma zaradi pomanjkanja

usposobljenosti in strahu pred poseganjem v zasebnost pacientov. Kljub temu ima zdravnik pomembno vlogo pri identifikaciji žrtev in obveščanju pristojnih organov.

Zdravstvene ustanove so ključni člen v sistemu pomoči, saj nudijo psihološko in medicinsko podporo ter sodelujejo s CSD in nevladnimi organizacijami pri zagotavljanju varnosti in okrevanju žrtev (Kopčavar Guček, 2015).

Nevladne organizacije in materinski domovi

Pomemben del sistema pomoči žrtvam nasilja predstavljajo nevladne organizacije, varne hiše, krizni centri in materinski domovi. Društvo za nenasilno komunikacijo izvaja svetovalne in podporne programe, delavnice za žrtve in povzročitelje nasilja ter sodeluje z državnimi institucijami pri razvoju preventivnih strategij (www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html).

Materinski domovi nudijo celostno podporo ženskam in otrokom, ki so se znašli v stiski zaradi nasilja. Uporabnice tam prejmejo nastanitev, psihološko pomoč, pravno svetovanje, podporo pri iskanju zaposlitve in pomoč pri integraciji v okolje. Pomembno vlogo imajo tudi pri krepitvi socialne mreže in samostojnosti uporabnic, kar je ključno za preprečevanje ponovnih oblik nasilja. Nevladne organizacije imajo zato dvojno vlogo: nudijo takojšnjo pomoč žrtvam in hkrati prispevajo k ozaveščanju javnosti o nesprejemljivosti nasilja.

V podporo navedbam o pomenu materinskih domov in nevladnih organizacij pri zaščiti žrtev nasilja lahko navedemo podatke iz prakse Materinskega doma Celje, ki kažejo na stalno prisotnost potreb po tovrstni obliki pomoči. Število sprejemov uporabnic se v zadnjih letih ohranja na visoki ravni, kar potrjuje, da je nasilje v družini še vedno razširjen družbeni problem in da so potrebe po varnih nastanitvah velike.

Tabela 1: Število uporabnic Materinskega doma Celje za leta 2021 do 2024
Vir: Interni podatki Materinskega doma Celje

	Število sprejetih uporabnic	Število otrok	Število zunanjih uporabnic
2021	13	18	222
2022	15	24	211
2023	16	21	299
2024	Ni podatkov		

Poleg uporabnic, ki so nastanjene v domu, materinski dom nudi podporo tudi tako imenovanim zunanjim uporabnicam. To so ženske, ki se soočajo z nasiljem ali drugimi oblikami socialne stiske, vendar ne bivajo v domu, temveč se vključujejo v svetovalne in podporne programe, kot so pravno svetovanje, psihosocialna pomoč, pomoč pri urejanju dokumentacije in priprava finančnih načrtov. Zunanje uporabnice se po pomoč pogosto obrnejo v zgodnji fazi stiske, kar omogoča preventivno delovanje in zmanjšuje verjetnost, da bi nasilje preraslo v hujše oblike. Podatki kažejo, da število sprejemov in zunanjih uporabnic ostaja stabilno ali se celo povečuje, kar odraža večjo prepoznavnost nasilja in pripravljenost žensk, da poiščejo pomoč. Hkrati pa to kaže tudi na potrebo po dodatnih kapacitetah in trajnostnem financiranju programov, ki omogočajo varno bivanje ter strokovno podporo ženskam in otrokom v stiski.

Vloga materinskih domov in drugih oblik institucionalne pomoči je zato neločljivo povezana z vprašanjem zaščite žrtev nasilja. Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND, 2008) določa vrsto ukrepov, kot so prepoved približevanja, odstranitev povzročitelja iz skupnega bivališča, namestitve v varno okolje ter dostop do psihosocialne pomoči. V praksi se ti ukrepi izvajajo v sodelovanju med CSD, policijo, sodišči in nevladnimi organizacijami, ki žrtvi nudijo tako takojšnjo zaščito kot dolgoročno podporo. Celostno delovanje teh institucij je ključno za zagotavljanje varnosti, okrevanja in ponovne socialne vključenosti žrtev nasilja. Primer Materinskega doma Celje potrjuje, da sodelovanje med državnimi organi in nevladnim sektorjem prispeva k učinkovitejšemu odzivu na nasilje v družini in zmanjšanju tveganja za ponovne zlorabe. Vključevanje zunanjih uporabnic pa dodatno krepi preventivno vlogo materinskih domov, saj omogoča zgodnje prepoznavanje nasilja in nudenje podpore, še preden pride do ogroženosti.

SKLEP

Institucionalni odziv na nasilje v družini v Sloveniji temelji na zakonskem okviru, ki je dobro zasnovan, vendar se v praksi še vedno pojavljajo pomanjkljivosti pri usklajevanju med posameznimi institucijami. Za učinkovitejšo pomoč žrtvam je nujno, da so postopki hitrejši, strokovni delavci pa bolje povezani in

kontinuirano usposabljeni. Največ uspeha pri okrevanju žrtev prinaša sodelovanje državnih institucij z nevladnimi organizacijami, ki žrtvam nudijo individualno in celostno podporo.

ZAKLJUČEK

Nasilje v družini je kompleksen družbeni pojav, ki zahteva razumevanje z vidika posameznika, družine in širšega družbenega okolja. Teoretična izhodišča kažejo, da nasilje ni le posledica posameznikove osebnostne motnje ali trenutne stiske, temveč rezultat prepletenih psiholoških, kulturnih in ekonomskih dejavnikov. Kljub temu, da zakonodaja v Sloveniji jasno opredeljuje dolžnosti institucij in zaščitne ukrepe, se v praksi še vedno pojavljajo razlike med posameznimi okolji glede hitrosti odziva, usposobljenosti strokovnih delavcev ter razpoložljivosti storitev pomoči. Za učinkovito pomoč žrtvam nasilja je ključno medinstitucionalno sodelovanje. Samo povezan sistem med centri za socialno delo, policijo, sodišči, zdravstvenimi ustanovami in nevladnimi organizacijami lahko zagotovi varnost, podporo in dolgoročno stabilnost žrtve. Pomembno je, da se sodelovanje ne konča ob prenehanju akutne ogroženosti, temveč da vključuje tudi nadaljnje spremljanje in opolnomočenje žrtev, saj se ravno v obdobju po odhodu iz nasilnega okolja pogosto pojavljajo novi izzivi – ekonomski, psihološki in socialni.

Kritično je treba izpostaviti, da so institucije v praksi pogosto preobremenjene, kar lahko vodi v obravnave, ki delujejo preveč formalno in zmanjšano individualno obravnavo žrtev. Prav zato je pomembno, da se več pozornosti usmeri v stalno strokovno izobraževanje in supervizijo zaposlenih v socialnovarstvenih programih, saj ti strokovnjaki vsakodnevno nosijo čustveno zahtevno breme dela z nasiljem. Hkrati bi morala država zagotoviti večjo stabilnost financiranja nevladnih organizacij, ki pogosto nosijo glavno breme neposrednega dela z žrtvami. Posebno vlogo ima tudi preventiva, ki mora zajemati ozaveščanje javnosti o oblikah in posledicah nasilja ter izobraževanje mladih o nenasilni komunikaciji, spoštovanju in enakosti spolov. Zgodnje prepoznavanje tveganj in pravočasno ukrepanje lahko preprečita, da bi se nasilje poglobilo ali ponovilo. Pri tem so ključni nosilci tako šolski sistem kot lokalne skupnosti in zdravstveni delavci, ki imajo možnost zgodnjega stika z ogroženimi posamezniki. V zaključku lahko poudarimo, da je uspešen odziv na nasilje v družini mogoč le v družbi, ki nasilje nedvoumno zavrača in se hkrati zaveda svoje skupne odgovornosti za zaščito ranljivih. Le z združevanjem moči vseh institucij, krepitev kompetenc strokovnih delavcev in spodbujanjem kulture nenasilja lahko zagotovimo, da bodo žrtve nasilja deležne varnosti, spoštovanja in priložnosti za novo, varno življenje.

Literatura in viri

- Anderson, K. L. (1997). *Gender, status, and domestic violence: An integration of feminist and family violence approaches*. Journal of Marriage and Family, 59(3), 655–669. Pridobljeno s spletne strani doi.org/10.2307/353952
- Campbell, J. C. (2002). *Health consequences of intimate partner violence*. The Lancet, 359(9314), 1331–1336. doi.org/10.1016/S0140-6736(02)08336-8
- Dobash, R. E., & Dobash, R. P. (1979). *Violence against wives: A case against the patriarchy*. New York, NY: Free Press.
- Društvo za nenasilno komunikacijo (DNK). (2025). *Kaj je nasilje?* Pridobljeno 25. 10. 2025 s spletne strani www.drustvo-dnk.si/sl/onasilju/kaj-je-nasilje.html
- Filipčič, K. (2008). *Kazenskoppravno varstvo pred nasiljem v družini* [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta]. dLib.si. Pridobljeno s spletne strani www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-Q5N1VSV
- Flere, S. (2001). *Sociologija*. Maribor: Pravna fakulteta.
- Gelles, R. J. (1983). *An exchange/social control theory of family violence*. V D. Finkelhor, R. Gelles, G. Hotaling, & M. Straus (ur.), *The dark side of families: Current family violence research* (str. 151–165). Beverly Hills, CA: Sage.
- Kopčavar Guček, N. (2015). *Nasilje v družini je tudi javnozdravstveni problem!* ISIS, 24(10), 15–19.
- Lalić, O. (2009). *Odzivanje socialnih delavk in delavcev na nasilje v družini*. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja.
- Medarič, Z. (2011). *Sociološki vidiki nasilja nad ženskami v družini* [Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede].
- Michalski, J. H. (2004). *Making sociological sense out of trends in intimate partner violence: The social structure of violence against women*. Violence Against Women, 10(6), 652–675. Pridobljeno s spletne strani doi.org/10.1177/1077801204265018
- Muršič, U. (2015). *O(d)krog nasilja v družini in šoli*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Satir, V. (1995). *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Straus, M. A. (1973). *A general systems theory approach to a theory of violence between family members*. Social Science Information, 12(3), 105–125. Pridobljeno s spletne strani doi.org/10.1177/053901847301200307
- Ule, M. (2011). *Socialna psihologija: Analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Založba FDV.
- Whitfield, C. L. (1995). *Memory and abuse: Remembering and healing the effects of trauma*. Deerfield Beach, FL: Health Communications, Inc.
- World Health Organization (WHO). (2021). *Violence against women – Key facts*. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletnega mesta www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women
- Yllö, K. (1993). *Through a feminist lens: Gender, power, and violence*. V R. J. Gelles & D. R. Loseke (ur.), *Current controversies on family violence* (str. 47–62). Newbury Park, CA: Sage.
- Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND). (2008). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 16. Pridobljeno 25. 10. 2025 s spletne strani pirs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5084

MEDGENERACIJSKO SODELOVANJE

Povzetek: Članek se navezuje na medgeneracijsko sodelovanja. Govori o temah kot so generacije v družbi, ki so razdeljene na mlajšo, srednjo in starejšo. Predstavi probleme, ki se navezujejo na medgeneracijsko sodelovanje, kot so staranje prebivalstva, starizem in nasilje nad starejšimi. Predstavi tudi pogled, kaj pomeni medgeneracijsko sodelovanje za družbo kot celoto.

Ključne besede: medgeneracijsko sodelovanje, generacije, družba, staranje prebivalstva, starizem, nasilje nad starejšimi, delovna generacija, sožitje.

UVOD

V modernem svetu velikokrat slišimo o razlikah med generacijami. V medijih lahko pogosto zasledimo kako različne smo si generacije. Mladi pogosto slišijo kako ničesar ne vejo ali kako jim je lahko zdaj v modernem svetu, srednje generacije se soočajo z izzivi, ki pridejo z delom in so v ospredju skrbi za preostale generacije ter starejši se spopadajo z izzivi hitro spreminjajočega sveta, ki ima občutek da se prehitro razvija. Zaradi individualizma lahko pozabimo, ne glede katera generacija smo, da vsi živimo v enaki družbi in jo moramo skupaj oblikovati. Medgeneracijsko sodelovanje ni samo skrb starejših. Definitivno je pomembna stran tega in se mora o njej razpravljati in razvijati naprej. Medgeneracijsko sodelovanje je tema, ki se dotika vseh generacij v družbi. Ena generacija ne more brez ostalih dveh. Članek o medgeneracijskem sodelovanju smo zastavili tako, da ne bo govoril o samo eni generaciji in potrebah le-te, temveč bo tema predstavljena tako, kakor je zastavljena družba, torej kot skupek vseh generacij. Potrebno je omeniti, da bo rahlo večji poudarek na starejše, saj menimo, da je dober pokazatelj dobre in funkcionalne družbe, kako skrbimo za tiste, ki so bolj onemogli in so v preteklosti oni skrbeli za nas.

PREDSTAVITEV GENERACIJ

Za razumevanje medgeneracijske sodelovanja se je na začetku potrebno zavedati dejstva, da družbo oblikuje več generacij in ni le ena, ki jo gradi in razvija. Danes je veliko govora o generacijah z, milenijcih, »babyboomerjih« in tako dalje. Vendar zaradi lažjega razumevanja in kategoriziranja je dobro posplošiti pojme in jih kategorizirati v skupine. Jože Ramovš v svoji knjigi Kakovostna starost opredeli tri glavna obdobja ljudi v družbi. Ta obdobja so mladost, srednja leta in starost. Avtor mladost opredeljuje kot razvojno obdobje človeka. To obdobje traja od samega spočetja. V tem obdobju pride do dozorelosti za razmnoževanje ter tudi se prične vključevati v delovanja drugih razsežnosti. Za glavni nalogi mladosti določi zdravo rast in temeljno učenje za življenje. Izpopolnjevanje teh nalog mu bo omogočalo lažjo vzpostavitev samostojne družine in dela (Ramovš, 2003, str. 68).

Večina mladosti ljudje preživimo kot otroci. V prejšnjem odstavku je bila omenjena naloga učenja in rasti. V knjigi Socialno delo z družino je zapisano sledeče: »Otrok potrebuje v družini dovolj dobrih izkušenj, da razvije temeljni občutek o lastni vrednosti. Vsak otrok potrebuje v družini odrasle, ki mu to izkušnjo omogočajo.« (Vogrinčič, Mešl, 2024, str. 100)

Poleg otroštva imamo v mladosti tudi adolescenco, ki se konstantno podaljšuje. Popolne odraslosti ljudje danes ne dosežejo do svojih tridesetih let ali celo dalje. Razlogi za to so novi socialni pogledu na odraslost. Mlajši ne gledajo več družine kot primarni cilj življenja, vendar jim je čedalje bolj pomembna njihova poslovna in osebna rast. Prav tako se mlajši spopadajo z ekonomskimi izzivi, kot je višanje cen stanovanj in hiš in odvisnosti od staršev (www.denverwellnesscounseling.com/blog/extended-adolescence-the-new-normal-for-young-adults).

Naslednje obdobje so srednja leta. Ramovš (2003, str. 68) je zapisal, da so srednja leta obdobje, ko ljudje rodijo in vzgojijo svoje potomstvo naslednje generacije in delajo za preživetje sebe, mlade in stare generacije. Dandanes to obdobje v glavnem sovпада s službenimi leti do redne upokojitve.

Srednja leta so obdobje oskrbe za ljudi. Na podlagi tega se veliko ljudi teh let znajde v tako imenovani »Sandwich« ali sendvič generaciji. Takšno imenovanje je zaradi situacije v kateri se znajdejo odrasli, kjer so kot v sendviču oskrbi med mladimi in starejšimi. Zanimivo je, da tovrstna generacija ni definirana po letu rojstva vendar po socialni odgovornosti v kateri se znajde. To obdobje po navadi nastopi med 40. in 60. leti. Moderni predstavniki te generacije se konstantno spopadajo z večjim stresnim življenjem zaradi bremen in potreb, ki jih predstavljajo njihovi otroci in njihovi starši (www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/sandwich-generation). Ljudje v srednjih letih so torej nekako potisnjeni v ospredje medgeneracijskih odnosov. To delajo v lastni družini in so kot delovna sila zaposleni v ustanovah, kjer se izvaja medgeneracijsko sodelovanje.

Zadnje obdobje je starost. To je obdobje ko človek dozori do polne človeške uresničitve. »Skrb za materialni razvoj prepušča naslednji generaciji, njemu pa se z upokojitvijo pojavi nova kakovost svobode in življenjskih možnosti za dejavno življenje, ki ni majn razgibano in polno kakor v srednjih letih.« Ramovš predpostavlja, da je naloga starejšega človeka to da predaja svoja znanja in veščine naprej mlajšim generacijam (Ramovš, 2003, str. 68). Poleg svobode se starejša generacija mora soočati tudi z unikatnimi izzivi in lastnimi potrebami. Starostniki izkazujejo potrebe po materialni varnosti, ohranjanju telesne, duševne in delovne svežine, po medčloveškem stiku, po doživljanju smisla starosti, po negi v starostni onemoglosti in po nesmrtnosti (prav tam).

Staranje lahko tudi opazimo na psihološkem nivoju. Accetto je zapisal: »Zmanjša se zmogljivost za duševno delo. Stari ljudje se hitreje utrudijo, spominske motnje so večje, spi manj trdno, bolj so podvrženi emocionalnim motnjam, njihova percepcija je manj realna in včasih postanejo celo nekritični v svojih akcijah. Na starost se zmanjša mehanični spomin, vendar ga stari nadomeščajo z logičnim spominom. Izrazito se zmanjša tudi sposobnost za usklajevanje dejavnosti.« (Accetto, 1987, str. 50)

DRUŽINA

V prejšnjem poglavju je on predstavi obdobji človekovega življenja že bilo veliko govora o družini. Kar ni presenečenje saj je ravno družina sestavljena iz vseh teh življenjskih obdobji. Tukaj tudi zaznamo prvi primer medgeneracijskega sodelovanja in prvi primer, s katerim se prvotno srečamo, tj. družina. Najosnovnejša skupnost, kjer se pojavlja medgeneracijsko sodelovanje, je družina. V knjigi Socialno delo z družino sta avtorici Vogrinčič in Mešl (2024, str. 46) definirali družino na dva načina. Prvi je izhajal iz socialnopsihološke definicije, kjer sta družino opredelili kot majhno skupino. Po tem načelu sta izpostavili, da je majhna skupina sestavljena iz dveh ali več posameznikov, ki imajo skupne motive in cilje, pravila, norme, vrednote in da imajo že večinoma izoblikovane vloge. V njej se vzpostavi hierarhija, čustvene naveze in komunikacije. Za drugi način definiranja družine pa sta si izbrali izhodišče kot formulacijo psiholoških nalog. Naloga družine je, da na svoj način obvladuje razlike med posamezniki in ustvarja skupino, ki omogoča srečanja, soočanja in odgovornost za ravnanje (prav tam).

PROBLEMI IN IZZIVI OKOLI MEDGENERACIJSKEGA SODELOVANJA

Staranje prebivalstva

Ob pomisleku na medgeneracijsko sodelovanje in problemov, ki zavirajo napredek tega, je veliko krat v ospredju problem staranja prebivalstva. Na to opozarja Jože Ramovš v svoji knjigi Kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami. V knjigi je zapisal, da je Slovenija in vsa Evropa pred eno najzahtevnejših nalog v svoji večtisočletni zgodovini. Izpostavil je da se je rodnost v Evropi skoraj za polovico zmanjšala kot med leti 1945 in 1980. Opozoril je, da bo v naslednjih desetletjih starih ljudi skoraj dvakrat več, kot jih je sedaj in v nasprotju bo delovna generacija toliko manjša (Ramovš, 2012, str. 7).

Statistični podatki glede staranja prebivalstva v Sloveniji potrjujejo grožnjo in rast starejšega prebivalstva. Statistični urad Republike Slovenije je prikazal naslednje podatke: za Slovenijo je značilno, da ima od sredine leta 2003 več starega kot mladega prebivalstva. Delež prebivalcev, starih 65 let ali več je sredi leta 2022 znašal 21,3 %; delež prebivalcev, mlajših od 15 let, pa 15,0 %. Indeks staranja prebivalstva, ki opredeljuje številčno razmerje med prebivalci, starimi 65 ali več let, in otroki, starimi manj kot 15 let, je obsegal 141,8. To pomeni, da je bilo med prebivalci na vsakih 100 otrok povprečno več kot 141 oseb starih najmanj 65 let. Razlike med spoloma so zelo izrazite. Med žensko populacijo je namreč delež starejših v primerjavi z mladimi veliko večji kot med moškimi. Indeks staranja je sredi leta 2022 znašal za ženske 165,1, za moške pa 119,9 (www.stat.si/obcine/sl/Theme/Index/PrebivalstvoIndeks).

Enako velja za Evropo. Po podatkih Eurostata je Delež prebivalstva nad 65 let v Evropski uniji med letoma 2002 in 2004 narasel na 21,6 % iz 16,14 %. delež prebivalstva, ki pa šteje nad 80 let je pa narasel s 3,8 % na 6,1 % (ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2025).

Evropska unija je leta 2005 izdala publikacijo z naslovom Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami. V publikaciji je zapisala kako bi naj odzivali na vse starejše prebivalstvo. Izpostavila je boljšo integracijo mladih generacij. Izobraževalni sistem se bo torej soočil s pomembnim izzivom: še naprej dvigati raven začetnega usposabljanja, vendar hkrati ponuditi prožnejšo pot. Za primer, bi mladi pogosteje menjavali izobraževanje v šoli, zaposlitev in z delom povezano usposabljanje, da bi zadostili potrebam gospodarstva. Prav tako bodo morali bolj izkoristiti možnosti izobraževanja na daljavo. Prav tako je izpostavila pomembnost solidarnosti z ostarelimi. Družine ne bodo mogle same prevzeti odgovornost za oskrbo teh oseb, ne glede na to, ali bodo le-te odvisne ali samostojne. Napredek zdravstvenega stanja mlajših generacij pa bo omogočil, da bodo v prihodnosti ostareli ostali samostojni dlje in bodo želeli ostati doma (Evropska komisija, 2005).

Delovne sile v zdravstveni negi vedno bolj primanjkuje. Razloge so opredelili kot večdimenzionalne, v povezavi z družbeno ekonomskimi in organizacijskimi dejavniki ter neustreznimi delovnimi pogoji in pomanjkljivo podporo managementa. Medicinske sestre se soočajo s stresom in prekomernim delovnikom, kar vodi v izgorelost in zapuščanje poklica (Prelec, Skela-Savič, 2023, str. 125).

NIJZ je ob analizi stanja kadra v zdravstvenem varstvu zapisal, da bi na podlagi izračunov potreb po diplomiranih medicinskih sestrah v PZV bi poleg obstoječih 869 zaposlenih diplomiranih medicinskih sester potrebovali še 183 oziroma 21,1 % več kot sedaj. S tem bi dosegli število 1053 zaposlenih diplomiranih medicinskih sester, kar po naših izračunih predstavlja optimalno število diplomiranih medicinskih zaposlenih v PZV na ravni države (Arnault, Horvat, Albrecht, Pribaković Brinovec, 2025, str. 8).

Stigmatizacija med generacijami

Ko govorimo o stigmatizaciji med generacijami, pogosto uporabimo izraz starizem ali po angleško »ageism«. Po definiciji se starizem navezuje na stereotipe, predsodke in diskriminacijo proti drugim osebam ali sebi glede na starost. Starizem lahko prizadene vse ljudi ne glede na starost. Otroci že pri 4 letih se lahko zavedajo družbenih predsodkov njihove starostne skupine. Od tega leta dalje se lahko ti stereotipi ponotranjijo in služijo kot vodilo njihovem občutku ter vedenju do drugih generacij. Prav tako ti stereotipi lahko vplivajo na njihovo samopodobo, kar se lahko pojavi kot starizem proti samim sebi in slabšo samo podobo (www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/ageing-ageism).

Poznamo več vrst starizma, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

- »Institucionalni starizem se odraža skozi uradne pravilnike, procese in širšo delovno kulturo v instituciji ali podjetju. Primer institucionalnega starizma je uradno pravilo glede starosti upokojitve, ki zahteva, da se oseba upokoji, ne glede na to ali si ta še želi delati ali ne. Kaže se lahko tudi skozi nižjo stopnjo izobraževanja zaposlenih v zdravstvu in kako nuditi oskrbo starejši odrasli osebi.« (podprimostarejse.si/dusevno-zdravje/soocanje-s-tezkimi-zivljenjskimi-situacijami-starizem/)
- »V medosebnih odnosih se starizem kaže v odnosu med posamezniki. Pojavi se lahko v odnosu z družinskim članom, sodelavcem ali v katerem koli drugem medosebnem odnosu. Primer medosebnega starizma usmerjenega na starejšo odraslo osebo je npr., da bi bila oseba izključena iz pogovora o tehnologiji, ker je »prestara, da bi razumela«. Podobno se lahko starizem odraža skozi naloge, ki se starejši odrasli osebi dodelijo nadrejeni – npr. osebi se dodeli »lažja naloga«, ker se sklepa, da je zaradi njene starosti ne bo zmožna optimalno opraviti in pri tem se zanemari njene sposobnosti ter pretekle delovne rezultate.« (podprimostarejse.si/dusevno-zdravje/soocanje-s-tezkimi-zivljenjskimi-situacijami-starizem/)
- »Starizem se lahko odraža tudi v odnosu do sebe. Torej govorimo o samo-stigmi. Samo-stigma nastopi, ko (1) oseba prepozna stigmo, (2) se z njo strinja in (3) jo prenese nase. V primeru starizma, se lahko samo-stigma pri starejših odraslih osebah kaže kot npr. njihovo lastno prepričanje, da so neproduktivni član družbe, da niso sposobni naučiti nove veščine, ali pa ker so pozabili ime osebe, čeprav se to zgodi vsem starostnim skupinam.« (podprimostarejse.si/dusevno-zdravje/soocanje-s-tezkimi-zivljenjskimi-situacijami-starizem/)

Nasilje nad starejšimi

V preteklih dneh je bilo veliko govora o nasilju nad starejšimi. V Celju ob Savinji se je zgodil incident, ki opozarja na problematiko in nespoštovanje. Na žalost je tokrat prišlo do ekstremov. Na 24ur so predstavili dogodek na sledeč način, da so mlajša fanta in dekle svetlo rjavih dolgih las na Savinjskem nabrežju srečali starejšega moškega. Eden od fantov naj bi ga po prvih podatkih Policije udaril tako, da je ta padel, z glavo udaril ob tla in obležal. Poškodovanega 82-letnega moškega so z reševalnim vozilom odpeljali v celjsko bolnišnico, kjer je ponoči umrl (www.24ur.com/novice/crna-kronika/mladoletnik-v-celju-usodno-udaril-82-letnika-ki-je-po-poskodbah-umrl.html).

Poznamo več oblik nasilja. V isti poslanici so dobro opredelili tipe nasilja nad starejšimi:

- »Čustveno nasilje; ko se nekoga ponižuje, ustrahuje, izolira ali prezira. To so boleče besede, tihe kazni, ignoranca, ki v duši pščajo dolgotrajne rane.
- »Fizično nasilje; prepoznamo ga po poškodbah, a pogosto tudi po strahu, ki ga žrtev občuti ob vsakdanjih dotikih. Vsaka modrica je klic na pomoč, ki ga moramo slišati.«
- »Spolno nasilje; pogosto zamolčano, še posebej pri starejših, kjer se zaradi predsodkov in sramu prevečkrat spregleda. A prav zato je naša dolžnost, da o njem govorimo jasno in brez ovinkarjenja.«
- »Finančno nasilje; odvzem denarja, prisiljevanje v prenose lastnine, zloraba pooblastil. Gre za krajšo nadzora nad lastnim življenjem, kar ima lahko usodne posledice.«
- »Lahko je tudi sistemsko, če sistem ne omogoča dostopne oskrbe, ko starejši ostajajo sami doma brez pomoči, ko ljudje, ki delajo z njimi, nimajo dovolj podpore, znanja in pogojev za delo« (www.gov.si/novice/2025-06-15-poslanica-ministra-simona-maljevca-ob-svetovnem-dnevu-preprecevanja-nasilja-nad-starejsimi).

Medgeneracijsko sodelovanje

Medgeneracijsko sodelovanje je eden izmed najbolj pomembnih vrtilin, ki jih posamezna družba lahko ima. Na slovenskem ozemlju je v ospredju tega mišljenja inštitut Antona Trstenjaka. Na podlagi tega so zapisali, da človek živi z drugimi ljudmi v družini, službi, osebni družbi in v širši skupnosti. Lepo sožitje z ljudmi je največji kos njegove življenjske sreče in grdo sožitje največji kos človeških stisk. Izboljšanje sožitja lahko pričakujemo samo od enega človeka na svetu: od samega sebe. Če druge silimo v lepše vedenje do nas, že s tem sožitje z njimi poslabšujemo. Naše vedenje do drugih je odvisno od tega, kako jih doživljamo in koliko znamo upravljati svoje komuniciranje in vedenje do njih; naše doživljanje ljudi in komuniciranje z njimi pa je odvisno od nas, zato se lepšega sožitja lahko naučimo. Prav tako so izpostavili, kaj je medgeneracijsko sodelovanje oziroma kakor so ga oni poimenovali, medgeneracijsko sožitje. To je sožitje med mlado, srednjo in tretjo generacijo. Povedali so, da sta kakovostna starost in staranje zelo odvisni od kakovosti sožitja med generacijami (www.inst-antontrstenjaka.si/sozitie/). Macuh je na temo medgeneracijskega povezovanja in učenje je zapisal, da to razumemo kot izmenjavo izkušenj in spoznanj, druženje, učenje, pomoč ene generacije drugi, ustvarjanje, ohranjanje dediščine ter socialno in čustveno podporo. Pri sodelovanju so pomembna vsa tri generacijska obdobja. Starejši skrbijo za vnuke in predajajo svoja znanja mlajšim. Mlajše generacije pomagajo starejšim z novimi tehnologijami. Srednje generacije pa skrbijo (čustveno ali finančno) za preostale generacije (Macuh, 2019, str. 159–160).

ZAKLJUČEK

Medgeneracijsko sodelovanje je nekaj, o čemer bi se dalo razpravljati. Kot sem že povedal v uvodu, sem se odločil za prikaz medgeneracijskega sodelovanja kot pogled na celotno družbo. Opisovanje več generacij naenkrat in ne samo osredotočanje na eno ali dve. Cilj je bil predstavitev trenutne situacije v Sloveniji in delno tudi po svetu. Menim, da sem dosegel ta cilj. V članku sem predstavil tri glavne generacije v družbi in njihove okoliščine, potrebe in naloge. Povedal sem njihove povezave med sabo, kot so npr. otrokova odvisnost od preostalih dveh, vloga delovna generacije o skrbi in predajanje izkušenj starejše generacije. Opomnil sem na družino kot primarno okolje medgeneracijskega sodelovanja. Predstavil sem nekatere problematike vse starejšega prebivalstva. Dotaknil sem stigmatizacije vseh generacij skozi pogled starizma, nasilja nad starejšimi, ki je na žalost veliko v novicah te dni in na koncu predstavil pogled sožitja generacij. Smiselno bi bilo predstaviti še institucije, kjer se aktivno izvaja takšno sodelovanje, kot so medgeneracijski centri, šole, domovi za starejše itd.

Literatura in viri

Accetto, B. (1987). *Starost in staranje: Osnove medicinske gerantologije*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
Arnault, S., Horvat, M., Albrecht, T in Pribaković Brinovec, R. (2025) *Analiza stanja kadra v patronažnem zdravstvenem varstvu na podlagi podatkov iz Registra izvajalcev zdravstvene dejavnosti in delavcev v zdravstvu (RIZDDZ), januar 2024*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.

Čačinovič Vogrinčič, G. in Mešl, N. (2024). *Socialno delo z družino: Soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana.: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

D. S. (2025). *Mlajši fant naj bi v Celju udaril 82-letnika, ki je po poškodbah umrl*. Pridobljeno 23. 10. 2025 s spletne strani www.24ur.com/novice/crna-kronika/mladoletnik-v-celju-usodno-udaril-82-letnika-ki-je-po-poskodbah-umrl.html

Eurostat. (2025). *Demography of Europe – 2025 Edition: An ageing population*. Pridobljeno 21. 10. 2025 s spletne strani ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2025

Extended Adolescence: The New Normal for Young Adults. Pridobljeno 21. 10. 2025 s spletne strani: www.denverwellnesscounseling.com/blog/extended-adolescence-the-new-normal-for-young-adults

Elizabeth, Mohn (2023). *Sandwich generation*. Pridobljeno 21. 10. 2025 s spletne strani www.ebsco.com/research-starters/social-sciences-and-humanities/sandwich-generation

Integracija geriatrične oskrbe starejših. (2025). *Starizem*. Pridobljeno 22. 10. 2025 s spletne strani podprimostarejse.si/dusevno-zdravje/soocanje-s-tezkimi-zivljenjskimi-situacijami-starizem/

Inštitut Antona Trstenjaka (2010). *SOŽITJE*. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani www.inst-antontrstenjaka.si/sozitie/

Macuh, B. (2012). *Medgeneracijsko sodelovanje: Potreba in zahteva časa*. Maribor: Kulturni center Maribor.

Prelec, A., in Skela-Savič, B. (2023). Razlogi za zapuščanje poklica med medicinskimi sestrami v bolnišnicah: Integrativni pregled literature. *Obzornik zdravstvene nege*, 57(2), 117–129. doi.org/10.14528/snr.2023.57.2.3203

Ramovš, J. (2012). *Za kakovostno staranje in lepše sožitje med generacijami*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Statistični urad Republike Slovenije. (2023). *V slovenskih občinah je več starega kot mladega prebivalstva*. Pridobljeno 21. 10. 2025 s spletne strani www.stat.si/obcine/sl/Theme/Index/PrebivalstvoIndeks

Zelena knjiga „Odziv na demografske spremembe: nova solidarnost med generacijami“. (2005). Urad za publikacije.

World Health organization. (2025). *Ageing: Ageism*. Pridobljeno 21. 10. 2025 s spletne strani www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/ageing-ageism

NASILJE NAD OTROKI

Povzetek: Osredotočili se bomo predvsem na fizično nasilje, katere posledice so telesna škoda in bolečina. Prav tako ne smemo pozabljati na psihološko nasilje, ki se kaže v poniževanju in povzroča čustveno škodo. Nasilje je resna kršitev otrokovih pravic in ovira njihov razvoj, tako fizični kot čustveni. Pri tem se moramo fokusirati tudi na preprečevanje, ki zahteva aktivno podporo staršev, šole in družbe. Namen članka je, da se več ljudi zaveda, kako pogosto je nasilje in koliko ga je nad otroki. Delam v vrtcu in sama vidim pogostost takih primerov. Za raziskovanje sem uporabila opisno metodo, metodo opazovanja in analizo virov, kar mi je omogočilo dober vpogled v to problematiko. Zaradi omejenega obsega sem se odločila, da izpostavim najbolj pogoste primere za dano temo in hkrati navedem, kako ključno je sodelovanje vseh, ki so vključeni v otrokovo življenje.

Ključne besede: nasilje nad otroki, fizično nasilje, telesna škoda, psihološko nasilje, čustvena škoda, pravice otrok, preprečevanje, starši, šola, družba, ozaveščanje.

UVOD

Nasilje nad otroki je pogosta in resna družbena težava, ki prizadene otroke vseh starosti, pojavlja se doma, v šoli, vrtcih in okolici. Pri tem vključuje fizično, psihološko in druge oblike zlorabe. Pri otrocih lahko pusti dolgotrajne posledice na njihovo zdravje in razvoj. Včasih ostane tudi skrito, saj otroci pogosto ne znajo ali ne smejo povedati kaj doživljajo. Uporaba nasilja za kaznovanje otroka krši njihovo pravico do spoštovanja. Nasilje lahko otrokom povzroči resne telesne in čustvene poškodbe in jim sporoča, da je nasilje sprejemljivo in metoda za reševanje konfliktov. Takšen pristop je nesprejemljiv in neučinkovit kot metoda vzgoje, saj otroka s tem ne uči, kako odreagirati v določeni situaciji in pri izražanju čustev. Obstajajo boljši in varni načini vzgoje, ki jim spodbujajo njihovo samozavest, samostojnost in odgovornost, hkrati pa gradijo medsebojne odnose in spoštovanje do drugih. Pomembno je, da odrasli nudimo otrokom ljubezen, razum in jasne meje, da lahko otroci odraščajo v varnem okolju in da se počutijo cenjeni in varni (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.).

VZROKI NASILJA NAD OTROKI

Družinska stresna okolja

Družina naj bi bila za otroka varen prostor, kjer se uči zaupanja, ljubezni in občutka pripadnosti. Kadar pa je družinsko okolje obremenjeno z dolgotrajnim stresom, napetostmi in konflikti, se ta občutek varnosti poruši. Stres lahko izvira iz različnih virov kot so težave v partnerskem odnosu, izguba zaposlitve, bolezni, duševne motnje, finančni problemi ali socialna izolacija. Starši, ki so pod stalnim stresom, pogosto izgubijo nadzor nad svojimi čustvi, postanejo impulzivni in manj potrpežljivi do otrok. V takšnih okoliščinah se poveča verjetnost, da bodo uporabili fizično ali psihično nasilje kot način »vzgoje« ali sproščanja lastne frustracije nad otroki. Otrok, ki odrašča v stresnem okolju, lahko razvije občutke krivde, sramu in tesnobe, pogosto v sebi pa mislijo, da je nasilje »normalen« del družinskih odnosov. To povečuje tveganje, da bo kasneje v življenju sam postal nasilna oseba ali žrtev nasilja (Inštitut za družinsko terapijo, b. d.).

Revščina

Revščina je eden najpogostejše prepoznanih dejavnikov tveganja za nasilje nad otroki. Družine, ki se soočajo s pomanjkanjem osnovnih življenjskih sredstev, so pogosto pod velikim psihološkim pritiskom. Pomanjkanje denarja, negotovost glede prihodnosti in občutek socialne izključenosti lahko povzročijo, da starši svoje frustracije in nemoč nezavedno prenašajo na otroke. Revščina prav tako omejuje dostop do kakovostne prehrane, zdravstvene oskrbe in izobraževanja, kar dodatno obremenjuje družinsko življenje. V takšnih razmerah se otroci pogosto počutijo zapostavljene, zanemarjene ali celo krive za stisko staršev. Zanemarjanje zaradi revščine je prav tako oblika nasilja, ker otrok nima zagotovljenih osnovnih pogojev za varno in zdravo odraščanje. Pomembno je poudariti, da revščina sama po sebi ne povzroča nasilja, vendar ustvarja okoliščine, v katerih se to lažje zgodi, če družina nima ustrezne socialne podpore in pomoči skupnosti (Zver Makovec, b. d.).

Alkoholizem in zasvojenost staršev

Zasvojenost z alkoholom, drogami ali drugimi substancami je eden najnevarnejših dejavnikov, ki lahko vodijo v nasilje nad otroki. Starši, ki so zasvojeni, pogosto izgubijo sposobnost ustreznega čustvenega odzivanja, nadzora nad vedenjem in občutka odgovornosti. Otrok v takem okolju nikoli ne ve, kaj lahko pričakuje, ker je en dan starš prijazen, naslednji dan pa lahko postane nasilen ali popolnoma odsoten. Poleg fizičnega nasilja so otroci v takih družinah pogosto izpostavljeni tudi **psihičnemu nasilju ki so lahko žalitve, grožnje, poniževanje in zanemarjanje otrokove higiene, čustvene topline ter pomanjkanje hrane**. Zasvojenost v družini lahko povzroči globoko čustveno travmo in vpliva na otrokovo sposobnost oblikovanja zdravih odnosov v odraslosti. Takšni otroci pogosto prevzemajo vlogo »odraslih« že zelo zgodaj, ker morajo včasih skrbeti za mlajše družinske člane ali celo za svoje starše (Program Mira, b. d.).

Pomankanje izobraženosti o otrokovih pravicah

Eden manj očitnih, a zelo pomembnih vzrokov za nasilje nad otroki, je **nepoznavanje otrokovih pravic**. Številni starši ne razumejo, da ima otrok pravico do spoštovanja, izražanja mnenja, zasebnosti in zaščite pred vsakršnim nasiljem. V nekaterih okoljih so še vedno prisotna prepričanja, da je fizično kaznovanje »normalen del vzgoje«, ali da »otrok mora trpeti, da se nauči«. Pomanjkanje znanja o sodobnih vzgojnih pristopih in o zakonski zaščiti otrok pogosto vodi v zlorabo moči, ki jo imajo odrasli. Izobraževanje staršev, učiteljev in širše javnosti o pravicah otrok je zato ključno za preprečevanje nasilja. Ko starši razumejo pomen otrokovih pravic, razvijejo več empatije, spoštovanja in zavedanja o dolgoročnih posledicah nasilnih dejanj (Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, 2003).

VRSTE NASILJA

Fizično nasilje

Fizično nasilje je vsako dejanje, s katerim odrasla oseba otroku namenoma **povzroči telesno bolečino ali poškodbo**. Sem sodijo udarci, pretepi, opekline, davljenje, porivanje, tresenje, klofute, pa tudi »manjše« oblike, kot so vlečenje za lase ali udarjanje po zadnjici. Čeprav se nekateri starši opravičujejo, da gre za »vzgojne metode«, fizično kaznovanje nikoli ni sprejemljivo. Otrok pri tem ne razume, zakaj je kaznovan, temveč občuti le strah, bolečino in ponižanje. Posledice fizičnega nasilja so lahko telesne poškodbe, kot so modrice, zlomi, opekline ali brazgotine. Lahko so tudi dolgotrajne travme, kot so nočne more, tesnoba in občutek ogroženosti. Otrok se lahko tudi spremeni tako da postane zaprt vase, agresiven ali pretirano poslušen iz strahu. Otroci, ki doživljajo fizično nasilje, pogosto ne zaupajo nikomur, saj se bojijo, da jim odrasli ne bodo ali bodo še hujše kaznovani, če spregovorijo. Pomembno je, da odrasli prepoznamo znake in ukrepamo (Društvo za nenasilno komunikacijo, b. d.). Fizično nasilje nad otroki je v zadnjih letih vzbudilo veliko zanimanja tako v ZDA kot v tujini. O tem se ukvarjajo pediatri, psihiatri, socialni delavci, pravniki, vladne službe, mediji in širša javnost. Kljub temu, da je zanimanje veliko in da obstaja veliko raziskav, projektov, konferenc in knjig, pa še vedno premalo razumemo dejanske vzroke in mehanizme fizične zlorabe. Prav tako ni natančno znano, kako razširjena je ta oblika nasilja v različnih delih družbe in med različnimi skupinami prebivalstva (Gil, 1970).

Psihično nasilje

Psihično ali čustveno nasilje je vsako vedenje, ki otroka **ponižujejo, strašijo, zavračajo ali mu uničujejo samopodobo**. Čeprav ne pušča vidnih sledi, so njegove posledice pogosto hujše in dolgotrajnejše od telesnih poškodb. V praksi se to kaže kot žalitve, poniževanje, zasmehovanje, nenehno kritiziranje, grožnje, ustrahovanje ali ignoriranje otroka, pa tudi pretirano nadzorovanje ali omejevanje stikov z drugimi ljudmi. Čustveno izsiljevanje kot »Če ne boš priden, te ne bom imel rad«, tak otrok se počuti **nevreden, nezaželen in nemočen ter** razvije nizko samopodobo, občutke krivde in sramu. Pogosto se pojavljajo tudi težave v šoli, težko sklepa prijateljstva in se boji izražati svoja čustva. Psihično nasilje se pogosto dogaja dlje časa in se navzven težko prepozna, zato je nujno, da učitelji, svetovalci in okolica pozorno spremljajo otrokovo vedenje. Starši in družba nosijo ključno odgovornost za oblikovanje otrokove osebnosti, saj vedenja in vrednote, ki se jih otrok nauči doma in v okolici, močno vplivajo kako se bo otrok vedel v prihodnosti. Zloraba otrok ni samo nekaj, kar krši zakone krši tudi družbene norme o tem, kaj je prav in kaj ne. Pogosto se obnašanje otroka, ki je posledica zlorabe, obravnava kot kriminalno dejanje, medtem ko je otrok v resnici pogosto žrtev in ne storilec (Imran, 2024).

Spolno nasilje

Spolno nasilje nad otroki pomeni, da je otrok **prisiljen ali zlorabljen za spolno zadovoljitev druge osebe**. Gre za eno najhujših oblik nasilja, saj prizadene otrokovo telo, duševnost in zaupanje v ljudi. Spolna

zloraba se lahko zgodi znotraj družine npr. od staršev ali sorodnikov, lahko pa se tudi zgodi zunaj nje na primer od soseda, učitelja ali znanca. Pogosto jo spremlja manipulacija, grožnje ali podkupovanje »Če komu poveš, ti ne bo verjel nihče« ali »Če boš tiho, ti bom kupil darilo«. Oblike spolnega nasilja vključujejo neposredni spolni stik na primer posilstvo ali dotikanje intimnih delov telesa, lahko pa je tudi spolno izkoriščanje na primer snemanje otroka, razkazovanje pornografije, neposredno govorjenje ali izpostavljanje otroka spolnim vsebinam. Posledice so izjemno hude otrok ima lahko občutke sramu, krivde, travm, težave z zaupanjem in depresijo. Otrok pogosto molči, ker ga storilec prestraši ali zmanipulira. Ključno je, da odrasli ustvarimo varno okolje, kjer lahko otrok pove kaj se mu dogaja, brez strahu pred obsojanjem. Pomembno je poudariti, da se spolno nasilje dogaja v tišini in da ga je težko prepoznati. Otroci lahko kažejo znake, kot so spremembe v vedenju, težave z spanjem, umikanje vase, nenadne spremembe razpoloženja ali strah pred določenimi osebami. Zelo pomembno je ozaveščanje staršev in otrok o osebnih mejah, zaupanju in varnosti na spletu, saj se danes veliko spolnega izkoriščanja dogaja tudi preko spleta (Združenje za moč, b. d.).

Zanemarjanje

Zanemarjanje pomeni, da odrasli na skrbijo za otroka tako, kot bi morali čeprav bi lahko. To je zelo pogosta oblika nasilja, ki se je pogosto sploh ne opazi, ker ni vidna, ker ni udarcev, kričanja ali preprirov. Kljub temu pa otroka zelo prizadene. Zanemarjanje se lahko pokaže na različne načine, včasih otrok nima dovolj hrane, oblačil, ne hodi k zdravniku ali živi v slabih razmerah temu rečemo fizično zanemarjanje. Lahko se zgodi tudi, da starši otroka ne poslušajo, se ne zanimajo za njegova čustva ali mu ne pokažejo ljubezni temu rečemo čustveno zanemarjanje. Če otrok ne hodi redno v šolo, ali nima pomoči pri učenju, govorimo o izobraževalnem zanemarjanju. Dogaja se tudi da otroka pustijo samega v nevarnih situacijah, brez nadzora odraslih, govorimo o varnostno zanemarjanje. Otrok, ki je zanemarjen, se pogosto počuti osamljenega, nepomembnega in misli, da ni vreden ljubezni. Zaradi tega ima lahko težave v šoli, z drugimi otroki, ali pa se zapre vase in postane žalosten. Če to traja dlje časa, lahko tak otrok začne verjeti, da je sam kriv in da z njim ni nekaj v redu ali pa celo, da si ne zasluži pozornosti in topline. Vsak otrok si zasluži, da je varen, sit, čist, slišan in ljubljen (B. R., 2025).

NASILJE V VRTCIH

Medvrstniško nasilje med otroki

Med medvrstniško nasilje štejemo različne stvari, kot so ustrahovanje, trpinčenje, nasilje, zafrkavanje, zlorabljanje, grožnje in maltretiranje. Otroci se nasilja naučijo kadar živijo v nasilnih družinah in se nasilje dogaja vpričo njih ali ga celo doživljajo. Starši s svojim vedenjem, načinom izražanja čustev, odzivanjem in komunikacijo vplivajo na vedenje otroka. Otrok jih opazuje, posnema in se uči od njih. Močan vpliv imajo tudi mediji, kjer otroci pogosto vidijo nasilne ali poniževalne oblike vedenja, ki jih lahko dojemajo kot sprejemljiv ali celo zaželene. Ko otroci, ki razvijejo takšne vzorce, začnejo kazati nasilje do vrstnikov, govorimo o ustrahovanju, če gre za ponavljajoča in namerna dejanja, s katerimi želijo druge prisilit, zastraševati ali poniževati, da bi na ta način pokazali svojo moč nad posameznikom ali s takim vedenjem zagotovili svoj status. Prav zato ga je težko ustaviti. Njegova osnovna dinamika temelji na tem, da storilec krepki svoje samospoštovanje z zniževanjem samospoštovanje žrtev. Otroci ki ustrahujejo druge, imajo navadno močno potrebo po nadvladi, hkrati pa premalo empatije. Prve znake tega vedenja lahko opazimo že zelo zgodaj na primer, ko otrok v vrtcu redno jemlje igrače drugim ali se povezuje proti šibkejšim. Takšni otroci imajo pogosto značilen način razmišljanja, pri katerem težko razumejo vedenje drugih, če jim ni všeč, in ne sprejemajo drugačnih rešitev. Konfliktov ne rešujejo mirno, temveč jih doživljajo ali grožnjo ali izziv, zato se nanje odzovejo sovražno ali agresivno (Radobuljac in Tamori, 2025).

Neustrezno ravnanje zaposlenih

V vrtcih se lahko občasno lahko pojavijo primeri neustreznega ravnanja zaposlenih, ki lahko vplivajo na občutek varnosti, zaupanja in dobrega počutja otrok. Takšna ravnanja so lahko različna od neprimerne komunikacije, kričanja, poniževanja ali kaznovanja otrok do grobih prijemov, groženj ali celo fizičnega nasilja. Že posamezen dogodek lahko pri otroku povzroči strah, negotovost in izuobijo zaupanje v odrasle, kar vpliva na njegov čustveni in socialni razvoj. Ko se zaznajo znaki neprimerne vedenja zaposlenih, so prisotne institucije, kot sta vodstvo vrtca in inšpektorat za šolstvo, dolžne takoj ukrepati. Njihova naloga je, da preverijo morebitne nepravilnosti ter poskrbijo, da so vzgojno izobraževalni postopki skladni s strokovnimi smernicami. V primerih, ko se potrdi, da je posamezni strokovni delavec z otroki ravnal na način, ki bi lahko pomenil kršitev etičnih ali pravnih norm, se o tem obvesti pristojne organe, med njimi tudi Policijo. Pogosto so pa lahko tudi vzgojitelji tisti, ki prvi opazijo znake, da otrok doma doživlja nasilje, kot so strah, agresivnost, umikanje, jokavost ali poškodbe. Ko zaznajo sum, obvestijo vodstvo vrtca in po potrebi

svetovalno službo. Skupaj ocenijo situacijo in če obstaja nevarnost, prijavijo sum pristojnim institucijam, kot sta CSD ali policija. Pri tem otroku zagotavljajo varno in zaupanja vredno okolje in mu pokažejo, da ni sam (Juras, 2024).

POSLEDICE NASILJA NAD OTROKI

Ustrahovanje ima za žrtve številne negativne posledice, ki se kažejo na različnih ravneh kot so psihološki, fizični in socialni. Posledice niso le trenutne, ampak se lahko odražajo tudi v kasnejšem življenju, vplivajo na otrokovo samopodobo, zdravje in odnose z drugimi.

Psihološke posledice

Neprestano in nekontrolirano ustrahovanje močno vpliva na otrokovo samopodobo, občutek lastne vrednosti in učinkovitost. Žrtve pogosto razvijejo anksioznost, depresivne simptome ter občutke nevarnosti in nemoči. Pri mnogih se pojavljajo motnje spanja, strah pred vrstniki in padec samozavesti, kar lahko vodi v samopoškodovna vedenja ali celo samomorilne misli. Dolgotrajna izpostavljenost povečuje tveganje za razvoj osebnostnih in psihotičnih motenj tudi v odrasli dobi. Raziskave kažejo, da vedenje okolice zlasti opazovalec, močno vpliva na potek teh posledic, medtem, ko neaktivnost ali sodelovanje z nasilnežem to tveganje povečujeta.

Fizične posledice

Žrtve ustrahovanja pogosto poročajo o telesnih simptomih, ki so posledica stresa in anksioznosti, kot so glavoboli, bolečine v trebuhu ter motnje spanja in nočno močenje. Ti simptomi so pokazatelj psihičnih obremenitev in pogosto vplivajo na splošno nižjo kakovost življenja. Vsako leto je več kot milijarda otrok, polovica vseh otrok na svetu izpostavljena različnim oblikam nasilja. To vključuje fizično, spolno in čustveno zlorabo, pa tudi posredno izpostavljenost nasilju v domačem okolju, šoli in skupnosti. Raziskave kažejo, da ima nasilje trajne življenjske posledice. Otroci, ki doživljajo nasilje, imajo povečano tveganje za poškodbe, spolno prenosljive bolezni, duševne motnje, težave z reproduktivnim zdravjem ter kronične bolezni, kot so srčno žilne bolezni, rak, kronične bolezni dihal in diabetes. Biološke študije kažejo, da toksični stres, ki ga povzroča nasilje, lahko poškoduje živčni, endokrini, kardiovaskularni, mišično-skeletni, reproduktivni, dihalni in imunski sistem. Ekonomisti ocenjujejo, da stroški posledic nasilja nad otroki v ZDA presegajo 120 milijard dolarjev, v nekaterih predelih Vzhodne Azije pa lahko predstavljajo do 3,5 % BDP. Rastoče raziskave o posledicah in učinkovitih strategijah preprečevanja nasilja so spodbudile tudi ukrepe globalnih voditeljev. V okviru ciljev trajnostnega razvoja po letu 2015 je ZN izdala poziv k ukrepanju za odpravo nasilja nad otroki, kar lahko vodi k novim investicijam in izboljššanju zaščite otrok po vsem svetu (Hillis, Mercy in Saul, 2017).

Socialne posledice

Zaradi občutka strahu in negotovosti imajo žrtve težave pri vključevanju v socialno okolje. Pogosto se pojavljajo izostanki od pouka, slabše šolske ocene in težave pri vzpostavljanju zdravih odnosov z vrstniki. Otroci in mladostniki, ki so bili izpostavljeni ustrahovanju v več razvojnih obdobjih, se težje socialno prilagodijo in pogosteje doživljajo izolacijo ali izključevanje. Nasilje nad otroki močno vpliva na njihove socialne veščine, odnose in vključevanje v skupnost. Otroci, ki doživljajo zlorabo ali trpinčenje, se pogosto socialno izolirajo, težje vzpostavljajo prijateljstva in imajo težave pri sodelovanju z vrstniki. Dolgotrajna izpostavljenost nasilju lahko vodi tudi v izključevanje iz šolskega okolja, zmanjšano udeležbo v družbenih dejavnostih in težave pri integraciji v kasnejše delovno in družbeno življenje. Socialne posledice se ne kažejo le pri otrocih lahko tudi prizadenejo družine, skupnosti in širše družbeno okolje. Družine, ki se soočajo z nasiljem, so pogosto pod stresom, finančno obremenjene in imajo težave pri vzpostavljanju stabilnih odnosov. Skupnosti, kjer je nasilje nad otroki pogostejše, se spopadajo z zmanjšanim zaupanjem med ljudmi, slabšim socialnim kapitalom in večjo ranljivostjo mladih. Zato je preprečevanje nasilja nad otroki ključnega pomena ne le za zaščito posameznikov, ampak tudi za ohranjanje zdrave in vključujoče družbe (Hillis, Mercy in Saul, 2017).

PREPREČEVANJE NASILJA

V vsaki šoli bi morali otroci in mladostniki odraščati v okolju, kjer se počutijo varno, sprejeto in spoštovano. Preprečevanje nasilja ni samo izvajanje pravil ampak zahteva tudi sodelovanje učiteljev, staršev in učencev pri gradnji zaupanja, odgovornosti in medsebojnega spoštovanja. Učinkoviti ukrepi vključujejo izobraževanje odraslih, dostop do svetovalnih služb, aktivno vključevanje otrok in izvajanje nacionalnih programov, ki spodbujajo varno in vključujoče šolsko okolje. V nadaljevanju jih predstavljam (MIZŠ, 2023).

Izobraževanje staršev in vzgojiteljev

Redno izobraževanje odraslih v šolah omogoča, da prepoznajo zgodnje znake nasilja, razumejo psihološke in socialne posledice ter se naučijo učinkovitih strategij za posredovanje. Aktivno sodelovanje staršev in učiteljev krepi občutek varnosti otrok in vzpostavlja kulturo odgovornega vedenja.

Povečanje dostopa do svetovalnih služb

Vsi otroci morajo imeti možnost dostopa do šolskih svetovalcev, psihologov ali drugih strokovnjakov, ki nudijo podporo žrtvam nasilja. Redno svetovanje in psihosocialna podpora zmanjšujeta posledice ustrahovanja ter pomagata pri vzpostavljanju samozavesti in socialnih veščin.

Aktivno vključevanje otrok v varno okolje

Otroci se morajo čutiti vključene, sprejete in varne. Aktivno vključevanje pomeni organizacijo dejavnosti, kjer se učenci počutijo pomembne in slišane, ter spodbujanje sodelovanja, medsebojnega spoštovanja in timskega duha. Takšno okolje preprečuje izolacijo in zmanjšuje tveganje za nasilno vedenje.

Nacionalni programi in kampanje

Državni programi in javne kampanje ozaveščajo širšo javnost o medvrstniškem nasilju, spodbujajo pozitivne vrednote in nudijo orodja za preprečevanje nasilja. Primeri vključujejo preventivne delavnice, spletne portale za pomoč žrtvam in posebne nacionalne projekte, ki poudarjajo ničelno toleranco do nasilja (prav tam).

PRIMERI NASILJA NAD OTROKI V SLOVENSКИH VRTCIH

Primer Mariborskega vrtca (2016)

Nekdanja pomočnica vzgojiteljice M. Veselič je bila januarja 2016 obsojena na 13 mesecev zapora zaradi surovega ravnanja in zanemarjanja dveh deklic, starih 17 in 20 mesecev. Po poročilih naj bi vzgojiteljica malčici stresala, grobo metala v posteljo, polivala z vodo in tiščala odejo čez glavo, če nista nehali jokati. Eno od deklic naj bi večkrat udarila po zadnjici. Veselič je za otroke skrbela 27 let. Tožilka T. Majcen je sodbo označila kot primerne, vendar je dodala, da ji kot človek in tožilka ni zadovoljna, ker se takšne stvari ne bi smele dogajati.

Primer vrtca v Hrvatinih

Vzgojiteljica F. Kovačič, ki je bila 30 let zaposlena pri vzgoji otrok, je obtožena 18 primerov surovega ravnanja. Domnevno je otroke ščipala, klofutala, vlekla za lase in ušesa ter razigranim otrokom tiščala glavo v umivalnik z mrzlo vodo. Vse očitke zanika, sodni epilog pa še sledi.

Primer vrtca Šmarje pri Jelšah

Pred tremi leti so zaposleni v vrtcu Šmarje pri Jelšah anonimno opozorili na domnevno nasilje nad otroki. Nekateri vzgojitelji naj bi kričali na otroke, jih zmerjali, udarjali po rokah in dajale klofute. Policija je ugotovila, da so se opisani dogodki zgodili že pred leti, prizadeti otroci pa niso več v vrtcu, zato do pregona ni prišlo (Mrzlikar, 2018).

ZAKLJUČEK

Za zaključek članka bi rada podala moje izkušnje o nasilju nad otroki. Pri tem članku sem opisovala vzroki nasilja, vrste nasilja, nasilje v vrtcih, posledice nasilja, preprečevanje nasilja, primeri nasilja nad otroki v slovenskih vrtcih, prikaz statistike nasilja nad otroki od leta do leta. Nasilje nad otroki je kompleksen družbeni pojav, ki zahteva pristop in razumevanje tako posameznika kot širše družbe. Kljub obstoječi zakonodaji in zaščitnim mehanizmom se v praksi še vedno pojavljajo izzivi, povezani s hitrosti odziva institucij, staršev in drugih pristojnih skrbnikov, usposobljenostjo strokovnih delavcev ter razpoložljivostjo kakovostni storitev pomoči. Sklepno lahko poudarjamo, da je zaščita otrok pred nasiljem odgovornost celotne družbe. Le z usklajenim delovanjem institucij, krepitev kompetenc strokovnih delavcev ter spodbujanjem kulture spoštovanja in nenasilja lahko zagotavljamo, da bodo otroci odraščali v varnem, podpornem in zaščitnem okolju, kjer bodo imeli priložnost za poln razvoj svojih potencialov.

Literatura in viri

- B. R. (2025). Odrasli z zlomljenim otroštvom: 14 posledic čustvenega zanemarjanja. BibaLeze.si. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.bibaleze.si/druzina-in-odnosi/znaki-custvenega-zanemarjanja.html
- Društvo za nenasilno komunikacijo. (n. d.). Nasilje nad otroki. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/nasilje-nad-otroki.html
- Društvo za nenasilno komunikacijo. (n. d.). Nasilje nad otroki. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.drustvo-dnk.si/sl/o-nasilju/nasilje-nad-otroki?format=html
- Gil, D. G. (1970). *Violence against children*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hillis, S. D., Mercy, J. A. in Saul, J. R. (2017). The enduring impact of violence against children. *Psychology, Health & Medicine*, 22(4), 393–405. Pridobljeno s spletne strani doi.org/10.1080/13548506.2016.1153679
- Imran, M. F. (2024). Criminological examination of physical and psychological violence committed against children in the school environment. *Riwayat: Educational Journal of History and Humanities*.
- Inštitut za družinsko terapijo. (n. d.). Družinska terapija. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.institutdt.si/druzinska-terapija
- Juras, K. (2024). Neprimerno vedenje zaposlenih v vrtcu – institucionalno nasilje v vzgojno-izobraževalnih zavodih [Magistrsko delo]. Univerza v Mariboru. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=89118
- Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje. (2025, 10. september). Prepoznavanje in preprečevanje nasilja v šolah. GOV.SI. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.gov.si/teme/prepoznavanje-in-preprecevanje-medvrstniskega-nasilja-v-solah/
- Mrzlikar, N. (2018). Nekateri primeri nasilja nad otroki ostanejo več let skriti. MMC RTV SLO. Pridobljeno s spletne strani www.rtv slo.si/slovenija/nekateri-primeri-nasilja-nad-otroki-ostanejo-vec-let-skriti/468014
- Program Mira. (n. d.). Zasvojenost z alkoholom. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.zadusevnozdravje.si/dusevno-zdravje/pogoste-dusevne-tezave-in-motnje/zasvojenost-z-alkoholom
- Radobuljac, M. D. & Tomori, M. (2025). Medvrstniško nasilje in ustrahovanje v otroštvu in adolescenci: Pregled. *VICEVERSA*, 34(69).
- Varuh človekovih pravic Republike Slovenije. (2003, 15. april). Nasilje nad otroki. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani arhiv.varuh-rs.si/sporocila-za-javnost/novica/nasilje-nad-otroki/
- Združenje za moč. (n. d.). Spolna zloraba otrok. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani zamoc.si/spolna-zloraba-otrok/
- Zver Makovec, M. (n. d.). Nasilje v družini – zdravstveni in družbeni problem. Pridobljeno dne 9. 11. 2025 s spletne strani www.prepoznajnasilje.si/izobrazevalno-gradivo-vsebine/nasilje-v-dru%C5%BEini-zdravstveni-in-dru%C5%BEbeni-problem

MEDVRSTNIŠKO NASILJE V ŠOLSLEM OKOLJU

Povzetek: Članek obravnava temo medvrstniškega nasilja in njegov vpliv na otroke v času šolanja. Omenjeno nasilje, ki ga v danih situacijah nadomestimo tudi z drugima sinonima kot sta mučenje ali ustrahovanje, je pomemben družbeni problem, ki vpliva na številne mlade. Ta oblika nasilja ima lahko resne posledice za žrtve, vključno z dolgotrajnimi vplivi na duševno zdravje in socialno prilagajanje. Posebna pozornost je namenjena predvsem razumevanju medvrstniškega nasilja in njegovim najpogostejšim znakom preko katerih ugotovimo, ali sploh gre za tovrstno nasilje. Prispevek se konča z napotki, kako ravnamo, ko opazimo medvrstniško nasilje z rubriko pomoč v stiski, v kateri so navedeni brezplačni telefoni in spletne strani ter z avtorjevim mnenjem in zaključno mislijo.

Ključne besede: otroci, vrstniški odnosi, šolsko okolje, medvrstniško nasilje, ustrahovanje, mučenje, družbeni problem.

UVOD

V tem članku obravnavamo medvrstniško nasilje. Da bi pojem medvrstniško nasilje postal bolj razumljiv, ga bomo najprej opisali ter predstavili najpogostejše in najbolj aktualne oblike nasilja, ki jih lahko zajamemo v tipologijo omenjenega nasilja med vrstniki. Medvrstniško nasilje (v nadaljevanju MVN) ni običajen in sprejemljiv del odraščanja. Zaradi njega imajo lahko otroci, ki ga doživljajo, različne negativne posledice. MVN žal ni redko, kot bi si morda mislili. Nedavna raziskava, ki so jo izvedli na ISA inštitutu je pokazala, da je kar **13,1 %** v raziskavo vključenih otrok, ki obiskujejo četrti in peti razred, v šolskem letu doživelo vsaj eno obliko MVN (podatki pridobljeni v okviru raziskave Napovedniki občutka pripadnosti učencev razredu, 2023). Še bolj zaskrbljujoči so podatki nedavne tuje študije, v kateri sta G. Kashy-Rosenbaum in D. Aizenkot (2020) ugotovili, da je **kar 55 % učencev in učenk v preteklosti že doživelo MVN na spletu** (www.programneon.eu/kako-ravnati-kadar-otrok-v-soli-doživlja-medvrstnisko-nasilje/). Cilj tega strokovnega članka je predstaviti oblike nasilja, ki se dogajajo med vrstniki v šolskem okolju, kako postopati v primeru nastalega pojava in na koncu še bolj ozavestiti odrasle in mlade na tem področju.

KAJ JE MEDVRSTNIŠKO NASILJE?

Opređeljeno jkot namerna uporaba telesnega, besednega, odnosnega, spolnega ali spletnega nasilja nad vrstnikom, ki se običajno ponavlja oziroma dogaja dlje časa (čeprav je lahko kot medvrstniško nasilje opredeljen tudi en sam dogodek, ki ima za otroka hude posledice – na primer objava žaljivega sporočila ali fotografije na družbenih omrežjih). Ni vsak pretep, prepir ali konflikt medvrstniško nasilje; o medvrstniškem nasilju govorimo, kadar obstaja izrazito neravnovesje moči med tistim, ki nasilje izvaja, in tistim, ki ga doživlja: gre bodisi za prevlado v telesni moči ali pa (še pogosteje) za to, da je tisti, ki izvaja nasilje, v skupini bolj vpliven, ali pa je tistih, ki izvajajo nasilje, več (www.izzirokus.si/blog/clanki/kaj-storiti-v-primeru-medvrstniskega-nasilja).

Medvrstniško nasilje je agresivno vedenje vrstnika ali vrstnikov, ki je namerno in ne del igre, vključuje neravnovesje moči in je pogosto ponavljajoče. Na vprašanje, zakaj se to sploh dogaja, sodobne raziskave kažejo, da ni glavni motiv namerno povzročanje škode drugemu, ampak je ključni motiv tistega, ki izvaja nasilje, doseči osebni cilj. Najpogosteje gre za socialne cilje pridobivanje in ohranjanja visoke stopnje socialne moči, vpliva in priljubljenosti v skupini (www.triglavzdravje.si/zdravstveni-nasveti/medvrstnisko-nasilje-v-soli/).

Medvrstniško nasilje (bullying) je praviloma namerna, ponavljajoča se uporaba fizičnega, psihičnega, spolnega, materialnega ali spletnega nasilja nad drugim vrstnikom. Kadar gre za enkratni dogodek nasilnega vedenja in je prisotna izrazita razlika v fizični ali psihični moči med povzročiteljem in žrtvijo, prav tako govorimo o medvrstniškem nasilju. Sullivan (2011) opredeljuje, da gre pri medvrstniškem nasilju za:

- zavestno in ponavljajoče se vedenje,
- agresivno vedenje,
- manipulativno vedenje,

- izključevalno vedenje,
- nasilje ene ali več oseb proti eni ali več osebam, ki so šibkejše (fizično, psihično ali socialno) od povzročitelja (www.zrssl.si/wp-content/uploads/2022/03/Protokol-ob-zaznavi-in-za-obravnavo-medvrstniškega-nasilja-v-VIZ-1.pdf).

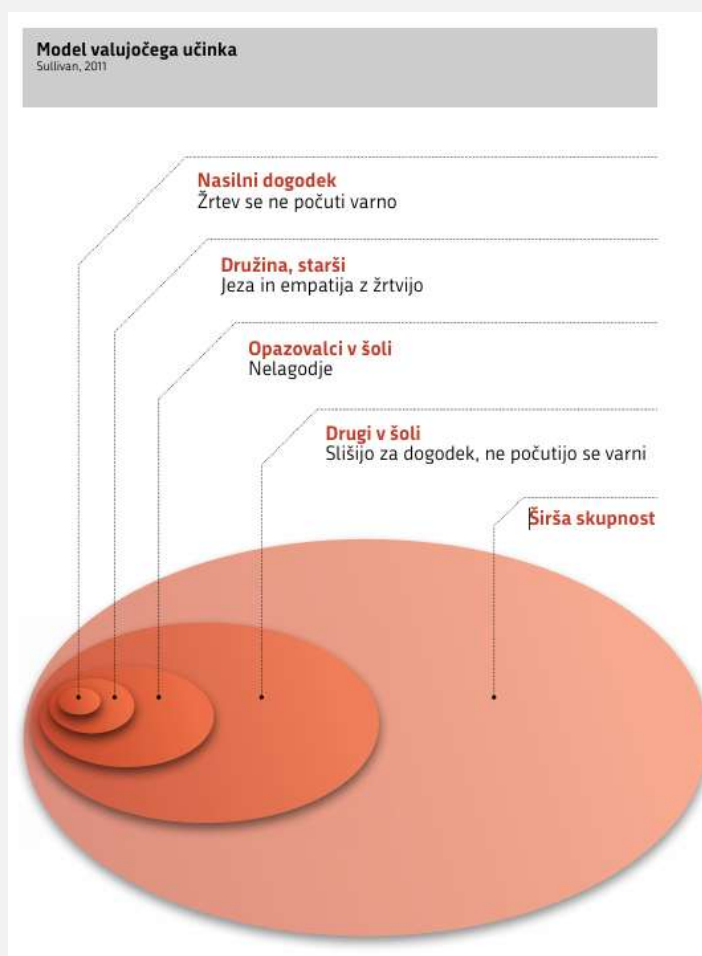
Oblike nasilja med vrstniki

Med vrstniki lahko pride do najrazličnejših oblik nasilja in je nemogoče vse zajeti v tipologije medvrstniškega nasilja. Zato naštevamo le najpogostejše in najbolj aktualne oblike.

- **Fizično nasilje:** grizenje, brcanje, porivanje, suvanje, vlečenje za lase, pljuvanje, praskanje, boksanje, udarci, klofute in druge oblike fizičnih napadov, fizično poškodovanje.
- **Psihično – verbalno nasilje:** žaljenje, zmerjanje, posmehovanje, podcenjevanje, žaljenje po telefonu, zmerljivke povezane z imenom, rasistične pripombe, ogovarjanje, širjenje lažnih in zlonamernih govoric, zaničevanje, ščuvanje, grožnje.
- **Psihično – neverbalno nasilje:** direktno: mimika obraza, nesramne kretnje, zaničljive geste; indirektno: manipuliranje/uničevanje prijateljstva, sistematično izključevanje, ignoriranje, izolacija, pošiljanje (pogosto anonimnih) strupenih opazk, dopuščanje ogovarjanja, molk kot sredstvo pritiska.
- **Spolno nasilje:** namigovanje na spolnost in šale s spolno vsebino, opolzko gestikuliranje in govorjenje, nadlegovanje zaradi pripadnosti spolu, nagovarjanje na spolnost, prikazovanje pornografskega materiala, otipavanje, zalezovanje, spolni napad.
- **Materialno nasilje:** izsiljevanje ali nasilni odvzem denarja ali druge lastnine, poškodovanje ali uničenje osebne lastnine in šolskih potrebščin, odvzem in uporaba telefona.
- **Spletno nasilje:** namerno in ponavljajoče nadlegovanje in/oz. ustrahovanje preko interneta, mobilnih telefonov in drugih informacijsko-komunikacijskih tehnologij, kot npr. pošiljanje žaljivih sporočil, pošiljanje ali objavlanje škodljivih, neresničnih ali krutih izjav, objavlanje občutljivih, zasebnih informacij (npr. zasebnih sporočil ali fotografij), pošiljanje ali objavlanje obdelanih fotografij na žaljiv način, prilaščanje druge identitete z namenom osramotitve in škodovanja, obrekovanje na forumih, blogih ali socialnih omrežjih, izključevanje iz spletne skupnosti oz. spletne skupine prijateljev, snemanje nasilnih ali drugače neprimernih videoposnetkov (npr. šolskih pretepov) in razpošiljanje ter objavlanje teh posnetkov na spletu, pošiljanje grozilnih sporočil z namenom zastraševanja in izsiljevanja (www.zrssl.si/wp-content/uploads/2022/03/Protokol-ob-zaznavi-in-za-obravnavo-medvrstniškega-nasilja-v-VIZ-1.pdf).

ŽRTVE, POVZROČITELJI IN OPAZOVALCI MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

V procesu medvrstniškega nasilja se oblikuje specifična dinamika med vpletenimi, v kateri imajo žrtve, povzročitelji in opazovalci svoje vloge, med njimi pa je neke vrste odnos soodvisnosti. Brez zunanje intervencije odraslih praviloma ni mogoče prekiniti in ustaviti te nasilne dinamike, še posebno če nasilje traja dlje časa in je sistematično. Pride namreč do t. i. valujočega učinka nasilja (Sullivan, 2011) in ogroženosti v šolskem prostoru ali celo širše.

Slika 1: Modul valujočega učinka

Vir: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Protokoli medvrstniško nasilje, 2023, str. 12

Žrtev medvrstniškega nasilja je otrok, ki je dlje časa izpostavljen agresivnemu vedenju in zlorabi moči vrstnika ali skupine vrstnikov. Nasilje, ki ga doživlja, povzroči pri otroku številne posledice, saj postopoma začne destruktivno vplivati na njegov učni uspeh, socialno vključenost in zdravje. Z uporabo termina žrtev (Lešnik Mugnaioni, Koren, Logaj, Brejc, 2009, str. 35) ne mislimo, da je otrok, ki preživlja vrstniško nasilje, povsem nemočen, brez moči in energije, saj žrtev nasilja praviloma potrebuje veliko moči, da preživi in se vsakodnevno sooča z nasiljem. Zato bi bil ustrežnejši termin otrok z izkušnjo medvrstniškega nasilja, a uporabljamo termin žrtev zato, ker je enostavnejši, poznan in razširjen.

Povzročitelj medvrstniškega nasilja je otrok, ki dlje časa izvaja nasilje nad vrstnikom in zlorablja svojo fizično, psihično, spolno ali materialno premoč. Pri tem je v procesu ustrahovanja in nadzora nad vrstnikom vse močnejši, kar vodi v vse večje neravnovesje v moči (Pušnik, 2012, str. 132).

Opazovalci so otroci, ki zaznajo nasilje med vrstniki, ga neposredno opazujejo ali celo spodbujajo k nadaljevanju nasilja, vanj aktivno ne posegajo in ga ne izvajajo, žrtve pa ne zaščitijo. Vzroki za takšno vedenje so različni: strah pred povzročiteljem, ne želijo se izpostaviti, ne zaupajo, da bodo odrasli ustavili nasilje, slabe izkušnje iz preteklosti, menijo, da to ni njihov problem, tiha identifikacija s povzročiteljem in drugo.

Otroci, ki so v obeh vlogah (Pušnik, 2012, str. 134), enkrat kot žrtve, drugič kot povzročitelji nasilja, niso redki. Viktimiziranost v šoli povečuje verjetnost, da se bo otrok žrtev sčasoma tudi sam začel vesti nasilno (Muršič, 2012, 25). Žrtve se namreč različno odzivajo na nasilje; nekateri otroci se odločijo za nasilno povračilo. Poznani so kronični ciklusi nasilja, pri čemer se izmenjujeta doživljanje nasilja in nasilna

povračilnost v vse bolj destruktivni spirali
(www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/NASILJE/Protokol_medvrstnisko_nasilje.pdf).

Pogosta napačna prepričanja o žrtvah in izvajalcih nasilja so:

Učenci, ki so žrtve nasilja, so »reve«.

Učenci, ki doživljajo nasilje, so pogosto spoštljivi, pošteni, ustvarjalni posamezniki z visoko čustveno inteligenco, občutkom za fair play in z majhno nagnjenostjo k nasilju. Pogosto se za stereotipom »žrtve« skrivajo čustveno zreli posamezniki s sposobnostjo komuniciranja z odraslimi.

Izvajalci nasilja so psihološko močni.

Izvajalci nasilja so pogosto šibki, emocionalno nezreli, od tod pa izhaja njihova potreba po nasilju. Z agresivnostjo kompenzirajo svoje šibkosti. To, kar nekateri napačno označujejo kot psihološko moč, je njihova agresivna odločnost, da bodo brez spoštovanja drugih kršili in prestopili njihove meje (Pečjak in sod., 2021).

Žrtve imajo pogosto občutek manjvrednosti in sramu, zato je pomembno, da govorimo o napačnih prepričanjih, saj to lahko vpliva na večjo samozavest in opolnomočenje otroka ali mladostnika, da spregovori o tem, kaj se mu dogaja. S tem opogumimo tudi tiste, ki opazujejo, da premagajo strah in stopijo do odrasle osebe, ki lahko pomaga (www.triglavzdravje.si/zdravstveni-nasveti/medvrstnisko-nasilje-v-soli/).

Tisti, ki nasilje doživlja, je v takem položaju, ko nadaljnji potek dogodkov niti ni odvisen od njegovega odziva. Ne glede na to, kaj v situaciji reče ali naredi, ni zelo verjetno, da bo to potek dogodkov spremenilo. Zato odzivi staršev in/ali učiteljev tipa »Daj ga nazaj.« ali »Postavi se zase.« niso prav uporabni. Če bi se otrok, ki nasilje doživlja, zmožal postaviti zase, to ne bi bilo več medvrstniško nasilje (www.izzirokus.si/blog/clanki/kaj-storiti-v-primeru-medvrstniskega-nasilja).

Nasilje nad otroki, ki pripadajo ranljivim družbenim skupinam

Naštete oblike nasilja se pogosteje dogajajo otrokom, ki pripadajo ranljivim družbenim skupinam. Družbena neenakost in družbena šibkost skupine, ki ji otrok pripada, namreč lahko vpliva na njegov položaj, socialno vključenost, osebno moč in možnosti za izobraževanje ter uspešnost v šoli, kar ga dela bolj izpostavljenega in šibkejšega od drugih otrok. Otroci, ki so pripadniki drugih etničnih in verskih skupin, so otroci migrantov in tujcev, ne govorijo večinskega jezika, so istospolno usmerjeni, so socialno in ekonomsko ogroženi ter socialno izključeni so pogosteje kot drugi otroci, tarče zavračanja, socialne osamitve, krivične obravnave, poniževanja, zasmehovanja, fizičnega nasilja in drugih nasilnih dejanj. Nasilje, ki ga doživljajo, pa pogosto vodi v spiralo nasilja. Otrok, ki vsakodnevno doživlja izločitev ter napade s strani vrstnikov, lahko tudi sam prične posegati po nasilju kot sredstvu obrambe in povračila za storjene krivice.

Ranljive skupine znotraj VIZ so tudi otroci s posebnimi potrebami. Carter in Spencer (2006, v Pečjak 2014) sta v metaanalitični študiji, ki je vključevala 11 raziskav (med 1989 in 2003), ugotovila, da so otroci s posebnimi potrebami, v primerjavi z vrstniki, bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju. Predvsem zaradi značilnosti, po katerih se razlikujejo od večinske populacije. Smith in Sharp (v Pečjak 2014, 13) ugotavljata tri razloge za to: (1) učne oziroma druge težave povečujejo nevarnost, da tak otrok postane žrtev; (2) ti otroci so socialno slabše vključeni v razred; (3) nekateri otroci z vedenjskimi težavami se pogosto vedejo agresivno in se pojavljajo tako v vlogi povzročiteljev kot žrtev (www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/03/Protokol-ob-zaznavi-in-za-obravnavo-medvrstnikega-nasilja-v-VIZ-1.pdf).

Pogosti znaki medvrstniškega nasilja in kako ga pri otroku prepoznati

Da bi lahko prepoznali, kdaj je otrok v stiski zaradi medvrstniškega nasilja, je treba biti pozoren na naslednje znake:

- otrok ali mladostnik noče v šolo, izogiba se z izgovori, da je bolan;
- postaja bolj odvisen od staršev, želi, da ga spremljajo, prihajajo iskat, vedno manj je samostojen;
- postaja bolj zaprt vase, lahko tudi pove, da se počuti osamljeno;
- postane bolj žalosten, nerazpoložen, jezen ali anksiozen brez očitnih razlogov, in to razpoloženje traja dlje časa;
- iz šole prihaja domov z uničenimi stvarmi;
- pojavijo se lahko težave s spanjem, težko zaspijo, imajo nočne more;
- prihaja do sprememb v apetitu;

- tudi sam lahko postane agresiven do sovrstnikov, sorojencev ali sebe;
- naenkrat se ne druži več z običajno skupino, ne vabijo ga več na rojstne dneve ali se jim izogiba;
- vidno se poslabša njegova samopodoba, lahko se poslabša šolski uspeh;
- pri dlje trajajočem nasilju so lahko prisotne samopoškodbe, samomor ali beg (www.triglavzdravje.si/zdravstveni-nasveti/medvrstnisko-nasilje-v-soli/).

Dinamika medvrstniškega nasilja

Med povzročiteljem in žrtvijo medvrstniškega nasilja, še posebej, če je asimetrija v moči med njima velika, se praviloma razvije posebna dinamika, ki onemogoča, da bi žrtev zmoгла sama ustaviti nasilje. Z vsakim nasilnim dejanjem se namreč strah, krivda, sram in nemoč pri trpinčenem otroku povečujejo. To ga hromi, da bi si upal in zmožel ukrepati zoper nasilje. Zaradi tega je njegova samopodoba vse slabša, sam sebe krivi za nastali položaj.

Pogosto o tem ne upa povedati niti odraslim, saj se boji, da bo potem še huje. Ne verjame, da mu lahko kdo zares pomaga in ustavi povzročitelja, saj tudi njegovi poskusi, da bi preprečil nasilje, niso bili uspešni. Morda je že doživel minimalizacijo ali celo zanikanje nasilja pri vrstnikih ali odraslih, če je spregovoril o svoji izkušnji.

Da bi sploh lahko preživel vsakodnevni strah ter trpinčenje, razvije različne oblike strategij preživetja, da bi se izognil nasilju ali ga vsaj nekoliko zmanjšal (izostaja od pouka, v šolo hodi prepozno ali po drugi poti, pogosto zboleva, med odmori ali na ekskurzijah je v bližini učitelja/vzgojitelja, poskuša biti čim bolj neopazen ipd.). Kljub tem strategijam pa se nasilje ne ustavi, moč trpinčenega otroka je vse manjša, postaja vse bolj ranljiv ter ujet v nasilni odnos, pogosto pa tudi v socialno osamitev med opazovalci, ki ne posredujejo, da bi ga zaščitili. Slednjič se žrtev na ponavljajoče se nasilje in stres, ki ga vsakodnevno doživlja, odzove s poslabšanjem zdravja, odporom do šole, slabšim učnim uspehom, spremenjenim vedenjem do sošolcev/vrstnikov in učiteljev/vzgojiteljev.

Če te znake starši in učitelji/vzgojitelji zaznajo ali o nasilju naposled vendarle zmore povedati otrok sam, pride končno do zelo pomembne priložnosti, da vzgojno-izobraževalni zavod in starši ukrepajo in s skupnimi močmi ustavijo nasilje. Če je ta priložnost zamujena, otrok žrtev ostane sam s svojo izkušnjo nasilja in brez izhoda. Posledice so lahko tudi najhujše (Hayes in Herbert, 2011; www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/SRI/NASILJE/Protokol_medvrstnisko_nasilje.pdf).

Zakaj otroci ne zaupajo odraslim?

Ne želijo obremenjevati staršev in izgubiti prijateljev, v pomoč šole pa ne verjamejo. Obstaja sedem osnovnih razlogov, zaradi katerih molčijo (Zubrzycka, 2008, str. 26).

- Ne povedo staršem, ker se bojijo, da bi ti težave podcenjevali. Zanj ne najdejo časa, ker jih bremenijo lastni problemi. Včasih pa tudi svetujejo tako, da si otrok z nasveti ne more pomagati.
- Mogoče se bojijo, da bi bila prevelika reakcija in intervencija staršev neprimerna in bi položaj še poslabšala.
- Bojijo se, da bodo razočarali starše, ki so pričakovali, da se zna sin ali hči spoprijeti s sovrstniki.
- Bojijo se poslabšanja svojega položaja, če bi mučitelj izvedel, kdo ga je izdal.
- Bojijo se, da jih bodo prijatelji zavrgli, če bodo povedali odraslim, ali če priznajo, da nasprotujejo zabavi z mučenjem.
- Otroci ne verjamejo, da bo šola pomagala. Preveč dolgo so le opazovali nadlegovanje. Videli so, kako so učitelji podcenjevali težave, ali pa so se delali, kot da se nič ne dogaja.
- Najslabši razlog za molčanje je pomanjkanje zaupanja v to, da se v tej zadevi lahko karkoli naredi.

Čeprav se žrtev in opazovalci mučenja bojijo, naj jim ne bo vseeno, ko le opazujejo in molčijo. O tem je potrebno povedati osebi, ki ji zaupajo ter jo zavezati k molčečnosti o tem, kdo ji je povedal za mučitelja. Za zelo veliko takih dogodkov se ne izve, a trpeči otrok vedno dobi pomoč, ki mu pripada (prav tam).

VZPOSTAVLJANJE IN KREPITEV SPOŠTLJIVIH IN SKRBNIH ODNOSOV

Košir v članku Kaj storiti v primeru medvrstniškega nasilja navaja: »Pogosto medvrstniško nasilje je praviloma odraz razredne dinamike, ki je taka, da je mogoče priljubljenost in položaj med vrstniki pridobivati in krepiti z izvajanjem nasilja. Takšne norme pa je mnogo lažje preprečevati kot spreminjati. Del tega je načrtno in sistematično učenje učencev, kako spoštljivo sobivati v tako raznoliki skupnosti, kot je razred. Če takšnega učenja – imenujemo ga tudi socialno in čustveno učenje – v šoli ne podpremo načrtno

in sistematično, se utegne zgoditi, da se bodo otroci in mladostniki v šoli naučili, da si ob nasilju nemočen, da v konfliktu zmaga močnejši, da je najbolj varno pogledati stran, kadar se komu dogaja kaj hudega, da je nasilje legitimen način, da dosežeš svoje, da odraslim ne gre zaupati ...

Ključno vlogo pri vzpostavljanju strpnih in spoštljivih odnosov v razredu imajo seveda učitelji. Samo oni so tisti, ki lahko nagovarjajo celotno skupino in vplivajo na razvoj ugodne skupinske dinamike. Ogromno pa lahko naredimo tudi starši – s tem, da otroke z zgledom in skozi pogovore učimo spoštljivosti v odnosih, ne glede na to, ali nam je nekdo všeč ali ne. To je seveda zelo zahtevna naloga; gre za razvijanje zmožnosti, ki pogosto tudi nam odraslim dela težave. A majhni koraki v to smer imajo lahko dolgoročno pomembne učinke. In še pomembneje: moč staršev je predvsem v omogočanju občutenja pristnih, ljubečih in spoštljivih odnosov doma.

»Za dobrobit tako otroka kot skupnosti lahko največ naredimo s tem, da otroku v odnosu zagotavljamo izkušnjo, da je sprejet, pomemben in vreden tak, kakršen je.« (www.izzirokus.si/blog/clanki/kaj-storiti-v-primeru-medvrstniskega-nasilja)

RAVNANJE OB ZAZNAVI MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

Zaznava nasilja

Medvrstniško nasilje lahko zaznamo na več načinov: o izkušnji z nasiljem lahko spregovori žrtev sama, lahko nas o tem obvestijo njeni sošolci/vrstniki, lahko smo priča nasilju, o zaznanem nasilju nam lahko povejo tudi sodelavci ali starši. Zaznava nasilja pa je odvisna tudi oz. predvsem od občutljivosti učiteljev/vzgojiteljev do medvrstniškega nasilja, kar pomeni (Pušnik 2006):

- opaziti dogajanje,
- poslušati in slišati,
- prepoznati klic na pomoč,
- prepoznati oblike nasilja,
- prepoznati lastnosti pojava samega in tistih, ki so vpleteni vanj,
- biti pozoren na dejavnike, ki delujejo kot dejavniki tveganja,
- biti pozoren na svoje vedenje, odzivanje, komunikacijo, dopolnjevanje znanje,
- iskati pomoč, če sami ne znamo.

Razumevanje dinamike medvrstniškega nasilja v VIZ je pomembno za zaznavanje in prepoznavanje nasilja, predvsem pa za učinkovito spoprijemanje z njim. Pogoste reakcije na medvrstniško nasilje, zaradi pomanjkljivega poznavanja njegove dinamike, so namreč take, da se skuša odkriti primanjkljaj oziroma šibkost pri posamezniku – žrtvi. Nato se poskuša odpraviti te primanjkljaje, da bi zmanjšali oziroma ustavili medvrstniško nasilje. Vendar pomeni tak pristop le ukvarjanje s simptomi, ko posamezniku pomagamo tako, da povečamo njegovo kompetentnost in moč. Pri pojavu medvrstniškega nasilja pa je potrebno videti celotno sliko in njegovo kompleksnost (Pečjak, 2014; www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/03/Protokol-ob-zaznavi-in-za-obravnavo-medvrstniškega-nasilja-v-VIZ-1.pdf).

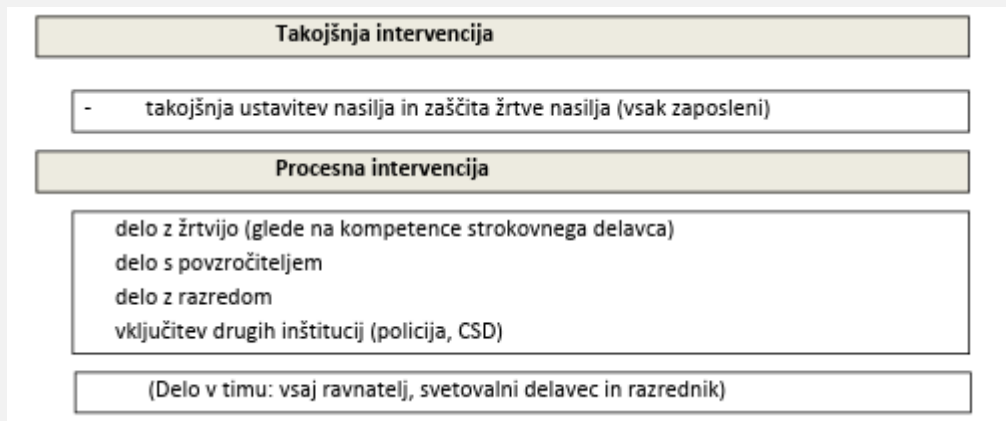
Ukrepanje

Ko zaznamo medvrstniško nasilje, je potrebno intervenirati. Intervencijo (pomoč, reagiranje) v primerih nasilja med vrstniki lahko izvajajo učitelji/vzgojitelji, šolski svetovalni delavci ali oboji, v povezavi še s katero od zunanjih institucij. K intervencijskemu modelu štejemo tiste načine odzivanja na nasilje, ki (Pečjak, 2014):

- nudijo pomoč žrtvam nasilja (psihosocialno, pravno),
- žrtvam zagotavljajo umik v varen prostor,
- delajo s povzročitelji (ponujajo pomoč pri spreminjanju agresivnega vedenja),
- usmerjajo VIZ k vzpostavitvi enotnih pravil in postopkov za obravnavo konkretnih primerov medvrstniškega nasilja,
- informirajo VIZ o pristojnosti zunanjih institucij in dolžnosti prijave nasilja zunanjim pristojnim institucijam (policiji, centrom za socialno delo),
- informirajo o nevladnih in vladnih programih pomoči žrtvam in povzročiteljem nasilja.

Pomembno je, da takoj, ko na kateri koli način zaznamo nasilje med vrstniki, interveniramo tako, da zaščitimo otroka, ki je žrtev nasilja. Zaščitimo ga lahko na različne načine. Pomembno je, da nasilju ni več izpostavljen. Šele po takojšnji intervenciji načrtujemo nadaljnje delo tako z žrtvijo, povzročiteljem in z opazovalci. Takojšnje ukrepanje izvede vsak zaposleni v VIZ, ki je nasilje zaznal. Procesno intervencijo, ki sledi, v VIZ načrtujemo glede na dogodek, število vpletenih otrok in upoštevajoč kompetence strokovnih

delavcev v VIZ. Intervencije ob zaznanem nasilju med vrstniki v VIZ, lahko prikažemo tudi shematično (Lešnik Mugnaioni in Klemenčič, 2014, str. 49):

Slika 2: Shema ukrepanja ob medvrstniškem nasilju

Vir: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Protokol ob zaznavi in obravnavi medvrstniškega nasilja v VIZ, 2022, str. 19

Če pride do nasilja med učenci, mora zaposleni takoj **prekiniti nasilje in zaščititi žrtev**. Nato obvesti razrednika, vodstvo in svetovalno službo, vedno pa tudi starše. Dogodek se dokumentira. Šola pripravi načrt pomoči in vzgojno deluje. Če se nasilje ponavlja, ali gre za hujšo obliko, npr. fizično nasilje s poškodbami, grožnje, se vključi center za socialno delo, po potrebi policija in zdravstvene službe. Šola procesno spremlja tako učenca, ki je bil žrtev nasilja, kot učenca, ki je nasilje povzročil, in jima zagotovi ustrezno podporo (www.gov.si/teme/prepoznavanje-in-preprecevanje-medvrstniškega-nasilja-v-solah).

Pomembno je, da takoj, ko smo o nasilju obveščeni, zaščitimo žrtev. Če je potrebna celo zdravniška oskrba, pokličemo nujno medicinsko pomoč. Nato pride na vrsto pogovor tako z žrtvijo kot s tistim, ki nasilje izvaja. Pomembno je, da se z njima pogovorimo ločeno. Cilj pogovora z žrtvijo je, da jo pomirimo, ji ponudimo čustveno oporo in omogočimo, da o dogodku govori. Z njo se pogovorimo tudi o nadaljnjih korakih. Pomemben je tudi pogovor s povzročiteljem nasilja. Cilj pogovora s povzročiteljem je, da doume razloge za svoje ravnanje in sprejme odgovornost zanj. Šola lahko pri tem izreče tudi vzgojne ukrepe, pozneje pa pripravi načrt za delo z učencem, predvsem na področju krepitve empatije, obvladovanja čustev itn.

Medvrstniško nasilje, še posebej, če traja daljši čas, močno vpliva tudi na opazovalce, tj. vrstnike, ki so ob tem vsak dan tako ali drugače navzoči. Pri tem lahko zelo pomagajo razredniki, ki na razrednih urah na različne načine poudarjajo pomembno vlogo opazovalcev pri preprečevanju medvrstniškega nasilja. Zelo pomembno je tudi sodelovanje med šolo in starši. To je temelj za ustrezen načrt pomoči. Pogovor med starši in vzgojno-izobraževalnim zavodom naj bi temeljil na skupnem iskanju ustreznih strategij, ki bodo v oporo otroku, ne glede na to, v kateri vlogi je. Če obravnavano medvrstniško nasilje ustreza tudi opisom prekrškov ali kaznivih dejanj, je nujna tudi prijava na policijo, obvesti pa se tudi center za socialno delo (www.rtvsllo.si/odpikajmo-nasilje/kako-prepoznamo-medvrstniško-nasilje/738708).

POMOČ V STISKI

V tem poglavju so navedeni vsi kontakti, na katere se lahko otrok oz. žrtev obrne po pomoč v primeru kakršnega koli nasilja, duševne stiske.

TOM telefon za otroke in mladostnike

- Splošni telefon za otroke in mladostnike Slovenije: 116 111 (vsak dan med 12. in 20. uro). Klic je brezplačen.
- Elektronska pošta: tom@zpms.si.

Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja

- Brezplačni SOS telefon, 24 ur/dan: 080 11 55.
- SOS zatočišče: 24ur/dan: 080 11 55. Obe varni hiši delujeta in sprejemata ženske in otroke – žrtve nasilja.

- SOS osebno svetovanje: vsak delavnik od 9. do 15. ure: 031 699 333 (lahko vas pokličemo nazaj, d a s klicem nimate stroškov; nudijo tudi pogovor s psihoterapevko).
- Svetovanje po elektronski pošti: društvo-sos@društvo-sos.si

Zaupna telefona Samarijan in Sopotnik

- 116 123 (24ur/dan, vsak dan). Klic je brezplačen.

Zveza prijateljev mladine Moste-Polje

- Vključitev v razbremenilni razgovor ali psihosocialno svetovanje na voljo na številki 01 544 30 43 (splošna številka).
- Elektronska pošta: info@zpmmoste.net

Internet kot podporni medij ob duševni stiski

- #tosemjaz – spletni portal namenjen otrokom in mladostnikom www.tosemjaz.net.
- Krizni centri za otroke in mladostnike: www.scsd.si/centri-za-socialno-delo/krizni-centri/ (www.zadusevnozdravje.si/kam-po-pomoc/prvi-viri-pomoci-v-stiski/, www.tosemjaz.net/poisci-pomoc/).

ZAKLJUČEK

Strnjeno smo opredelili pojem MVN v šolskem okolju in navedli najpogostejše znake za zaznavo imenovanega nasilja. Predstavili smo tudi postopanje v primeru tovrstnega nasilja ter napisali (brezplačne) telefone in spletne strani za pomoč otrokom, ki se znajdejo v tovrstni stiski. MVN je velik družbeni problem za katerega menim, da ima premalo poudarka in se ga velikokrat pozabi. Da bi zmanjšali nasilno dinamiko in odnose med otroci, bi bilo potrebno uvesti v šolskem okolju več predavanj in delavnic na tematiko medvrstniškega nasilja, več obveznih izobraževanj za učitelje in na koncu tudi več osveščanja za starše, kajti vsakdo ima pravico uživati življenje, ne da bi mu grozili ali ga poniževali. Vsakdo bi se moral počutiti sprejetega in varnega. Zato bodimo prijazni, spoštljivi in strpni en do drugega. Ko se bomo naučili sprejemati razlike in različna mnenja, ko si bomo znali medsebojno pomagati ter si izmenjati lepe besede in nasmeh, bo dan in svet za vsakogar lepši. Bodimo pogumni in pomagajmo sočloveku v težavah.

Literatura in viri

- Karlovshek, D. (2025). Odpikajmo nasilje: Kako prepoznamo medvrstniško nasilje? Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani www.rtv slo.si/odpikajmo-nasilje/kako-prepoznamo-medvrstnisko-nasilje/738708
- Košir, K. (b .d.) Kaj storiti v primeru medvrstniškega nasilja? Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani www.izzirokus.si/blog/clanki/kaj-storiti-v-primeru-medvrstniskega-nasilja.
- Marinšek, A. (2023). Kako ravnati, kadar otrok v šoli doživlja medvrstniško nasilje? Pridobljeno 26. 10. 2025 s spletne strani www.programneon.eu/kako-ravnati-kadar-otrok-v-soli-doživlja-medvrstnisko-nasilje
- Mira (2020). Prvi viri pomoči v stiski. Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.zadusevnozdravje.si/kam-po-pomoc/prvi-viri-pomoci-v-stiski
- Sanders, P. (1999). Ustrahovanje. (1. izd.). Ljubljana: DZS, d. d.
- Protokol ob zaznavi in obravnavi medvrstniškega nasilja v vzgojno izobraževalnih zavodih (2014, prenovljeno 2022). *Zavod RS za šolstvo*. Pridobljeno 27. 10. 2025 s spletne strani www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/03/Protokol-ob-zaznavi-in-za-obravnavo-medvrstniskega-nasilja-v-VIZ-1.pdf
- Tkalec, S. (2024). O medvrstniškem nasilju malo drugače. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani www.zadusevnozdravje.si/aktualno/novice/2024/05/o-medvrstniskem-nasilju-malo-drugace
- #tosemjaz. (2025). Pridobljeno 30. 10. 2025 s spletne strani www.tosemjaz.net/poisci-pomoc
- Zver Zahwi, K. (2023). *Medvrstniške nasilje v šoli: Kako ga prepoznati in se o njem pogovoriti*. Pridobljeno 28. 10. 2025 s spletne strani www.triglavzdravje.si/zdravstveni-nasveti/medvrstnisko-nasilje-v-soli
- Zubrzycka E. (2008). *Mučitelj v razredu* (1. izd.). Ljubljana: Koleda d. o. o.

**"Bodi sprememba, ki jo želiš videti v
svetu."**

Mahatma Gandhi